Editura NEUMA
Strada Libertății, nr. 188
Apahida, Județul Cluj

Editor: Andrea H. Hedeș
Copertă și DTP: Gelu Iordache

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Barb, Ioan
îngerii lui Bologan *I* Ioan Barb. - Apahida : Neuma, 2022
ISBN 978-606-9610-49-7

821.135.1

IOAN BARB

Îngerii lui Bologan

Editura
NEUMA

2022

îngerii lui Bologan

Ne îndreptam spre satul care marca intrarea în rezervația naturală. Se contura pe cer silueta masivului muntos, înconjurat de nori albi de ceață. Cel mai înalt vârf era acoperit deja de zăpadă. Pe măsură ce avansam pe șoseaua șerpuită, prin văile nelocuite, se vedea,jos, în vale, oglinda strălucitoare a fluviului care aluneca pe sub coastele abrupte.

- în locurile acestea sunt puține sate locuite. Oamenii au plecat din cauza vieții grele, spuse șoferul, care, parcă îmi citise gândurile.

Motorul gâfâia iar mașina urca anevoie. în dreapta drumului apăru o placă cenușie pe care scria cu litere aproape șterse: localitatea Potcoava. Deși trecusem de primele case, pe stradă nu se zărea nici țipenie de om, iar curțile păreau pustii.

- în satul ăsta nu locuiește nimeni, spuse din nou șoferul, care era, în același timp gazdă, șofer și ghid. Cei tineri au plecat pe dincolo. Cei bătrâni au murit. Au mai rămas casele părăsite și crucile din spatele grădinilor. Pe aici satele nu au cimitire. Casele sunt răspândite pe ici și colo și uneori chiar vecinii nu se văd unii cu alții de toamna și până primăvara. Iernile sunt aspre și lungi. De aceea își îngroapă morții în

spatele caselor. Uneori, zăpezile sunt atât de mari, încât preotul nu poate să ajungă în acel loc până când se moaie vremea și se topește

neaua. Nu se poate săpa nici groapa, din cauza pământului înghețat. Așa că în locurile astea e greu să și mori. Fiecare bătrân are un sicriu pregătit, pe care îl ține în podul casei. Dacă doamne ferește, se întâmplă și moare iama, îl coboară din pod și după ce așază mortul în sicriu, cu toate rânduielile, îl închid într-un șopron. Stă ca în frigider până la primăvară, când urcă preotul și poate să fie îngropat creștinește.

Am mai mers câțiva kilometri, după aceea ne-am oprit în fața unei clădiri pe care încă atârna, ca o relicvă din vremuri de demult, o placă decolorată pe care scria cu litere de-o șchioapă: „Dispensar sanitar". Din coșul cocoțat ca un cocostârc pe acoperiș ieșea o dâră albicioasă de fum, care, trebuie să recunosc, ne-a topit bruma din suflete. Deci locuiește cineva aici, mi-am spus. Iată un lucru bun. Am coborât din Wloswagenul vechi și am făcut câțiva paș,i pentru a-mi dezmorți picioarele.

- Acuși o să vină și primarul și asistenții sociali, mă anunță ghidul meu, privindu-și ceasul. Era un bărbat înalt, între două vârste. Purta ochelari cenușii. Din acestă cauză nu-i puteam distinge privirea și aveam impresia stranie că nu mă aflu în prezența unui om.

Am intrat în dispensarul sătesc unde moțăia, lângă soba de teracotă, un bărbat între două vârste, cu un început evident de chelie. S-a trezit și a îngânat un salut șters, în timp ce ne cerceta de după sticlele groase ale ochelarilor. Pe aici toți au ochelari, am concluzionat în gând. Omul s-a ridicat de la masă și ne-a pus înainte ceainicul aburind, flancat de două pahare de unică folosință.

- Aici timpul trece al dracului de greu, a zis omul, doar ca să se afle în treabă și s-a reîntors pe scaunul său de lângă sobă, reluându-și somnul sub acoperire.

Văzându-1, mi-am adus aminte de Fratele Traian și de vremea când lucram cu el, în același schimb, la furnalele de o mie, din orașul meu natal. Eram foarte tânăr în acea vreme. Insă el era trecut bine de cincizeci de ani. Mi-1 aminteam perfect: mic, rotofei, cu o chelie prelinsă ca o clătită peste o frunte neobișnuit de lată, de sub care te priveau doi ochi mereu neliniștiți și bănuitori. îi spuneam Fratele Traian deoarece omul era pocăit la Oastea Domnului și se ținea mai cu moț decât noi ceilalți. Nu fuma , nu bea, nu înjura, nu scuipa pe jos, nu bârfea, nu vorbea decât atunci când era întrebat. De aceea nici nu ne plăcea de el. Probabil din cauză că, în felul lui de a fi, ne citeam toate lipsurile noastre. Odată, la un schimb de noapte, pe când ne aflam doar noi doi în mica baracă a lăcătușilor instalatori ni s-a spus să nu încercăm să ne culcăm, deoarece vor fi controale de la partid. Era cam spre apusul epocii de aur și în fiecare schimb se organizau controale drastice de la partid și de la securitate. Fratele Traian și-a pus ochelarii pe ochi și s-a apucat să citească într-un ziar deschis în fața sa. Era oficiosul de partid din județiul nostru. Am stat

așa până în jurul orei două și am constat că nu s-a întâmplat nimic. L-am întrebat ceva pe bărbatul de lângă mine și nu mi-a răspuns. Atunci l-am privit cu atenție și am înțeles că sub ocelarii cu lentile groase, ochii lui erau adânc cercetați de Moș lene pe la gene. Trebuia să fi foarte atent încât să îți dai seama că omul doarme cu coatele sprijinite pe masă și cu ziarul întins în fața sa. Doar bărbia, care se rezema de piept, părea un indiciu că bărbatul dormea iepu- rește.

M-am lungit pe scaunul de lemn din fața

mesei și am adormit. Lumina rămăsese aprinsă. Nici nu ne-am dat seama când ușa s-a deschis și în cadrul e metal s-a ivit chipul țâfnos al secretarului de partid pe uzină, în spatele lui era șeful de schimb și un paznic cu o lanternă care răspândea o lumină puter- nică. Fratele Traian a deschis doar ochii fără ca nimic să lase să se vadă că s-a trezit din somn. în ce mă privea, am sărit de pe scaun ca ars, însă era prea târziu.

- Dormiți în timpul programului, nu-i așa? ne-a interpelat vocea răgușită a secretarului de partid.

- Cum să dormim, tovarășe secretar? îl întrebă cu o voce mirată fratele Traian.

- Este adevărat că dumneata nu dormeai, dar tânărul?

- Tovarășe secretar, nu dormea nici unul din noi. Am lucrat vreo două ore să desfundăm niște ele- menți de răcire la etalajul furnalului. N-am avut mască de protecție și colegul meu a cam amețit, din cauza gazelor. îl doare rău capul și de aceea l-am lăsat să stea întins. Noaptea nu este nimeni la punctul sanitar. De unde să fi cerut ajutor?

- Bine, fie și așa... a încheiat omul de la partid, fără să pară prea convinds de vorbele șefului meu de echipă. L-a mai întrebat despre alte probleme de serviciu și apoi au ieșit din baracă. Când s-a întors, Fratele Traian m-a mușt ruluit puțin. De atunci în fiecare noapte în care eram de serviciu împreună și nu aveam de lucru, am început să dorm și eu iepurește.

în timp ce îmi aminteam aceste întâmplări foarte vechi, a apărut și primarul însoțit de două angajate de la serviciul de asistență socială din Primărie. Ne-am salutat și am fost invitat să urc în mașină. Primarul era un bărbat scund, cu trupul butucănos. Ne-am înghesuit pe banchetele prăfuite și am plecat. Mai aveam de

mers vreo treizeci de kilometri de-a lungul fluviului, până să ajungem la ținta călătoriei noastre.

- Sunt câteva sate pustii prin aceste locuri, a început să povestească primarul. Dar n-a fost întotdeauna așa. De când a căzut industria și s-au închis minele de cupru s-au stricat lucrurile. Cei bătrâni au cam murit iar cei tineri au plecat pe la orașe. Mulți îs în Spania și-n Italia. Nu-s locuri rele. Dar asta este soarta satelor de munte. Aici viața este grea. Dacă n-ai ce băga în gură ești mort. Mori așa, de unul singur. Că nu știe rumeni de tine. A fost o vreme când zona a părut că prinde viață. începuse să vină multă lume. Multă. E un schit în munte, la vreo cincizeci de

kilometri depărtare. Erau câțiva călugări acolo. Uitați de vreme. Până când s-a aflat de mormântul Sfântului, care fusese exilat de Ceaușescu în acel schit uitat. De atunci a început necazul.

- Era un sfânt prin locurile aste pustii? l-am întrebat curios. M-a privit ușor jenat și a continuat:

- Se pare că dumneata ești ultimul ins care află lucrurile importante. Sfântul a trăit aici vreo cinci ani, chiar înainte de revoluție. De fapt în acel an s și murit. Cu vreo două luni înainte de căderea lui Ceaușescu. De fapt, ăsta a și dat ordin ca Sfântul să fie alungat aici. Putea să-1 omoare, dar nu știu de ce și dictatorului părea că i-a fost teamă.

- Da ce treabă avea Sfântul cu Ceaușescu? Am întrebat mirat.

- Se pare că Ceaușescu a auzit de prorociile Sfântului, un fel de Nostradamus, de la noi. Și de puterea acestuia de a citi gândurile oamenilor și de a se face nevăzut. Că dispărea

și apărea de unde nu te așteptai și nu-i puteai face nimic. De aceea l-a și cruțat dictatorul. Numai că atunci când au stat fața în față, Sfântul i-a prezis moartea. Da! Da! Cu subiect și predicat. I-a spus că o să moară de glonț. Dar nu i-a plăcut lui Ceaușescu. Atunci a hotărât și soarta Sfântului. Prin optzeciși patru l-a trimis sub escortă la schit. Dar nu l-a putut opri nimeni să plece când vrea el. Așa că, spun călugării care au fost cu el la schit, că se făcea nevăzut și umbla pe unde poftea. Când era la București, când te miri pe unde. Unii spun că în timp ce era arestat Sfântul a fost la înmormântarea

10 mamei sale. A trecut printre gratii și n-au avut ce-i face. Se pare că ieșea din trup. Iar trupul rămânea pe loc unde se afla în acel moment. După care lua alt chip la fel cu al său, cu care se arăta în locul unde se ducea. Putere dumnezeiască, domnule! Mare putere.

Interlocutorul meu își făcu trei cruci mari și rămase o vreme gânditor.

- După aceea, l-am adus eu cu picioarele pe pământ, ce s-a mai întâmplat?

- Ei, de aici începe povestea. La început a aflat puțină lume despre locul unde este îngropat Sfântul. Veneau duminica și se rugau la mormântul său săpat chiar în fața schitului. Și atunci a făcut Sfântul câteva minuni. Vindecări, domnule. Mari minuni. Veneau unii în cârje și plecau acasă pe picioarele lor. Mare minune, zău asa. Si veneau tot mai multi. în fiecare zi mai mulți. Puhoi de oameni.

- Și? l-am întrebat nedumerit, așteptând continuarea poveștii.

- Toate mergeau strună pe aici, domnule, cu Sfântul nostru. Că avea grijă de noi chiar și din mormânt. începuseră să vină pelerini din toată țara. Se cazau pe la oamenii din satele astea. Pe

unde mai găseau vreun gospodar. Chiar și din străinătățuri veneau. Că nu aveau unde înnopta și dăduse norocul peste bieții săteni! Nu mai aveau pe unde să îi găzduiască. Așa s-a procopsit și fierarul nostru, Bologan. Că îi murise nevasta și a rămas cu cinci copii, domnule. Greu e să rămâi bărbat tânăr cu cinci copii. Unde mai pui că ultimii doi, ăia gemeni, de-abia

puteau vedea lumina zilei. Că se născuseră amândoi cu beteșug la ochi și erau aproape orbi.

- Na, că m-ai luat pe nepregătite. De cine vorbești ma-ta?

- De omul la care mergem, domnule. De Bologan. Fierarul satului. Intr-o iarnă i s-a prăpădit nevasta de inimă amară. Așa zice lumea.

- Ce spui, omule! Cum vine asta? am zis eu, mai uimit de chipul lui senin, ca al unui copil care se destăinuie unui om mare, decât de firul poveștii.

Omul se întinse spre mine și începu să îmi șoptescă, aproape de ureche, ca și când s-ar fi temut să nu îl audă cineva în timp ce îmi destăinuia un mare secret:

- E taină mare, domnule. Femeia asta a lui Bologan era foarte frumoasă. Frumoasă femeie. Batâr că era oacheșe. Se spune că după ce bărbatu-su nu mai avusese de lucru și trăiau ca vai de ei, își luase inima în dinți și trecuse Dunărea, dincolo, la sârbi. Lucra la un gospodar cu dare de mână. Așa au pus ei ban cu ban deoparte, pentru zile grele. Dar nu a putut să stea mult, de dorul copiilor și s-a întors. Și bărbatul ei se pusese pe picioare, de când cu

străinii care mergeau la mormântul Sfântului. Că Bologan nu mai lucra fierărie pentru pluguri. Pentru cine să mai lucre? Că nu mai avea cine ogorî pământul! Nici măcar pe cel din bătătura casei. Din fierul pe care îl avusese pentru pluguri, Bologan lucra acum la nicovală îngeri de fier. Așa, plăpânzi, ca niște Cristoși mititei. Asa, din fier, cum sunt Cristoșii aia de se pun

pe cruce. Aveau chipul Sfântului, așa spunea el creștinilor. Că treceau pe la poarta lui când se duceau spre mormânt. Si când se întorceau, se opreau drumeții și cumpărau câte un înger de fier, ca suvenir. Că se dusese vestea. Nu doar despre Sfântul, dar și despre îngerii lui Bologan.

- Și, ce s-a mai întâmplat, am întrebat, grăbind sfârșitul poveștii, deoarece ne apropiam de capătul călătoriei noastre.

- Se pare că se dusese vestea despre sfânt până hăt, departe. Și venea tot mai multă lume la schit, chiar la mormântul Sfântului, să se închine. Si unde e lume multă, apoi se învârt și multi bani. înaltelor fețe de la București nu le-a plăcut să vină banii pelerinilor la noi. Și au hotărât că Sfântul trebuie dus înapoi de unde a venit. Chiar și mort. Așa că anul trecut l-au luat, cu mormânt cu tot și l-au pus la o mănăstire de lângă Capitală. Că venea tot mai mult popor pe la noi. Și era vorba de mult bănet! De ce să vină poporul aici, în pustietăți, lângă apa asta mare? Acum, dacă nu mai e mormântul, nu mai vine nici țipenie de om. Iar Bologan a rămas cu îngerii lui făcuți din dricuri și din osii de car. Cine să îi mai cumpere? Are acum o droaie de

îngeri din fier. îi aliniază copiii pe lângă casă. Ca pe o armată! Și se joacă cu ei de-a războiul.

- Dar cu nevasata omului ce s-a întâmplat? Că nu ați terminat de spus.

- Cu femeia omului? S-a prăpădit, sărmana. Intr-o noapte se zice că i-a venit în vis Lumina Raiului. Așa,

o vedenie aducătoare de moarte. Așa îi zicem pe aici. Că te prinde și nu te mai lasă cu viață! Te momește cu frumusețile din lumea de dincolo. Se zice că îți descopere în vis asemenea minunății, încât nu mai poți să trăiești fără ele. De acolo i s-a tras. Dimineața au găsit-o cu ochii pironiți în gol, către ușă. Pe acolo intrase vedenia. Degeaba i-au făcut descântece și în zadar a venit preotul să-i facă slujbe de vindecare. Intr-o lună s-a uscat pe picioare. Așa fără glas, cu privirile pironite departe. S-a prăpădit. Nimeni nu poate să vadă Lumina Raiului și să mai trăiască după aia. Unii spun că Sfântul ar fi poftit-o la cele veșnice. De aceea i s-a arătat Lumina Raiului. Păcat de Bologan. A rămas, săracul, cu cinci copii mici pe cap. Și cu cei doi gemeni, aproape orbi. Trăiește din ajutorul de handicap pentru copiii bolnavi. Grea viață. Sărmanii oameni...

Casa lui Bologan era pitită sub o stâncă mare, care părea că stătea agățată de cerul cenușiu. Era construită din lemn și avea o prispă îngustă, din care intrai în singura odaie. Dar odaia era mare și mi-am dat seama că adăpostea cele șase suflete. în fundul curții neîngrădite se ridica covăcia dărăpănată, zidită din cărămidă nearsă. In locul ușii, care parcă fusese smulsă de o mână puternică, rămăsese în zidul hâd, afumat, o gaură care semăna cu o

gură fără dinți, care rânjea.

Când Bologan a apărut în capul scărilor, cu chipul său oacheș, pe care izvorâse un zâmbet încurcat, m-am dumirit cât de tare îl incomoda prezența noastră. Cu gesturi delicate, în contrast cu

14 chipul său mătăhălos, construit la o înălțime de aproape doi metri deasupra pământului, ne-a invitat înăuntru. încăperea era sărăcăcioas mobilată, iar pe jos avea carton gudronat. De pe dormeza mare, care să fi avut vreo doi metri lățime, acopetită cu o pătură cenușie din lână, ne priveau zece perechi de ochi mici, migdalați.

- Ăștia sunt îngerii mei, rosti plin de mândrie Bologan și se apropie de pat, mângâind cu duioșie creștetele puilor săi de om. Erau cinci copii bucălați, cu părul negru corb. Era lesne de observat că toți împrumutaseră trăsăturile feței părintelui lor.

Primarul le împărți la fiecare câte o plasă cu dulciuri, însă copiii nu se grăbiră să vadă ce au primit și așteptau cuminți un îndemn din partea lui Bologan. Acesta le făcu semn să iasă din încăpere și să se bucure de daruri. Atunci am observat că cei mai mici dintre copii sunt gemeni și că seamănă ca două picături de apă, încât era imposibil să îi distingi.

- Ei, Bologane, rupse primarul tăcerea, am venit să ne dai semnăturile alea pentru copii. Dă hârtiile, mai adăugă edilul, îndreptându-se către una dintre cele două asistente. Femeia ii înmână două dosare subțiri. Bolocan le prinse cu degetele lui groase și le mângâie cu sfială, multându-le dintr-o mână în alta, de parcă îi erau de prisos. Se vedea că mâinile sale erau obișnuite mai mult cu ciocanul și cu cleștele. Ce să facă el cu hârtiile alea imaculate?

- Uite, ăsta e acordul pe care trebuie să îl dai pentru fiecare copil, pentru operație, îi

spuse

primarul, arătându-i locurile unde trebuia să semneze.

- Și gemenii vor vedea la fel ca ceilalți copii, continuă omul. Doamna președintă de la Asociația Umanitară „Rază de Soare" îți va explica ce trebuie să faci. Dânșii au umblat și au găsit banii pentru operația copiilor. Din donații. Prin organizația pe care o conduce doamna. S-au găsit oameni cu inima largă. Au și vorbit cu doctorul care va face operația. Așa că stai pe pace omule. Copiii vor vedea. Nu se poate să nu reușească operația. Domnul doctor e profesor la facultate. Mâini de aur. Mai trebuie doar semnătura ta.

Cealaltă femeie care venise împreună cu noi, înaltă și slabă, se ridică de pe scaunul cu spătar de lemn și se apropie de masa pe care Bologan lăsase să cadă cele două dosare. Atunci am remarcat cât era de frumnoasă, deși era trecută de prima tinerețe. Cu o voce joasă, dar plăcută, îi explică omului că cei doi copii gemeni nu vor avea niciun fel de problemă după operație și că boala netratată îi va condamna pentru toată viața. Ba mai mult, amânarea intervenției chirurgicale putea duce la orbire. Că frații creștini penticostali din asociația umanitară se ocupaseră de strângerea banilor pentru operație și că găsiseră și clinica unde copiii să fie operați. Vorbiseră și cu medicul care văzuse scrisorile medicale dar și fotografiile copiilor și primiseră asigurări că nu va exista nicio problemă postoperatorie. Pe măsură ce femeia se întrecea în detaliile operației viitoare,

16 chipul lui Bologan se întuneca. Privirea îi devenise ca de smoală topită.

- Nu pot doamnă, nu pot, rosti Bologan într-un târziu, cu vocea gâtuită.

Deoadată zidurile absorbiseră orice zgomot, orice urmă de viață.

- De ce, omule? întrebă primarul cu vocea stinsă.

- Nu pot domnule primar. Când s-or vindeca copiii, cu ce om mai trăi?

Tăcerea se adâncise, încât aveam impresia că ne auzeam unul altuia chiar și bătăile inimilor.

- Tu hotărăști, Bologane. Dar e păcat de viața copiilor. De viitorul lor. Nu te întâlnești de două ori cu o asemena ocazie. Rămâi sănătos, mai zise primarul și părăsi primul încăperea. L-am urmat resemnați și triști. La început nu am putut să înțeleg de ce nu vrea omul să își dea acordul pentru operația copiilor. Apoi m-am dumirit. Cei doi gemeni aveau indemnizație de handicap. Acești bani erau, pe lângă alocații, singura sursă de venit a familiei, iar dacă copiii s-ar fi operat, nu ar mai fi primit nimic. Iar omul nu lăsa pasărea din mână pe vrabia din gard.

Când am dat mâna cu Bologan am simțit sub pielea palmelor sale mari și acoperite de bătături, însăși răceala vieții. O existență uneori apatică, alteori străină, la fel cu puterea care te cheamă în ființă și apoi te lasă să aștepți un semn. Mereu un semn de undeva, care să îți indice încotro să o apuci. De cele mai multe ori aștepți o viață întreagă - până când te dumirești că nu vei primi nici un răspuns. Poate nu

este nimeni să îți ofere un răspuns. Te resemnezi și îți spui că ai așteptat în zadar un

semn, un indiciu, o îmbărbătare, care să îți confirme că ești om, ești viu, ai suflet, respiri. O șoaptă parcă ți se cuibărește în minte: poate că nici nu mai trăiești de mult, de aceea nu se întâmplă nimic cu tine. Pentru că nu mai e niciun alt sfârșit pe care să îl aștepți.

Când am văzut ochii întunecați ai bărbatului, mi-am dat seama că se străduia din răsputeri să nu plângă. Ne-a condus până în locul în care ar fi trebuit să fie poarta din bătătura casei, un spațiu indefinit, la fel cu inima sa, care nu avea putere să ia o hotărâre; pentru că se izbea de decizia minții lui, ca de un zid.

De o parte și de alta a bărbatului, cuprinzându-i picioarele, se poziționaseră cei doi gemeni. Ochii lor frumoși alunecau parcă prin noi, coborând adânc, foarte adânc, ca niște pumnale ce tăiau și făceau să sângereze neputință și remușcare. Chiar dacă acei ochi nu intenționau să ne rănească, pentru că izvorul vederii întârziase să țâșnească pe deplin.

Ne-am îndepărtat. Prin geamul mașinii care se puse în mișcare contemplam, pentru ultima oară, covăcia lui Bologan, cu fațada sa hâdă. De sub nicovala îndoită de loviturile grele ale ciocanului, ca însăși viața sub loviturile sorții, ne priveau, cu o expresie de neputință și de resemnare, îngerii de fier, împrăștiați pe dușumea, ca o armată învinsă pe câmpul de luptă.

18

Orașul scufundat

în seara aceea mă despărțisem de bătrâna contesă cu un sentiment de ușurare, chiar dacă gândurile îmi erau inflamate de necunoscutele existente în cauza juridică pe care trebuia să o rezolv. Mă încerca un sentiment ciudat de eliberare, chiar în timp ce ieșeam pe poarta veche din fier forjat a conacului de la poalele munților Retezat.

Doamna contesă mi se păruse, întreaga seară, mai fermecătoare ca niciodată. Mi-a povestit niște lucruri foarte ciudate și greu de crezut, dar m-a asigurat că erau reale. Deși avea aproape nouăzeci de ani, arăta cu cel puțin douăzeci mai tânără; era spontană și imprevizibilă și ne uimea cu memoria sa. Mi-a povestit o întâmplare bizară petrecută în tinerețe: „Să fi fost pe la începutul lui noiembrie, povestea ea. Am plecat împreună, mai multi tineri studenți să vizităm Cioclovina, o peșteră mai puțin cunoscută astăzi. în acea vreme, un austriac exploata guano, un fel de îngrășământ natural de liliac, care, din vremuri străvechi, exista în cantități uriașe în interiorul acelei peșteri. Era extras din grotă și scos la lumina yilei cu vagonetele de mină, care erau transportate peste vale cu funicularul până în gara din localitatea Pui. De aici, guano era încărcat în vagoane de marfă și

transportat într-o mică fabrică de la periferia Vienei. Către seară, după ce am vizitat peștera, în timp ce ne pregăteam de plecare, cerul s-a acoperit de nori cenușii și a început să ningă abundent; zăpada s-a depus într-un strat destul de gros peste pământul reavăn. Era imposibil să

mai ajungem acasă în acea noapte și am umblat o vreme dezorientați pe drumul de munte, în căutarea unui adăpost, deoarece gospodăriile sunt la mari depărtări unele de altele în acele locuri. Spre miezul nopții am zărit ferestrele unei case luminate de un felinar. Am strigat de la poarta din lemn... A ieșit cinva și ne-a întrebat ce dorim. I-am răspuns că suntem oameni de treabă și-i cerem găzduire pentru o singură noapte.

înăuntru am găsit vreo zece inși; păreau toți amețiți de rachiu. Era limpede că nimerisem în toiul unei petreceri. Ne-au oferit o cană de pământ plină cu țuică fiartă din care am băut pe rând până când ne-am mai dezmorțit. După o vreme, gazda ne-a condus într-un pod cu fân să ne odihnim. Ne-a oferit și câteva pături de lână să ne învelim. Din cauza oboselii, dar și a alcoolului am adormit repede.

Dimineața ne-am trezit buimaci. Când ne-am venit în fire, ne-am înfiorat. într-un colț, sub războiul din lemn de fag al podului casei, era așezat un mic sicriu, în care zăcea trupul neînsuflețit al unei fetițe de vreo zece ani. Priveam îngroziți. Am dormit alături de un mort. De bună seamă că cei din casă se îmbătaseră și urcaseră sicriul în pod, după căderea zăpezii. în acele locuri era obiceiul ca morții să fie

20 îngropați în grădinile din spatele caselor... Probabil așteptau să-și înmormânteze fetița după topirea zăpezii. Am mulțumit și am părăsit degrabă acel loc fără să mai punem întrbări inutile.... Este adevărat că la lumina zilei nici gazda nu mai ni se părea chiar atât de primitore ca în timpul nopții".

Cu toate că m-a mișcat povestirea contesei, am plecat mulțumit că, în urma noului contract încheiat, cifrele din conturi mi se rotunjeau

simțitor. Totuși, mă bântuia un sentiment de neîmplinire. Aveam senzația unui gol deschis fără noimă în interiorul meu. Mașina gonea pe drumul aproape pustiu. îi simțeam motorul puternic care se întindea la drum și înghițea kilometru după kilometru. Nici nu mi-am dat seama când am ajuns la poarta casei mele. Am intrat înăuntru cu gândul să caut o carte despre celebrul baron Nopcea, a cărui amintire, chiar și la câteva sute de ani distanță de la dispariția lui, a rămas încă vie prin aceste locuri. Cotrobăind în bibliotecă, am zărit o carte mică ce alunecase pe pardoseală... M-am bucurat să revăd *America* lui Kafka. Am ridicat-o, recunoscându-i parcă mirosul. Cartea aceasta avea ceva special și am socotit cel puțin treizeci de ani de când o citisem ultima dată. Am găsit scrisoarea aceea lipită între paginile 55 și 56, care avea scrisul meu din anii liceului. Pentru o clipă, am retrăit sentimentele pe ce mă încercaseră când am citit această și mi-am amintit multe amănunte din vremea în care eram fascinat de opera lui Kafka. Totuși, nu realizam exact nici când și nici de

ce am scris această scrisoare, deși era evident că îmi era adresată mie însumi.

„Nu știu dacăvei descoperi, cândva, această scrisoare, nici dacă vei avea curiozitatea să o citești. Pleacă totuși de la premisa că suntem doi străini, chiar dacă este vorba de una și de aceeași persoană: tu cel din viitorul meu și eu cel trecut. îți scriu pentru că sunt o părticică din tine așa cum este o legătură parte-întreg. Chiar dacă vei închide ochii, nu mă vei putea alunga, pentru că o să rămân în acel loc din interiorul tău, într-o lume care există doar

pentru că tu poți vedea, poți visa și îți poți aminti. Când nu vei mai fi în stare să faci toate astea, nu vei mai exista nici tu, nici lumea aceasta ireală, trecută și palidă. O lume care își continuă existența în amintire. Iar dacă tu vei dispărea ea nu va mai fi văzută cu ochii amintirii de nimeni altcineva. Deoarece această lume, iscată în adâncul din tine, este o lume ce-a existat, ca o Atlantidă uitată în străfundurile ființei tale. Numai că ea trebuie să fie scoasă la lumină. Ea va renaște în momentul când te vei hotărî să o readuci la suprafață. însă numai tu vei ști când este vremea.

îți amintești de ziua în care ai împlinit zece ani și ai plecat, împreună cu clasa ta, împreună cu ceilalți colegi de clasă în excursie la Herculane? Era o zi de primăvară ploioasă. O primăvară ce aducea mai degrabă a toamnă. La un moment dat, ghidul v-a făcut atenți că în stânga se află apele tulburi, învolburate, ale Dunării și că se lucrează intens la barajul hidrocentralei de la Porțile de Fier. V-a explicat că

22 orașul pe care tocmai îl străbăteați cu autobuzul era Orșova Veche. Un oraș ce în curând avea să fie sacrificat, îngropat sub ape, laolaltă cu insula Ada Kaleh. Atunci nu înțelegeai mai nimic. Nu percepeai aerul medieval, misterios, specificul turcesc al celor două localități în care timpul părea că se oprise în loc. îți amintești de orașul nou, ridicat pe o colină, o îngrămădire bizară de blocuri încă nelocuite? Părea o armată romană, formată din șutași disciplinați, așteptând doar un ordin să treacă triumfal podul lui Apolodor din Damasc, peste apele furioase ale fluviului. Acel oraș nou semăna cu un făt în pântecele matern, așteptând să fie adus la viață. Tot astfel și orașul din tine este la fel de nerăbdător să fie scos la lumină. Acum el încă se află sub apele tulburi ale memoriei. însă așteaptă clipele în care va fi reconstruit, așa cum Orșova Veche a fost strămutată într-un oraș nou, viu, actual.

Reconstruiește acest tărâm pe care l-am numit „Orașul scufundat" și în care, dacă te întorci, vei fi ademenit de sirene încât e posibil să nu-ți mai regăsești puterea de-a reveni în lumea celor ce încă sunt vii. De aceea, când vei coborî în orașul de sub ape, din interiorul tău, întoarce-te spre aceeași vârstă șiîncearcă să privești prin ochii celui ce ai fost. Astfel nu vei mai fi sedus de glasul sirenelor și o să reușești să aduci la suprafață fiecare piatră din cetatea îngropată sub amintiri. Pentru că nimeni n-ar trebui să moară niciodată - orașul tău va exista atâta timp cât va rămâne în amintire. Dar tu poartă-te în așa fel

încât toate lucrurile vechi, locurile și oamenii pe care i-ai cunoscut, vremea copilăriei și toate vârstele vieții tale să trăiască, așa cum s-au

născut și au rămas întipărite în ochii tăi. Construiește acest oraș, clandestin încă, așa cum Orșova a fost reconstruită din nou și pe colină a început viața.

Amintește-ți de oameni și de locuri, de bogați dar mai ales de cei umili pentru care nu este nici o speranță. Pentru că lumea cea adevărată este lumea umilă și stă în ființă prin îndurarea lui Dumnezeu. Amintește-ți de lucrurile care ți-au tulburat și totodată ți-au liniștit viața.

Poți scoate la lumină zilei întâmplări la care nu te-ai mai gândit de zeci de ani? Iți amintești de vecina ta, Mili? Era cu cinci ani mai mare decât tine și toată strada o considera cel mai al naibii băieței din oraș! Vă jucați împreună în curtea și pe veranda conacului în care ea locuia împreună cu părinții ei.Când jumătate din clădirea veche și curtea a trecut în stăpânirea Cooperativei Agricole de Producție „înfrățirea", ai început să simți că faci parte dintr-un ciclu de întâmplări numit viață; de dimineață și până noaptea târziu în acel loc mișunau oameni, vite, cai și căruțe încărcate cu azotat și cu băligar. Nu aveai cum să te plictisești. îți amintești când bătrânul Ieronim Tur- tariu, unul dintre „chiaburii" locali, se angajase îngrijitor la CAP? îți mai amintești cu cât drag venea să își îngrijească fostele lui animale, chiar dacă deveniseră proprietate"de stat". Era un bătrânel uscățiv și tăcut care vorbea puțin peltic și nimic din

24 purtarea lui nu trăda viața îmbelșugată pe care a dus- o altădată. Spunea tata: „bogăția cu trudă și durere se ține" și el mă asigura că acești îmbogățiți ai satului nu fuseseră decât niște bieți robi ai propriei lor averi.

Ieronim avea întotdeauna ochii umezi, vorbea puțin și nu auzea cu urechea dreaptă din cauza exploziei unui obuz ce explodase

foarte aproape de el, dar ale cărui schije, ca prin minune, nu-1 atinseseră. Luptase în Crimeea și, pentru că rămăsese surd de o ureche, mereu părea nesigur pe sine, fapt pentru care cei mai multi îl luau în batjocură. Dar nu arăta că l-ar deranja batjocura lor și chiar nu îi lua în seamă.

Odată, Petrică Nărodul - chiar așa i se spunea pentru că era cam într-o ureche, a găsit un culcuș cu pui de șoarece sub iesle. A luat câțiva și i-a vârât pe ascuns în traista cu mâncare a lui Ieronim. Când acesta și-a scos din traistă din ziarul mototolit în care era învelită slănina, au căzut și acei pui de șoarece. Nu deschiseseră încă ochii. Ieronim i-a privit distrat, apoi i-a așezat în palma sa bătătorită și i-a aruncat pe grămada de băligar, după care a ras slănina cu un cuțit pe care l-a șters, tacticos, pe șortul de piele și s- a apucat să mestece alene, ca și când nimic nu s-ar fi întâmplat. Nimeni n-a mai îndrăznit să râdă. Aceilalți ortaci s-au ridicat pe rând de la masă și au început să vomite care pe unde apuca.

îți amintesc toate aceste întâmplări ca să poți regăsi frumusețea orășelului scufundat în tine. îți amintești ziua aceea de iarnă, în care ai plecat pe râul înghețat împreună cu Mili? Avea aproape cincisprezece ani, era

în clasa a opta, dar tu n-ai observat cum i se rotunjiseră șoldurileși sânii și devenise aproape o femeie. Privea pe toată lumea cu ochii ei verzi, sfidători, dar tu n-ai înțeles sclipirea lor,ori de câte ori Mili se afla în preajma unui bărbat.

în ziua aceea ați plecat la pescuit cu furculița; râul era înghețat bocnă și cu greu ați

reușit să faceți o gaură în gheață. Apa era atât de limpede încât se vedeau peștii plutind amorțiți deasupra nisipului auriu. V-ați uitat, pe rând, prin copcă și Mili a exclamat: „ parcă e un oraș selenar". îi venise să spună așa, probabil, pentru că tocmai eșuase o nouă misiune Apollo;era o știre pe care tocmai o auziserăți la difuzorul căminului cultural.

Pe tine, viața de pe fundul apei te fascinase de-a dreptul și ai început să trăiești, cu ochii deschiși, visul acela despre orașul scufundat sub ghețuri. Pe- atunci nu știai nimic despre Atlantida și ți se părea că ai să scrii cândva cele mai fascinante povești ale lumii. în seara aceea v-ați întors acasă fără nici un pește.

A trecut iama, a venit primăvara, apoi vara. La sfârșitul vacanței Mili a plecat la școala profesională. Nu se mai juca cu tine și o zăreai doar întâmplător pe străduțele orașului, când se plimba ținându-se de mână, cu câte un băiat mai mare. Ai aflat târziu că Mili o „luase razna" și nici n-ai prea înțeles mare lucru, nu era treaba ta. O priveai acum ca pe o femeie și ce treabă ar fi avut o femeie cu un băiat de zece ani?!

Deodată, însă, a transpirat zvonul că Mili se mărită cu Mihai, un bănățean chipeș de prin Caraș.

26

Pentru tine ea devenise, deja, o străină. O priveai cu repulsie, mai ales când se întorcea acasă însoțită de Mihai, un blond spălăcit, tuns Napoleon și puțin rotofei. Toată lumea spunea că era un băiat de treabă. La nunta ei te-ai îmbătat pentru prima oară în viața ta. Despre Mili s-a auzit mai tțrziu că n-ar fi stat cu Mihai mai mult de o lună. Nimeni nu știa de ce l-a părăsit. S-a întors acasă și s-a înscris la un curs

de sudori. Făcea practică la fabrica de ipsos de la marginea orașului.

Intr-o zi, pe când te plimbai hai hui prin pădurea de stejar de pe colină, ai văzut-o pe Mili pitită la marginea unui tufiș. Era cu unul înalt și uscățiv poreclit „Tamba", care era portar la echipa de fotbal locală. Stăteau pe frunzele uscate, umăr lângă umăr și fumau. Se pregăteau de plecare când te-au văzut și te-au strigat pe nume. Ai ezitat. Nu ți-ai dat seama că ți-ar fi putut face rău, pentru că nu te ducea deloc mintea să te întrebi, ce căutau ei sâmbăta, la amiază, prin pădure. Te-ai oprit dar, instinctual, nu te-ai apropiat prea mult. Au întrebat ce căutai și când s-au convins că nu i-ai urmărit pe ei te-au lăsat să pleci. Nu înainte ca Tamba să-ți ceară, cu glas amenințător, să-i promiți că nu vei spune nimănui că i-ai văzut în acel loc. Și te-ai ținut de cuvânt... Era ultima dată când ai văzut-o pe Mili în viață. Și când ați vorbit. N-ai putut să nu observi tremurul din vocea ei; părea iritată sau intimidată, sau chiar îi era rușine pentru tot ceea ce se întâmplase.

într-o seară, la vreo săptămână de la această întâlnire din pădure, s-a auzit în oraș că Mili a murit.

27
Ioan Barb

Se spunea că totul s-a întâmplat la nouă dimineața în Fabrica de ipsos: ea suda într-o poziție dificilă, încălecând cu picioarele un melc metalic, uriaș, care semăna cu cel de la mașina de tocat came. Un melc care transporta minereul de ipsos spart în concasorul cu bile până la cuptorul de prăjit. Cineva - nu se știe nici până astăzi cine - a apăsat butonul de pornire a melcului și acesta a început să se rotească. Fălcile metalice se răsuciseră între

pulpele tinerei femei, ca un imens falus de oțel, sfârtecându-i coapsele fragede. Urletele ei de durere au fost auzite de unul dintre mecanici, care a tras avaria, și melcul s-a oprit. Martorii oculari spuneau că de la șolduri în jos din Mili nu rămăsese decât un morman de oase amestecate cu came. A murit în drum spre spital. Gurile rele lăsau să se înțeleagă că cel care a pornit melcul era un iubit al ei. Cei care au îmbrăcat-o și au așezat-o pe Mili în sicriu au confirmat un adevăr pe care-1 știa tot orașul: pe porțiunile din copsele rămase neatinse de mașina ucigătoare se puteu citi, tatuate, numele tuturoe bărbaților cu care se iubise.

Ai fost și tu în ultima seară de priveghi, deși nu doreai să o vezi în sicriu. Ți se părea că ochii ei, întredeschiși încă, te urmăreau cu acea strălucire. Din cauza sângelui pierdut, fața ei era palidă, însă avea o frumusețe ciudată. Cineva - nu-ți mai amintești exact cine - a recunoscut că Mili părea cu mult mai frumoasă decât la nunta ei. O îmbrăcaseră în rochia de mireasă. Mihai plângea în tăcere la căpătâiul sicriului

28

Ai părăsit încăperea, curtea, amintirea ei și ai plecat cuprins de pace nefirească, pe drumul tău, prin întuneric. Când ai ridicat ochii, ai constatat cu bucurie că din cer te privea o lună plină, albă, stranie.

Pe Mili au înmormântat-o în fața bisericii vechi. Seara, într-o firidă săpată în crucea de marmură albă, se aprindea un bec a cărui lumină făcea să tremure siluetele crucilor de pe mormintele din jur. în acele momente liliacul de pe mormânt ți se părea că se transformă în corpul înspăimântător al unui vârcolac care ți-a înghițit trecutul. Și amintirile. Rând pe rând toate s-au acoperit de uitare.

De aceea, când vei găsi această scrisoare și îți vei aminti de evenimentele pe care le-ai trăit cândva, vei cunoaște că nu poți trece de pe pământul celor vii cu această povară. Chiar dacă luna nu și-a schimbat niciodată poziția, chiar dacă amintirile tale par să se fi topit în uitare, așa cum numele iubiților tatuate pe coapsele acelei femei s-au transformat în țărână, orașul scufundat în tine încă așteaptă să-1 readuci la viață"...

29

Tulipan

Câteva zile la rând m-am tot învârtit pe branișteа dintre târg și podul de peste râu, un loc aflat la câteva sute de metri depărtare de blocurile Orașului Nou, unde mă jucasem în lungii ani ai copilăriei. Noi, copiii, denumiserăm acel loc „pe câmpie", deoarece am improvizat pe pajiște un teren cu porți de fotbal, marcate cu pietre aduse de pe malul apei. încingeam, la sfârșitul fiecărei săptămâni, câte o partidă de fotbal care nu se epuiza decât la căderea nopții. Era locul pe care, dintotdeauna, pășteau caii gospodarilor din Streisângiorgiu, satul în coasta căruia, puternicii timpului aveau să construiască, odată cu colectivizarea, un oraș

nou. Cred că mă chinuia cel mai mult lipsa cailor din acest peisaj, așa cum îi văzusem, zilnic, timp de aproape douăzeci de ani. Faptul că am fost plecat, cam tot ațâți ani, prin alte locuri, nu a reușit să estompeze imaginea hergheliei de cai păscând liniștită pe malul micului râu ce șerpuia pe întinderea șesului.

Aici, în satul acesta de pe malul râului, colectivizarea avusese un chip mai uman, cel puțin așa mi se pare acum, la zeci de ani distanță, când gândul se reîntoarce spre acele vremuri și analizează imagini, amintiri care până acum nu aveau nici o semnificație aparte pentru mine.

30

Mă gândesc că au fost puțini cei care s-au opus, pe față, regimului comunist, deoarece unul dintre fruntașii satului era chiar Romulus Groza, un văr de-al lui Petru Groza, primul ministru al guvernului popular de la București. Acest Romulus Groza deâinea, printre alte averi și două mori ridicate pe un fir de apă desprins dintr-un râușor ce împărțea satul în două. O moară era în Suseni, în partea din sus a așezării. După câțiva ani de la naționalizare, moara s-a transformat într-o ruină, iar în incinta ei, la întovărășire, a fost încropită o covăcie, unde se potcoveau caii și se lucra fierăria căruțelor. Roțile din lemn ale morii au rezistat și după secarea iazului, zeci de ani, îngropate pe jumătate în pământ. Ca să arate că nimic nu este veșnic. Nici măcar orânduirile sociale. Cealaltă moară, din Joseni, adică în partea din aval a satului, a fost dată spre administrare industriei alimentare de profil și a continuat să macine porumb și grâu până la inundațiile din optzeci, când n-a mai reparat nimeni stăvilarul

și malurile rupte ale iazului. De atunci moara a fost oprită și a intrat în paragină.

Gândindu-mă la acele vremuri sunt convins că din pricina lui Romulus Groza, vărul doctorului Petru Groza, sătenii au fost „convinși" să intre în „întovărășire," cedându-și pe rând caii, căruțele, vitele și pământurile Cooperativei Agricole de Producție, semnându-și, de bunăvoie, donațiile către Statul Popular. încă nu mă născusem când începuse această utopie a averilor muncite în comun, dar

aveam să aflu din poveștile bătrânilor și chiar să văd cu ochii mei de copil, lucruri greu de crezut pentru cei din ziua de azi. Uneori îmi par atât de limpezi și de proaspete toate acestea, încât mi se pare că s-ar fi petrecut ieri.

Gospodăria cu sediul ei se afla în conacul înconjurat de câteva iugăre de pământ din mijlocul satului, undeva peste drum de casa noastră. Sub verandă, se deschidea intrarea unui beci, în care „tovarășii" depozitau toamna, cultura de cartofi. De fapt era conacul în care s-a născut și a trăit cel care, după plecarea din țară, avea să devină regizorul Szocs. El va imortaliza frânturi de viață trăite în aceste locuri pe o celebră peliculă, „Oameni de la munte".

Nu știu ce merit a avut Romulus Groza în realizarea „pe cale pașnică" a „întovărășirii", dar un lucru a fost clar: nici averile lui n-au scăpat. I-au fost luate, pe rând, morile, cele câteva zeci de iugăre de pământ, via, livezile și pădurea. Totuși, de casă și de acareturi nu s-au atins, cum nu s-au atins nici de livada mare din jurul gospodăriei.

Când am crescut și am început să îmi dau

seama că lumea din jurul meu este mai reală decât orice poveste, m-a marcat imaginea hergheliei de cai. O herghelie în lanțuri: peste cincizeci de cai se întorceau seara de la pășune, cu piedicile de metal încătușate pe picioarele din față, deasupra copitelor. Pentru că nu era cine să-i despiedice, caii veneau în dezordine, mânați din spate de un paznic bătrân și șchiop.

32

Săreau dezordonat, cu fiarele pe picioare, se dezechilibrau, potcoavele mușcau colbul uliței și, întotdeauna în urma lor se ridica un nor de praf, ca după o bătălie. Zgomotul făcut la trecerea acestui jalnic cortegiu era greu de descris: părea o armată din altă lume. Când caii intrau în curtea cooperativei de producție încă mai săreau, o vreme neliniștiți, muș- cându-se, pe vatra acoperită de băligar urcat. După un timp se făcea liniște și-i puteau despiedica. Atunci, resemnat, ca un deținut în celula lui, fiecare cal intra în grajd, la locul său și aștepta, răbdător, să i se petreacă peste gât lanțul ancorat cu o verigă de iesle.

Dar în anii ce au urmat, chinul cailor avea să fie ușurat, măcar la întoarcerea de la pășune. Se construiseră primele blocuri pentru noii „orășeni", aduși de prin toate colțurile țării și calificați, la ața zisul apel al bocancilor, în uzina metalurgică. Oamenii aceia necăjiți, desprinși direct de la glia lor, aveau și ei copii. Cu anii copiii au crescut și au descoperit herghelia. S-au împrietenit cu îngrijitorul cailor, care îi lăsa să vină călare la grajduri. Târziu m-am dumirit că acei cai erau înhămați, cu rândul,la muncile agricole, și doar când „aveau liber" erau duși în câmp și împiedicați cu piedica de oțel, spre a se odihni. Tin minte si astăzi numele câtorva dintre ei: ı I

Găsită - o iapă neagră cu stea albă în frunte,

care fusese găsită pe câmp și nu-i cunoștea nimeni numele adevărat; Fulga, Olga, Dora, Tulipan, cai năs- cuți după „întovărășire". Printre aceștia erau și cai

mai bătrâni. Nu-mi amintesc numele tuturoracelor cai pe care stăpânii lor i-au botezat la ieșirea din pântecele iepelor, dar oamenii din sta îi știau după poreclele foștilor proprietari: lulcea lui Turtariu, Recoanea lui Gherghe Recu, Cezar al lui Bogoș loani, Mișka și Tibor a lui Fazekaș, Șari a Șinconilor și tot așa, aproape fiecare casă dăduse colectivei câte un cal. Când nu pășteau, caii erau înhămați la căruțe ce transportau de pe câmp cereale și fân sau erau folosuți la arat, la plugul cu rotile, câte doi, în funcție de anotimp.

Revăd și ziua în care a trecut pe ulițele satului un tractor și apoi altul. Eram de-a dreptul fascinați de zgomotul motorului, dar mai ales de tractoristul chipeș îmbrăcat în salopetă albastră. Nu-mi dezlipeam ochii toată ziulica de pe tractoarele roșii, înșirate ca o companie de luptă în curtea colectivei. Treptat, caii au început să dispară. Cărau din câmp iarba pentru hrana vitelor. Printre ei era și un armăsar lipițan: Tulipan. Cine l-o fi botezat așa, mă întrebam? Tulipan este numele popular al lalelei în părțile noastre. Mai mult ca sigur că i-au zis astfel din cauza eleganței sale. Era un armăsar sur, rotat, cu crupă dublă. Toată lumea îl îndrăgea pentru frumusețea lui și fusese ales pentru monta iepelor. Să fi avut vreo zece ani când l-au vândut la niște țigani corturari. Dar până atunci Tulipan a fost idolul iepelor în floare, aflate în gospodăriile agricole de producție din cel puțin zece sate ale zonei. N-a

scăpat nici el de cea mai cruntă umilință.

34

într-o dimineață a vacanței de vară spionam prin gardul de scânduri din carpen curtea mare a CAP-ului și mă minunam cum Niculaie loja, brigadierul de la zootehnie, după ce l-a scos pe Tulipan din grajd i-a pus hamul din piele, căpăstrul cu ținte de alamă și ciucuri și l-a înhămat la șareta Iui Groza. Era o trăsură vopsită proaspăt într-o culoare pământie. îmi amintesc toate acestea de parcă s-ar fi petrecut cu foarte puțin timp în urmă.

loja era mic și îndesat, să fi avut aproape cincizeci de ani pe atunci, fusese negustor, geambaș de cai în tinerețe și era priceput la multe lucruri. De astă dată s-a urcat în șaretă și a dat bici calului. Tulipan a pornit la trap cu gâtul puternic încordat sub forța zăbalei aspre. Mergea mândru, elegant, în buiestru, loja l-a slăbit din hățuri și nu mai știu câte ocoale au dat împreună, om, șaretă și cal, curții CAP-ului. De la o vreme, de câte ori ajungea șareta în dreptul gardului după care stăteam ascuns, calul era tot mai alb, aproape acoperit de spuma caldă, aburindă. loja sorbea, în mers, din când în când, dintr-o sticlă și părea tot mai înverșunat. Din camera de însămânțări a ieșit doctorul veterinar Romi, fiul lui Romulus Groza, urmat de Avramescu, un alt veterinar înalt și uscățiv și de alți doi bărbați necunoscuți; mai târziu am aflat că sunt de la Direcția sanitar-veterinară. Toți purtau halate albe. Au mai venit doi grăjdari care au adus dintr-o mașină o trusă sanitară.

La un semn al doctorului loja a oprit șareta. Din cal nu se vedea decât o grămadă mare de spumă.

Apoi brigadierul zootehnic a coborât împleticindu- se: era beat. A deshămat calul de la șaretă și cei doi îngrijitori i-au scos hamul cu ținte și i-au prins un inel de oțel în coadă, după care au legat calul cu o funie de piciorul din spate, chiar deasupra copitei. Au petrecut funia prin inelul de fier. Calul îi privea tremurând. loja a tras pe gât ultima înghițitură. Plângea. S-a îndepărtat, legănându-se, spre poartă și a părăsit curtea. Atunci Tulipan a început să sforăie pe nări, neliniștit. Au smucit cu putere de funie și când acesta a lunecat prin inel, piciorul calului s-a ridicat în aer. L-au trântit pe iarbă. Tulipan nechezat de câteva ori și când i-au uns boașele cu tinctură de iod și l-au castrat mai sughița doar, dar eu cred că plângea. A fost singura dată când am văzut și auzit un cal plângând. I-au aruncat semnele bărbăției, mari cât două mingi de cârpă, într-un vas smălțuit. Avramescu le-a luat în primire și a intrat vesel în incinta punctului sanitar. Dintr-o tigaie pregătită pe plită venea deja miros de ceapă prăjită.

îmi era greu să cred că se ospătau din bărbăția celui mai frumos cal din partea locului. Auzisem că veterinarii considerau fuduliile de cal adevărate delicatese. încă nu venise moda italienilor care cumpărau cai bătrâni pentru a-i trimite la fabricile de salam din Italia. Au băut până la amiază după care au plecat, pe rând, pe la casele lor însă pe mai multe cărări.

Calul a stat trântit la pământ preț de vreo două ore după care l-au eliberat grăjdarii. S-a ridicat încet

în genunchi. Avea ochii triști și o privire aproape umană. Parcă ar fi vrut să ne spună că nu se mai simte cal. Când l-au dus în grajd părea o biată gloabă, în două săptămâni l-au vândut unor țigani.

Tata mi-a povestit că l-a văzut după vreo cinci ani într-un târg de țară. Schimbase nu știu câți stăpâni. Era bătrân și slab - numai piele și os. L-a recunoscut după priviri și când l-a strigat pe nume calul a ciulit urechile, iarochii mari i s-au luminat doar pentru câteva clipe, devenind focoși, ca ai mândrului armăsar de odinioară și a început să bată cu copita în pământ, mai spunea tata. Țiganul cel gras, cu mustăți de honved , s-a apropiat și-a strigat la cal, „di Mișu, di gloabă". „Nu-i Tulipan"? a întrebat într-o doară, tata. „Nu-i"!, i-a răspuns sec bărbatul scuipând printre dinți în iarbă... Dar tata știa că este el, mândria CAP „înfrățirea"... L-a răsplătit, totuși, bătându-1 cu palma pe gâtul cald, care tremura, un gât încă frumos arcuit. De atunci nu l-a mai văzut nimeni ...

Nu pot concepe branișteа aceasta fără cai. De jur împrejur au apărut case care înaintează înspre firul limpede de apă al Streiului. în curând nu va mai rămâne nici un fir de iarbă, nici un scaiete măcar. Vor fi doar curți cu pavaje multicolore. Și străzi lângă străzi. Orașul aleargă prin noi mai abitir decât o herghelie în lanțuri, și chiar mai repede decât cel mai focos armăsar lipițan.

Cea mai frumoasă zi de după viață

Acum nu-1 mai durea capul, nu mai gâfâia, nu-1 mai chinuia somnul pe scaun: blestemul care-1 urmărea de aproape treizeci de ani. Parcă dormea, pentru prima dată liniștit, cu fața în sus, cu mâinile împreunate pe piept, îmbrăcat în costum de mire, iar lumânarea de la capătul sicriului scria cu flacăra aproape stinsă, un mesaj deosebit în aer. Pe chipul lui era întipărită o expresie de o stranie satisfacție. Lumina palidă îl făcea frumos - cum n-a fost el niciodată. Barba nu i-au mai ras-o rudele, când l-au recuperat, în grabă, de la morgă și nici n-au băgat în seamă faptul că în ultimul timp, din cauza durerilor, nu s-a mai bărbierit. Acest amănunt a determinat-o pe una din verișoare, care nu-1 mai văzuse de multă vreme, să exclame surprinsă, când intrase în capelă: „Ce mult seamănă Trăienuț cu Pavarotti, așa, în costum și cu barbă! Și ce bine îi stă în costum. Nu-mi amintesc să-l mai fi văzut vreodată în costum!".

Iar Trăienuț, mortul în greutate de o sută și ceva de kilograme, parcă i-ar fi auzit vorbele: părea că doarme liniștit iar chipul lui avea o mulțumire pe care n-o mai cunoscuse niciodată. Pentru prima dată, după viață, se simțea un om important. Niciodată nu mai fusese în centrul atenției, înconjurat de atâtea

rude ca în această zi ploioasă de iunie, în care avea să plece dintre ei pentru totdeauna.

Părea că această mulțumire, care i se întipărise ca o ultimă expresie dinaintea morții pe chip, era imaginea premeditării acestor momente. Trăienuț ajunsese la vârsta de cincizeci și doi de ani fără să se poată lăuda cu multe clipe fericite în acest interval de timp. Se născuse obez, iar mama sa nu l-a oprit niciodată de la plăcerea de a mânca. Fusese preferatul ei și îi semăna. „Las să mănânce ce-i place că noi am fost zece frați și numai eu știu câtă foame am răbdat", îl apărea de fiecare dată mama sa. Și Trăienuț își cultivase cu mare interes această plăcere. La început a fost plăcere, apoi dragoste și la sfârșit: patimă. La trei ani avea douăzeci de kilograme, la douăzeci de ani o sută douăzeci și platfus la picioare din cauza greutății, cum spunea tuturor mama sa. Din acest motiv l-au respins de la încorporare, fapt ce-1 dezamăgise profund, întărindu-i convingerea inutilității existenței sale.

Așa că mâncase și mai vârtos, a urmat școala profesională de sudori și aproape toată viața sa și-a petrecut-o ca sudor într-o turnătorie de fontă. Sudase mai mult în genunchi din cauza volumului mare al corpului său, îi venea greu să se așeze, gâfâia pământul sub el când pășea. Lucrase treizeci de ani bătuți pe muche apoi se pensionase de boală. în tot acest timp petrecut în fabrică servise aproape zilnic masa la cantina din incinta secției. Colegii știau că Trăienuț pleca întotdeauna ultimul de la cantină

deoarece îi mai dădeau bucătăresele câte o porție de mâncare rămasă pe masă. De multe ori adormea în timp ce mânca. Nu-1 trezeau. Se trezea singur, după o vreme, printre mesele goale și pleca rușinat.

In ultimii zece ani din viață dormea noaptea

pe un scaun special. Dacă se culca ca omul, în pat, gâfâia și se îneca în somn, iar medicul îl avertizase că s-ar putea asfixia în timp ce dormea. Insă după ce s-a pensionat, pofta de mâncare a fost în creștere, iar efortul fizic s-a redus, în cele mai multe zile, la mersul până la birtul aflat la câteva case distanță.

Ii punea nepoata sa, la micul dejun, la prăjit, un cuibar de ouă. La început nu i-au zis nimic, apoi nu l-au mai lăsat să mănânce atât de mult. Atunci s-a dus prin vecini, la care se plângea că nu-i dau suficientă mâncare acasă. Insă vecinii știau de ce și spuneau familiei că Trăienuț dădea bani copiilor de pe stradă, pe care îi ruga să-i cumpere mâncare de la alimentara, pe care le înfuleca pe furiș.

Părea totul în regula până când medicii i-au descoperit cancerul la rinichi și o boală de zahăr: picioarele i se umflaseră ca niște butoiașe pline cu apă. într-o zi l-au internat în spital. A doua zi a alunecat și a căzut peste cadrul metalic al patului din salon. în câteva ore îi crescuse între omoplați un hematom întunecat, de toată frumusețea, de parcă avea cocoașă. Se întâmplase luni. Marți și miercuri n-a mai mâncat nimic. Nu scotea nici un cuvânt, nici să-l picuri cu ceară. Stătea adâncit în gânduri și o liniște desăvârșită îi albise obrajii, asemeni unui

 mort. Până atunci nu se gândise niciodată că va muri cu adevărat - într-o zi. Chiar dacă moartea cochetase întotdeauna cu persoana lui.

Joi s-a trezit plin de voie bună, le-a rugat de asistente să-1 ridice într-o rână și să-i pună o pernă la spate: susținea că nu putea respira. Era liniștit. A scos telefonul mobil și, timp de trei ore, și-a sunat toate rudele, amicii, vecinii și toți cunoscuții a căror numere de telefon le avea în agendă. Și-a luat adio de la toți. Ar mai

fi vorbit mult și bine dacă nu se descărca bateria telefonului. Colegii de salon își amintesc că, în timp ce-și anunța moartea și își invita interlocutorii la propria înmormântare, fața i se colorase ușor, dobândind expresia triumfătoare a unui om important. Devenise chiar important. în zadar îl implorau unii de la capătul firului să nu moară. Cuvintele lui erau definitive, aveau puterea unei sentințe irevocabile. Unii au încercat să glumească, dar simțeau, în mod paradoxal și straniu, că la capătul firului se afla, deja, un mort. Când s-a cuibărit în salon întunericul, Trăienuț a murit. Cu lumina aceea de om mulțumit așternută pe față. Nimeni nu credea că se va stinge atât de repede. Nu chemaseră nici un preot. Lumina de mulțumire care se întipărise pe fața sa spunea mai mult decât o lumânare pentru trecerea Stixului.

în lumina pâlpâitoare a lumânărilor, se puteau dustinge încapelă chipurile rudelor, cunoscuților și preotului. Slujba de îngropăciune se sfârșise. Băteau clopotele prelung, tânguit. Doi inși aduseseră capacul

sicriului. Mortul aștepta cuminte și satisfăcut de frumusețea acestei prime zile de după viață. Cineva, nu se vedea bine cine, a stins, dintr-o suflare, lumânarea de la capătul sicriului, dintr-o suflare.

In spatele regretelor e veșnic toamnă

Cu unchiul Traian, fratele cel mai mare al tatălui meu, ne-am trezit la ușă, pe nepusă masă, într-o zi călduroasă de septembrie, pe la mijlocul săptămânii. A strigat, dar de bună seamă că nu se vedea de după poarta masivă din fier. Stătea timid lîngă stâlpul de la portiță și mă privea stânjenit. Pentru prima dată în viață mi se făcuse milă de el. îmbătrânise. Oasele i se adunaseră și îl făceau să pară mai scund. Ce mult seamănă cu tata, mi-am spus, în timp ce-1 pofteam să intre înăuntru. De sub pălăria din paie se prelungea o față osoasă, arsă de soare.

- Sărut mâna unchiule, hai înăuntru.
- Stai să te sărut, a șoptit. S-a ridicat pe vârfuri și m-a sărutat pe obraz.

Atunci am văzut că era îmbrăcat niște cu pantaloni veci, probabil din tinerețe. Erau largi și scurți și cădeau de la genunchi în jos ca niște burlane. Mi se părea că din omul aspru și mândru de altă dată nu mai rămăsese decât o umbră. Când a intrat în curte soarele i-a căzut perpendicular pe chipul aspru și doar atunci mi-am dat seama cât este de bătrân. Am socotit imediat în minte câți ani s-au scurs de la moartea tatălui meu: erau exact douăzeci de ani de când nu ne-am văzut și nu am stat față în față.

Trebuie să fi împlinit optzeci de ani. Primul gând care mi-a trecut prin minte a fost că și tatăl său trăise optzeci și unu de ani. „Nu mai are mult", m-a fulgerat un gând. Dar mi-a părut imediat rău și mi-am întors privirea spre băiatul meu care ne întâmpina de pe treptele casei, zîmbind. Unchiul Traian s-a oprit o clipă, l-a studiat cu atenție, apoi l-a sărutat pe creștet.

- Seamănă leit cu tine, a conchis el intrând în casă.

Și-a îndesat mâinile în buzunare și a scos trei ciocolate ieftine, cu un leu bucata. Le-a dat copilului să le împartă cu celelalte două fete ale mele.

L-am privit iarăși cu atenție: avea fața luminoasă, așa cum nu-mi amintesc să o mai fi văzut vreodată. I-am făcut semn să nu se descalțe și a pășit apăsat pe gresia din hol. Apoi s-a oprit și a mîngâiat peretele cu palama lui aspră.

- Frumoasă casă ți-ai făcut, nepoate. S-o folosești sănătos.

- Mulțumesc, i-am răspuns și am privit într-un ungher, de teamă ca privirea mea să nu-mi trădeze gândurile. îmi amintisem brusc de câte îi făcuseră unchii mei tatei și mă rugam în gând Domnului să îndepărteze resentimentele din sufletul meu. Dar nu era ușor de loc.

Tata fusese al doilea născut într-o familie cu patru copii. Era mai mic cu doi ani decât acest frate al său, aspru, iute la mânie și răzbunător. Așa îl cunoscusem eu, cel puțin până atunci. întotdeuna avea pretenția să aibă întâietate între frați. în ziua când îl îngro-

44 paserăm pe tata, la un pahar de tărie, m-am adresat cu „nea Traian", dar a fost ca o lovitură fulgerăzoare de cuțit împlântată în mândria lui. S-a făcut roșu la față și m-a apostrofat imediat, chiar dacă aveam aproape treizeci de ani:

- Eu sunt unchiul tău, fratele tatălui tău, nu un nene oarecare. Să nu te mai aud că-mi spui așa!, a scrâșnit mânios. Apoi s-a făcut liniște. Nimeni n-a scos nici un cuvânt. După o vreme am prins momentul favorabil și am dispărut de la masă. De atunci ne-am întâlnit o singură dată, la moartea bunicului.

Acum stătea în fața mea: mic, pipernicit, cu pantalonii caragios de scurți care de abia îi acopereau gleznele subțiri.

- Ce faci pe aici unchiule? Nu erai la spital? l-am întrebat într-o doară, deoarece auzisem că s-a apucat să-și tencuiască casa și căzuse în cap de pe schelă.

- Am fost la spital, da m-au lăsat acasă că nu am nimic. Așa că m-am gândit să trec pe la Domn director Cotuțiu, să-l întreb dacă nu-mi împrumută două cauciucuri la tractor. Da nu l-am găsit, așa că m-am gândit să văd ce mai faceți.

Răspunsul lui m-a contrariat puțin: îmi era milă de el și în același timp îmi venea să râd, dar făceam pesemne toate eforturile să par serios. Unchiul meu era la pensie de vreo 30 de ani și vorbea de fostul său șef, director al Stațiunea de Mecanizare Agricolă, ca și când s-ar fi pensionat ieri. Este adevărat că omul trăia și locuia pe aceeași stradă cu mine.Dar Stațiunea de Mecanizare Agricolă, unde-i fusese șef Cotuțiu nu

mai exista de vreo cincisprăzece ani. Pesemne

că unchiul meu era atins de sindromul Dawn, altfel nu-mi explicam atitudinea sa.

- Mă bucur că sunteți sănătoși, a conchis el și m-a privit îndelung. Semeni mult cu fratimiu ... Viorel. Păcat că s-a apucat de băut. Băutura l-a băgat în mormânt.

Cred că ar fi vrut să adauge că îi aduceam aminte de primul său născut, care murise la vârsta de un an și la scurt timp după aceea am venit eu pe lume. Am și acum, într-un album scorojit de familie, o fotografie îngălbenită, cu un sicriu în miniatură în care doarme parcă un băiețel drăguț. La căpătâiul sicriului stă un bărbat tânăr, cu fața prelungă, care are trăsăturile unchiului Traian, iar în drepta și în stânga sa sunt cei trei frați, Ioan, Cornel și tatăl meu. Așa tineri nu-mi amintesc să-i mai fi văzut vreodată.

Unchiul Cornel, cel mai mic frate, pare în fotografie un școlar de vreo unsprezece ani, nu pare să știe prea bine ce se întâmplă. El seamănă foarte mult cu fiul meu cel mare. De câte ori privesc poza asta mă gândesc că doar morții premature a acelui băiat îi datorez astăzi prenumele meu de sfânt biblic. Pentru că îi dăduseră numele bunicului lor, care emigrase în 1909 în America și nu mai revenise în țară niciodată.

Bunicul avea doar un an când plecase tatăl său peste mări și țări. Nu s-au cunoscut decât prin rarele scrisori pe care și le puteau scrie. Dar „Americanul", - așa cum îi spunea acestui mare absent încărcat de

46 mister - era mândria, chiar emblema familiei. De aceea dăduseră numele său primului născut de parte bărbătească. Dar cum acesta nu dorise să zăbovească prea mult prin lume, mă blagosloviseră pe mine cu acest nume care, trebuie să recunosc, că din cauza vechimii și simplității lui nu-mi plăcuse niciodată.

Când eram copil, mă simțeam jignit, ori de câte ori, mi se părea că eram asemănat „capitalistului", căruia îi spuneam în zeflemea „marele John". Aveam o singură fotografie a lui, pe care o trimisese în plic chiar din America. Era o poză mică alb-negru, un bust, iar americanul zâmbește enigmatic de sub o pălărie gen Al Capone. Fața lui prelungă și osoasă îmi amintește mult de unchiul Traian... M-a surprins totdeauna lipsa de expresivitate a acestui chip. Bărbatul, încă tânăr, e îmbrăcat într-o geacă din piele neagră, are o bluză mulată pe gât iar înfățișarea lui nu se deosebește cu nimic de cea a unui gangster din prima parte a secolului douăzeci, așa cum ne este prezentat în filmele americane de epocă. Observân- du-1 atent pe unchiul meu, mi-am spus că bărbații din această familie sunt îngâmfați, îndărătnici.

- Acum mă duc, a spus unchiul, sărutându-ne pe rând... Mai trebuie să trec pe la magazin la Monica.

Monica era o altă nepoată pe care nu-mi amintesc ca unchiul să o fi căutat prea des în ultimii douăzeci de ani. Avea un magazin cu chinezisme, aflat doar la câteva sute de metri distanță de casa mea.

- Trebuie să-mi cumpăr de la ea o pereche de pantofi; peste două săptămâni este nunta...

M-am chinuit destul să-mi amintesc cine se căsătorește și, în cele din urmă,m-am dumirit. Este vorba despre fata fiicei lui mai mari, nepoata sa preferată, student la Sibiu.

L-am privit cum se îndepărta anevoie, plutind parcă deasupra picioarelor subțiri de-a lungul drumului. Mi-am amintit deodată de tatăl său, adică bunicul meu. O întâmplare petrecută demult mă face să cred că anumite lucruri se repetă din pricini știute numai de Dumnezeu. Era o toamnă târzie, chiar înainte de Revoluția din 1989 când, într-o după amiază, ne-am trezit la ușă cu bunicul. Să fi avut optzeci de ani pe atunci. Stătea la în prag așa slab, cocârjat, umil, aplecat parcă sub greutatea paltonului cenușiu ce atârna ca o manta de soldat pe trupul prea firav, pentru o asemenea greutate. Din chipul arătos de altădată nu mai rămăseseră decât o pereche de mustăți cenușii,dar îngrijite, pe care de multe ori le asemănasem cu mustățile lui Clark Gabie, într-o celebră peliculă.

Bunicul fusese un mare crai în tinerețe. Se născuse cu patima pentru femei, se căsătorise de două or, iar cu bunica avusese patru băieți, Tata era al doilea născut, după unchiul Traian. Bunica era o femeie aspră. Crescuse patru copii și toate greutățile casei rămăseseră pe umerii ei în timpul cât bunicul a fost pe front. oOri de cîte ori ăși aducea aminte de aventurile amoroase ale bunicului, îl alunga de acasă. Atunci el își lua căldarea de aramă în spate, agățată de o coadă de mătură veche și venea la noi, în vatra unde se născuse.

Scotea din căldare câteva lucruri intime, un săpun de bărbierit, un aparat de ras, un ciob de oglindă și un ștergar din cânepă, ros pe alocuri.

Noi, copiii, ne bucuram de aceste vizite ale bunicului, știam că iar a făcut-o de oaie, dar prezența lui ne lumina copilăria... Curtea se făcea mai mare iar mama se posomora și- nu știam de ce - devenea tot mai urâcioasă. Bunicul nu rămânea la noi mai mult de o săptămână, până ce bunicii îi trecea supărarea și îl revendica. Venea pe jos, pe albia râului, cale de două sate să își recupereze bărbatul, care devenea subit mai tăcut, afișand pe chp o mască de om spășit.

Cât timp stătea la noi bunicul era vrednic nevoie- mare. Mătura de două ori pe zi bătătura, fluiera cu foc și ne povestea câte în lună și-n stele. îl înconjuram și îl priveam fascinați de lumina blândă care se răsfrângea întotdeauna pe fața sa. Pentru că tatăl său, străbunicul meu, pe care nu l-am cunoscut niciunul din noi, îl părăsise la un an și se făcuse american, înjurătura sa preferată era: „America mă-sii!". Și se uita așa în gol, cu regret, oftând de parcă ar fi zărit umbra tatălui său John, bântuind de podul Brooklyn. Spun acum și eu așa, cu toate că am convingerea că bunicul n-a auzit niciodată de Podul Brooklyn și nici de fascinația metropolei americane, unde tatăl său se pierduse într-un mod misterios. Acum doar constat că acest bunic al meu, a fost un om neîmplinit, pentru că niciodată nu și-a cunoscut tatăl niciodată, că acesta nu i-a vorbit niciodată, singurele lucruri care atestă existența sa au fost scrisorile, fără viață, fără sentimente. Si

o fotografie în care apare un bărbat rotofei, care avea trăsăturile bunicului, îmbrăcat într-o geacă de piele neagră și pălărie a la AL Capone. Am privit peste ani acea fotografie

îngălbenită și m-am minunat că John semăna foarte mult cu fiul meu cel mare. încât aveam impresia că toți bărbații din familia noastră nu suntem decât niște clone multiplicate, atemporal, ale aceluiași bărbat. Poate buni- cui, care avea doar câteva clase primare, nu-și punea întrebări și nu plăsmuia în mintea sa astfel de scenarii; dar eu mă regăseam în acțiunile anterioare ale acestui înaintaș al meu, care se pierduse în lumea largă și apoi o părăsise, plecând în împărăția spiritelor pe când eu aveam vreo șapte ani..

Toamna se sfârșise și venise frigul. Bunicul a rămas mai multă vreme la noi. Bunica nu mai era de mult să-l recupereze iar cei trei copiii ai săi, frații tatălui meu îl pasau sistematic de la unul la altul. îmi era milă de el. Intrăo zi o auzisem pe mama cerându-i tatălui meu să-i spună să se întoarcă la cel mai mic copil al său, unchiul Cornel, deoarece acestuia îi cumpărase, zicea ea, casă pe banii primiți din America. Așadar se cuvenea ca ei să îl îngrijească.

Bunicul părea să aibă alte gânduri. Stătea lipit, de dimineață și până seara, de soba de teracotă din bucătărie. Nu se mișca decât spre a îndesa lemn după lemn pe ușa din tuci.

- în ritmul acesta o să terminăm lemnele în februarie", îl apostrofa mama pe tata. Acesta ofta și nu zicea nimic. Ne înghesuiam toți în trei camere ale casei noastre.

50

Bunicul avea vreo mie și două sute de lei pensie; o pensie bună, spuneau ai mei. După ce încasase ultima pensie o dăduse mamei, dar ea nu se atinsese de acești bani. Rămăseseră pe raftul de sticlă al vitrinei din bucătărie. Chiar dacă bunicul îi anunțase pe ai mei că le va da în fiecare lună pensia întreagă, mama o ținea pe a

ei: nu avea loc și pentru el în cele trei odăi micuțe, în care ne duceam viața.

In ultima seară bunicul îngânase Tatăl Nostru și toți îl auziserăm mulțumindu-i Domnului, pentru că se întorsese în casa sa, de unde plecase de mai bine de cincizeci de ani. Această rugăciune de mulțumire, rostită cu glas tare, a pus punct coabitării noaste. Mama s-a înfuriat de-a dreptul și tata a trecut peste sentimentele sale de fiu supus și a recunoscut că bunicul întrecuse orice măsură: ne încurca viața și trebuia să se întoarcă la ceilalți trei fii ai săi, care, din motive știute și neștiute îl îngrijeau prin rotație.

Mama a ținut să specifice că amărâta de casă în care locuiam trei copii și doi părinți nu era casa veche, acoperită cu paie, în care se născuse bunicul.

„în prima noapte în care m-am mutat aici, în casa cea veche, ploua în pat,, mi-a spus mama. Am dărâmat casa și am construit alta nouă, din banii primiți de pe o pereche de boi ca zestre când m-am măritat cu tatăl tău.

Mulți ani am locuit cu toții într-osingură cameră. Erau două paturi cu stavilă: într-unul dormeam eu și buna Saveta, mama bunicului meu, soția lui John. în celălalt dormeau părinții mei. Mama îmi povestea

uneori cât de mult mă iubea străbunica Saveta, cum mă alinta și mă îngrijea. Mă crescuse până la doi ani. Intr-o dimineață de noiembrie nu s-a mai ridicat din pat. „Mor. Să aveți grijă de copil!", au fost ultimele ei cuvinte după care a început să tragă să moară.

M-au mutat în patul părinților însă, cum mă scăpau ai mei din ochi, alergam în patul

muribundei și mă ațipeam lângă ea. Mama spunea că de câteva ori am „întors-o", adică i-am oprit moartea de aceea în închipuirea mea moartea era o doamnă foarte pretențioasă și întunecată. Acele momente mi-au rămas întipărite în minte până astăzi, chiar dacă mama susținea că nu poate fi adevărat, deoarece copiii nu țin minte decât de pe la trei ani. Dar tot cred că la mine este o excepție. Le-am spus că îmi amintesc până și de geamurile înghețate ale ușii de la tindă din ziua înmormântării, de gheața de sub ușă datorată condensului pe care unul dintre purtătorii sicriului străbunicii Saveta a alunecat și era să cadă pe când scoteau moarta din casă.

în seara aceea mama i-a cerut tatei să-l anunțe pe bunicul că nu-1 mai putea rămîne la noi. M-am întâlnit cu el în dreptul ultimului magazin, un aprozar din oraș, în zona de unde începeau casele de pe strada mea. Pășea anevoie sprijinindu-se într-un baston.Pe umăr purta, ca pe o desagă o pereche de bocanci negrii de fumalist, cu bombeuri metalice, și cu șireturile înnodate, pe care îmi spunea că îi cumpărase de la un muncitor din combinat cu câteva zeci

52 de lei. îmi era milă de el. I-aș fi spus ce plănuiseră părinții mei, dar nu aveam curajul necesar. Mi-a întins o sută de lei. Erau bani multi pe atunci. N-aș fi luat-o, dar nu știam cum să mă despart mai repede de el. Atunci l-am văzut ultima oară în viață. Se uita lung și trist în ochii mei. N-am avut curajul să-i spun că îmi este milă de el și că dacă aș fi avut casa mea l-aș fi luat la mine.

în seara aceea am chemat un coleg și ne-am îmbătat cu vin fiert, îndoit cu apă, la „Pufoaica ruptă", un birt ordinar din piața orașului. Beam banii bunicului și plângeam. Nu știu când am

ajuns acasă. Pe bunicul nu l-am mai găsit în acolo. Când am vrut să ies afară m-am împiedicat de căldarea de aramă - geamantanul de voiaj al bunicului - părăsită în tâmaț. Nu avea să și-o mai recupereze niciodată. Fusese prea slăbit ca să o mai ducă pe umăr la întoarcerea acasă. A rămas la noi, ca o mărturie a trecerii bunicului prin viață. Ca să n-o țină degeaba mama fierbea lăturile porcilor în ea.

înaintea anului nou bunicul a murit. Mai întâi murise tata, în urma unui cancer pulmonar galopant. Apoi i se sfârșiseră zilele bunicului. Era ziua de anul nou când l-au înmormântat. I-au scos sicriul pe geam, deoarece ușa de la intrare era prea strâmtă. îl găsise sfârșitul acasă, la unchiul Ioan, cel de-al treilea copil al său. L-au îngropat în pământul înghețat. La pomană m-am afumat puțin și i-am reproșat unchiului Traian că nu s-a îngrijit de bunicul, cu toate că le-a lăsat o grămadă de avere.

- Tu să taci! m-a apostrofat unchiul Traian. Să-ți vezi de treburile tale și să nu te bagi în lucruri care nu te privesc. M-a săgetat cu privirea plină de ură. Tata murise. El era cel mai mare dintre frați. N-am ripostat. Mi-am luat haina de pe spătarul scaunului și am părăsit încăperea. De atunci nu ne-am mai întâlnit vreme de douăzeci de ani.

în toamna asta a murit și unchiul Traian. După vizita pe care mi-a făcut-o nu ne-am mai întâlnit. Rudele mi-au povestit că a dansat toată noaptea la nunta nepoatei sale, Ela. Nuntă la care eu am lipsit.

După o săptămână unchiul și-a dat obștescul sfârșit, necuminecat și nespovedit. Fiica sa cea mică se certase cu preotul. Și nici nu l-au

privegheat, cum este obiceiul, în casa sa, ci l-au adus la capela orașului, spre batjocura unora, care, din această cauză n-au venit la înmormântare.

N-am fost nici eu la înmormântare și nu știu locul unde își doarme somnul de veci. Dar uneori, când ies pe poartă, îl văd așa cum era ultima dată când m-a sărutat ușor pe obraz, m-a măsurat din priviri, cu tristețe, ca pe un om pe care știi că n-ai să-l revezi și s-a îndepărtat așa mic, parcă prea aplecat spre pământ, cu pantalonii din tinerețe, prea scurți ca să-i acopere gleznele, oasele, trupul, amintirile...

54

La numărul 99 nu mai locuiesc oameni

Nu știu ce m-a apucat, încă de dimineață, să trec pe străduța ce urcă de-a lungul apei, începând de la podul din beton armat, succesorul podului vechi din lemn de stejar, pe care l-a luat apa la inundațiile din '70. Să fie vreo douăzeci de ani, de când, n-am mai pus piciorul prin această parte de sat, devenită între timp stradă a orașului, deh, ani mulți de când pustietățile de acum nu mai sunt animate de sentimentul de viață din acele vremuri. De fapt orășelul acesta s- a născut și a crescut odată cu noi, cei optzeci, nouăzeci de inși de același leat, care am alimentat cu material uman două clase primare în școala din centrul

vechi, de dincolo de pod și două clase primare în școala din centrul nou, devenită mai apoi Orașul Nou, de dincoace de pod. De multe ori am sentimentul că orășelul acesta a luat ființă chiar în mine, nu mai există decât în mine și dacă aș închide ochii pentru totdeauna s-ar nărui în abisul ce va continua să existe sau să nu mai existe, în interiorul ființei mele

Nimeni nu va afla niciodată cum a fost cândva în această parte de lume, iar amintirile și-ar retrage ochii telescopici între coperțile cenușii ale cărții vieții mele, odată cu ultima-mi răsuflare. Și nu va mai

rămâne, poate, nici un semn despre satul devenit centru muncitoresc, promovat oraș la apelul bocancilor lui Gheorghiu - Dej, dotat cu una bucată combinat siderurgic, prin anii optzeci, făcut praf de fier după revoluție și transportat peste mări și țări. Nu, nimeni nu va mai spune nimic despre el. Dar orașul este încă viu, simt că va ma respira în mine, atâta vreme cât eu voi exista.

Cu aceste gânduri mi-am dezmorțit pașii, încă de dimineață, mergând în susul firului de apă, imediat după pod. Nici nu-mi venea să cred că am revenit în acest loc neînsemnat de pe fața pământului, unde am fost cândva atât de fericit.

Cu doar cateva yile înainte, mă plimbam pe străzile Romei... înjur se făceau pregătiri de Crăciun, pe fețele oamenilor citeam semne de bucurie, de solidaritate, de viață.

Luna trecută îmi desfătam sufletul pe străzile unui orășel aflat la doi kilometri de granița cu Elveția. îmi furau bucăți din suflet casele albe, inundate cu lumina zilei de

decembrie. Iar acum parcă am deschis ochii într-un vis cenușiu.

M-am oprit la numărul 99, chiar în dreptul unei porți masive din țeavă pătrată, o imitație palidă a fierului forjat, încadrată de un gard din piatră lăcuită care împrejmuia o casă mare, cu mansardă. Din curtea pavată cu dale maronii se zgâia la mine un câine uriaș, plictisit, agățat de un lanț destul de firav. O fi dintr-un material foarte rezistent - mi-am spus - și am realizat că disproporția dintre animal și lanț

 imita, la o scară redusă, disproporția dintre imobilul imens și curtea rămasă prea mică după construirea acelei case uriașe.

M-am forțat să-mi amintesc, după pozția gardului față de râu, casa din vremea copilăriei mele, și, deodată, în mintea mea s-a făcut lumină. Acum albia râului este cosmetizată cu beton, iar firul de apă curge, umil și disciplinat, cu câțiva metri mai jos decât în vremurile acelea când pe maluri creșteau, libere, sălcii și tufe de anini, printre care ne jucam, până uitam de noi, de-a hoții și vardiștii. Atunci parcă și râul acesta avea personalitate. La cea mai mică ploaie stârnită în aval își tulbura apele, ieșndu-și din matcă, urlând furios spre casele din jur, mai ales primăvara și toamna când își revărsa furia vijelioasă prin curțile oamenilor. Pentru noi, stăpânii malurilor era un spectacol impresionant, zile în șir treceau basculante încărcate ochi cu zgură bazică de furnal aduse direct de la uzina metalurgică spre a consolida malurile râului. Când se retrăgeau apele, ne plăcea să scurmăm, ca niște păsări mici și curioase, prin zgura aceea: părea ca un ametist, adus din inima flăcărilor din furnal direct pe marginea apei.

Nu știu de ce mi-am amintit, așa, din senin, de toate aceste lucruri. Casa care poartă astăzi

numărul 99 nu este decât un imobil tânăr, născut artificial, nu are ascendență în vechea casă din cărămidă, cu două încăperi, târnați și acareturi în curtea din spate. Acea casă nu mai există decât în mintea mea și, poate, în amintirile vecinilor, dacă or mai fi în viață. Doar

numărul, în mod curios, s-a păstrat. Aici locuia, pe vremuri, familia Helinger.

Am uitat să amintesc că vechiul sat avea două părți: partea românească și partea ungurească, numită Ceangăi. Pe unguri i-am găsit aici. Tata spunea că și el i-a pomenit tot aici, au fost aduși pe la 1910 de stăpânirea maghiară, din Moldova, și au fost împroprietăriți pe pământurile unor grofi. Prea mult nu m-au interesat atunci aceste povești. Nici nu-mi băteam capul cu ele. Mai târziu am aflat că ceangăii au fost descoperiți de un ofițer austriac, la sfârșitul secolului nouăsprezece, în câteva localități din Moldova și Basarabia. Trecuseră munții în urmă cu vreo două sute de ani și se stabiliseră printre moldoveni. Se ocupau cu cărăușia și, din cauza clopo- ițeilor care sunau agățați de căpestrele cailor, primiseră porecla ceangăi. Abia după vreo zece ani stăpânirea austro- ungară se ocupase de repatrierea lor. Primii ceangăi aduși de peste munți au ajuns în Deva prin anul 1906 și au fost împroprietăriți cu câte 10 ha de pământ de fiecare familie, la intrarea în orașul târg de atunci, pe sub Dealul Paiului, și au format cartierul Ceangăi de astăzi.

A doua descălicare a ceangăilor s-a produs câțiva ani mai târziu și aceștia s-au stabilit în localitățile Cristur, Hunedoara și Streisângiorgiu, în cele două localități din urmă constituind, de asemenea, cartierele denumite

de localnici Ceangăi. Fiecare familie a primit câte cinci hectare de pământ pe care trebuiau să-l plătească imperiului în timp de 25 de ani.

Pe atunci nu mă interesau aceste amănunte, era mai important faptul că în fiecare duminică, pe terenul de fotbal din fața birtului de lângă pod, jucau întotdeauna fotbal ungurii cu românii. Lăzile de bere așteptau în spatele porților. La sfârșitul meciului beau toți până o luau razna. Plata o făcea echipa care pierdea meciul. Habar n-am de ce îmi amintesc oare aceste lucruri acum?...

Pe strada din dreapta podului era marcată și acceptată în mod tacit - granița dintre ceangăi și români, o străduță pe care noțiunile etnice nu-și aveau rostul, deoarece în cele câteva gospodării locuiau și unguri și români Ba chiar în căsuța de la marginea podului locuia Naina, țiganul satului. Era unul dintre covaci, iar casa lui nu avea gard, cum aveau celelalte case, tocmai pentru a fi loc suficient pentru căruțele care veneau zilnic la covăcie.

De fapt, pe Naina îl chema Gheorghe, dar îi spuneau astfel din cauză că era meșter și în mânuirea arcușului pe vioară, iar faima sa de cântăreț pe la nunți o întrecuse pe cea de covaci.

Cei din familia Helinger aveau o mândrie aparte, pe care o afișau ostentativ. Noi, românii, le spuneam Helingheroni, așa cum celor din familia Mareș le ziceam Mareșoni, celor din familia Wainer Waine- roni.. La penultima casă de la capătul străzii locuia familia Podar, le spuneam Podărești și eram încredințat că înaintașii lor vămuiau și întrețineau podul din lemn. Așa era obiceiul la

noi, fiecare casă era cunoscută după porecla stăpânilor săi.

M-am oprit la numărul 99 și în mine a înflorit din nou o amintire care mi-a umbrit copilăria. Am revăzut în minte vechiul gard din lemn, cu poarta sculptată, strămoșul, probabil nelegitim al zidului măreț de astăzi și mi-am amintit de Mutu Helin- gheronilor. Un mut în came și oase, de altfel un bărbat frumos și îngrijit, pe care încă îl revăd prin ochii minții, cu figura sa luminoasă, stând proptit cu coatele deasupra porții. Prezența lui ne înspăimânta uneori, dar totodată ne și fascina. Mutu era un om mare dar se purta ca un copil capricios. Când am mai crescut am aflat că era surdo-mut din naștere și că nu știa să vorbească pentru că nu auzea cuvintele și nimeni nu avusese timp să-l învețe să vorbească. Uneori Mutu desena pe trotuarul de beton din fața porții și desenele lui ni se păreau foarte frumoase! Ne lăsa să ne apropiem până la câțiva pași și să le admirăm. Se uita la noi cu fața iradiind de bucurie, mulțumit de încercarea noastră de a descifra acele desene. Ne minunam și ne întrebam cum îi vin ideile, cine îi punea în minte acele împărății din lumea poveștilor pe care nu i le-a povestit nimeni, niciodată. Atunci îmi spuneam că Dumnezeu coboară, seara, în fiecare copil și aduce cu el lumea poveștilor pe care o deschide cu o cheie cum deschizi poarta unei cetăți. Și acestui mut, care nu era decât un copil cu trăsături de om mare i-a adus Dumnezeu poveștile și poruncea poate unui înger să i le tălmăcească odată cu lăsarea serii. Numai așa îmi explicam talentul evident al omului. Dacă,

60 noastre cel mai mic semn de îndoială sau ironie, începea să urle până părăseam poarta casei sale.

L-am văzut ultima dată răcnind de durere, agățându-se cu înverșunare cu brațele de poarta de lemn. Era o zi de sărbătoare, nu mai știu care sărbătoare, ungurii cu românii jucau fotbal pe bere, noi ne jucam sub podul de lemn, căutam broaște ca să le dresăm, când s-a auzit primul răcnet, ca al unui urs rănit de moarte. Ce să fie? Ne întrebam, uitându-ne mirați unii la alții. „II duc pe Mutu la azil", s-a auzit glasul unei femei de pe pod. Am alergat într-un suflet printre tufele de anini. Ne-am pitulat prin tufe să nu fim văzuți. Parcă eram iscoade indiene în lumea personajelor lui Karl May, scriitorul german care ne încântase cu scrierile sale. Ne împrumutam unii altora cărțile lui și când ne jucam intram în pielea personajelor, cărora cu măiestrie le-a dat viață. Stăteam întins pe burtă, cu ochii țintă la Mutu, care părea că era răstignit pe gardul de lemn. Trăgeau de el doi oameni în halate albe și pentru că nu puteau să-l urnească au mai chemat doi. L-au biruit, cu greu, într-un târziu. Gâfâia, răcnea ca un animal care-și dă ultima suflare. Ne miram că cei din casa lui nu erau de față.

Cu două săptămâni în urmă murise Helinghe- roanea, mama Mutului. Cei ce aveau grijă de ea și de Mutu erau doar nepoți, copii ai fratelui ei care se prăpădise pe front și pe care femeia îi crescuse împreună cu acest copil sărman al ei. Unul era zidar, îi spunea Șoni și celălalt lucra la securitate, la raion.

N-am aflat niciodată cum îl cheamă. Acesta aranjase să îl ducă pe Mutu la azil. De aceea nu spunea nimeni nimic și nu era nici țipenie de vecini pe la porți. Dar noi știam că erau ascunși pe după garduri și că le este frică să fie văzuți, fie români, fie unguri. Toți erau bătuți în cuie de frică.

La un moment dat Mutu s-a liniștit și deodată și aerul din jur s-a liniștit, iar cerul s-a înseninat brusc. Bărbatul a privit înspre noi, peste tufele de anin. Știa că suntem acolo, ne simțea solidari. Atunci n-a mai opus rezistență. Era conștient că nu se poate împotrivi destinului și lacrimile i s-au uscat în ochi.. Romy a mișcat tufișul și toți am înmărmurit. Dar în tăcerea deschisă ca o fantă în prezent s-a auzit doar timpul foșnind; și, deodată, trecutul nostru cu Mutu cel ce ne desena pe asfalt s-a topit și au curs în abis. Când a distins tufișul mișcându-se, Mutu a tresărit, dar a devenit calm și blând ca un miel. Pe fața lui rămânea doar liniștea: la început o liniște mulțumită de faptul că noi eram acolo și ne părea rău de el, apoi liniștea dobândea ceva sinistru, care cuprindea mult mai mult decât toate singurătățile la un loc.

Mutu și-a slăbit degetele de pe stinghiile gardului ca degetele unui copilaș de pe dunga pătuțului. Când l-au săltat în aer trupul său s-a lăbărțat inert, ca o substanță vâscoasă. L-au așezat în duba albă a salvării, așa cum așezi un mort într-un sicriu. în sufletele noastre Mutu era deja mort. Roțile cu amprentele cauciucurilor uzate au aruncat pământul uscat peste tufișuri, iar salvarea a demarat în trombă.

Nu știu de ce mi-am amintit acum toate acestea. Mai știu că nepotul Șoni, zidarul, a rămas în casa Mutului, s-a însurat și a făcut trei feciori. Fratele său, securistul, cel fără de nume, nu s-a mai întors niciodată acasă. Rudele spuneau că este în Ungaria, unde ar fi fugit, dar alții spuneau că a fost adus între patru scânduri dintr-o misiune. Din cei trei feciori ai lui Șoni doar doi mai sunt în viață. Cel mai mare, tot Șoni îl chema, s-a prăpădit la 40 de ani, a căzut pe scările casei și a murit. Căzuse în boala beției. Am uitat să amintesc că Mutu avea 40 de ani când l-au dus la azil. Unul din cei doi feciori ai lui Șoni are picioarele tăiate de la vârsta de 40 de ani. Vecinii spun că stă între pereții camerei și nu vrea să vadă pe nimeni, că de la pierderea picioarelor devenise mut. Un singur fecior al lui Șoni mai trăiește, undeva, în România. A părăsit la vârsta de 14 ani această casă și nu s-a mai întors.

Din acea zi nu ne-am mai jucat niciodată de-a indienii prin tufele de anin de pe malul râului. îl îngropaserăm pe Mutu în cimitirul trecutului și l-am uitat. Cine să se mai joace cu un mort...

Nu știu de ce m-au năpădit aceste amintiri. Când m-am dezlipit, cu greu, de la poarta casei cu numărul 99 era să mă lovesc de o mogâldeață de femeie, cernită, cu ochelari cu o lentilă lipsă pe ochiul sănătos.

- Cine locuiește aici? am întrebat într-o doară.

- Aici nu locuiesc oameni! mi-a răspuns în limba maghiară. Avea ceva blând în ochiul sănătos. Mi s-a

părut că seamănă cu Mutu. A privit spre curtea

casei dar n-a intrat. A trecut mai departe, așa cum trece un vis prin lumea ta nevăzută, în noaptile când somnul vine târziu.

Pentru învinși nu este loc între îngeri!

A mai plecat un învins. Aseară și-a încheiat toate socotelile cu viața, a deschis larg ușile și ferestrele, implorând întunericul să-l acopere. Acesta a intrat, l-a învăluit cu aripile de mătase, au dansat ultimul dans și spre dimineață au plecat împreună. L-au găsit spre seară în ziua de Sfântul Ioan, după Bobotează, plutind țeapăn pe apa rece ca gheața, în fântâna din colțul casei. Era singura casă de pe stradă care avea fântâna lângă temelie, chiar lângă zid, și celor care se minunau de acest lucru li se răspundea că numai așa s-a putu salva fântâna la modificarea casei bătrânești, altfel ar fi trebuit astupată.

II căutaseră peste tot. Mai prin întâi în casă, apoi în beci, prin grădină, pe malul Streiului,care curge la cincizeci de metri depărtare de casă, dar omul dispăruse pur și simplu, fără urmă. îi găsiseră doar hainele frumos așezate pe scaunul de lângă fereastra deschisă, chiar deasupra fântânii de lângă temelia casei. După o vreme cineva avusese inspirația să se uite în fântână... A scos un țipăt. Ceilalți s-au adunat repede și au privit peste stoborul de piatră. Din ochiul de apă bărbatul se uita la ei cu privirile înghețate. Chipul său exprima o profundă compasiune: probabil ultima stare ce-1 stăpânea când a sosit îngerul mor ții. S-a stins cu

mâinile încrucișate pe piept ca semn că a trecut cu stoicism prin acel moment. Medicul legist a stabilit că moartea se instalase prin hipotermie și nu prin înec la câteva minute după intrarea în apa fântânii.

L-au tras cu lanțul de la cumpănă. în loc de găleată din fântână au scos un mort. Belu împlinise chiar în ziua de anul nou, șaizeci de ani. în ultimii doi ani nu te mai puteai înțelege cu el. De când își îngropase, pe rând, părinții. Iar soția sa, după 35 de ani de căsnicie, își luase lumea în cap și plecase și ea la Clara, singurul lor copil, în Timișoara. Nu mai avea odihnă și bea mai vârtos ca oricând. Locuia între unguri, în Ceangăi, iar cei de pe strada principală își amintesc că îl vedeau încă de la primele ore ale dimineții cum își legăna, ca pe un ambalaj, trupul scheletic, pe marginea drumului, în drum spre cârciumă. Era înalt și slab, cu capul mic și rotund ca un ou uriaș, sprijinit între umerii căzuți; între trunchi și căpățâna din care creșteau urechile mari, semănând cu niște toarte la o cană de lut, exista o vădită disproporție. Avea mâinile lungi, iar degetele subțiri și îngrijite arătau clar că omul nu-și câștiga existența trudind cu ajutorul lor.

Se oprea întotdeauna la birtul din colț, de lângă pod, locul poreclit, pe rând, „la Wainer", „la Nana" și, ultima dată, „la Alic", după numele de botez sau poreclele birtașilor. Acolo își începea ziua cu „un deț" în față. Apoi pleca mai departe, bătea cu piciorul orașul, „semna condica de prezență" pe la cele mai populare bombe, de pe traseul: „Trei chiloți",

„Grădina de vară" și, la sfârșit, „Pufoaica ruptă". La aceasta din urmă, care nu era decât o tavernă deschisă, exact lângă toaleta din piața orașului, lângă gardul cimitirului, ajungea pe la amiază. Cerea întotdeauna ceva de mâncare, de regulă o porție de ciorbă de burtă și răcituri, apoi comanda, dacă era iarnă, vin fiert. Cei câțiva prieteni fideli se strângeau în jurul lui, deoarece era și un bețiv generos și se spune că își dădea și cămașa de pe el amicilor de pahar. De câte ori era în toane bune, cânta. Ca în vremurile lui de glorie, când era student la Conservatorul din Cluj. Avea o voce baritonală, profundă, amplă, personalizată. De obicei, cânta romanțe, pe versurile lui Goga. Când cânta el „Cruce albă de mesteacăn/Răsărită printre creste/Cine te mai știe oare/Cruce fără de poveste?" ridica toți bețivii din cârciumă în picioare. Și atunci cântecul răzbătea, trist, până la tarabele din piață.

„Cântă Belu!", șopteau ascultătorii de ocazie cu admirație. Odată, Bâtiu, cel mai dur boactăr milițian al orașului despre care toți știau că este un nenorocit de bețiv s-a luat de el. Multi încă își mai amintesc de întâmplarea aceea care a făcut înconjurul orașului.

- Te ridici și vii cu mine la pos, tovarășu!, l-a apostrofat milițianul, lovindu-și pulanul ostentativ peste palma stângă. Era în timpul uneia dintre desele razii, din anii premergători revoluției. în local se lăsase o înfiorătoare tăcere.

- Ce spui, creștine? se auzi, de sub mustățile mari, vocea gravă a lui Belu.

Beția îi sărise ca la comanda unui fost ofițer ce era. Brațul drept se încleștase în buzunarul hainei pe mânerul briceagului. Ochii îi scânteiau și în ei se citea ura oțelită în multele generațiile de honvezi, ale străbunilor săi. Urmară câteva clipe de tăcere profundă.

- Ce zici, creștine?, repetă el și mai tăios întrebarea. Cei de față jurau că Belu era treaz de parcă n-ar fi băut nimic în acea zi. Ochii sticletelui Bâtiu se lipiseră de mâna ce dispărea în buzunarul hainei lui Belu. Pistolul său era în tocul fixat pe centură, la spate. Ezita. Și-a amintit cu cine are de-a face. .. Pentru că Belu spunea, adeseori: „eu când beau, beau sânge!", deși nimeni nu știa dacă a tăiat vreodată pe cineva. Tăcerea a fost ruptă de vocea răgușită a milițianului:

- Mâine dimineața să fii la post! A îngăimat boactărul și a ieșit din crâșmă. Avea fața albă ca varul.

Cei mai bătrâni își aduceau aminte că Belu a fost un copil cuminte care cânta dumnezeiește. în școală și-a arătat el pentru prima dată predispoziția spre băutură. Nu se știe nici astăzi de ce a abandonat studiile. Unii spun că s-ar fi încurcat cu fata unui om important din Cluj și din cauza asta a fost nevoit să abandoneze facultatea. Dar toate erau doar supoziții. Iar cei care știau mai mult nu au simțit nevoia să vorbească vreodată. Belu a lăsat peste tot impresia unui om sociabil și educat și când era bine dispus nu se mai oprea din povestit. Umblase peste tot prin țară.

Cu toate că n-a terminat niciodată conservatorul era și el un șef, dar mai mic cum îi plăcea să se laude, un șef peste câteva zeci de oameni, dar și peste 30 de locomotive cu abur, hidraulice și electrice. Pe acestea din urmă le iubea ca pe proprii lui copii, le ducea personal la revizii sau la reparații capitale, în Craiova sau Timișoara. Și pe oameni îi iubea în felul său ciudat. Mergeai la el cu o problemă, doreai o parte din concediu, o învoire, mă rog, te asculta întotdeauna, atent. „Bine, creștine", și te expedia cu glasul său baritonal, solemn. Și problema se rezolva.

Nu știe nimeni ce a fost între el și soția lui - eductoarea. Și-au făcut casa nouă, a venit pe lume, Clara, au trăit în pace vreo douăzeci de ani, dar chiar înainte de pensionare, pe când fata lor era studentă la Timișoara, diavolul a găsit o fisură, prin care și-a vârât coada și a deschis o prăpastie între ei. Este adevărat că în ultimul timp venea acasă tot mai des însoțit de bețivi. îi aduna de prin crâșme - beau întreaga noapte și cântau... Cine să mai poată dormi de hărmălaia pe care o făceau? Văzând că nu-i nici o speranță de îndreptare, doamna educatoare și-a luat inima în dinți și a plecat la fiica sa. Din acea zi nu s-au mai văzut niciodată.

Belu a împrăștiat toate lucrurile din casă. Pe cele mai multe le-a dăruit. Spunea peste tot că nu mai are nevoie de ele și că îi era de ajuns pensia pe care o avea. în holul casei adusese un butoi din lemn de dud, de vreo sută de litri, pe care îl alimenta, regulat, cu țuică de prună. Butoiul avea și rolul de masă bună

Ia toate, pe care bea și mânca. în jur așezase butuci din stejar aduși direct din magazia pentru lemne din spatele casei. înlocuitori de scaune, se lăuda el, ca la cramă. O bardă cu coadă de salcâm stătea întotdeauna pe masă. De multe ori îi chema seara, când nu mergea la birt, pe vecinii săi Rully Briceru și Polly, electricianul și îi ruga să bea cu el. Trăgea cu un furtun din butoiul de dud țuica care împrumutase culoarea lemnului. Bea și cânta. Când își mai trăgea sufletul, apuca barda de pe masă și îi pipăia cu drag ascuțișul și o privea duios, cum admiri o iubită. Atunci își deschidea sufletul și își scotea viața din cutia cu amintiri. Poveste cum a cutreierat munții, iar Rully baci îl imita multă vreme când mângâia barda, șoptind cu ochii pironiți în tavan: „afară ningea, nu vedeam nici o cabană... Se pornise vântul. Vâjâia. Știam că neam rătăcit. Atunci am auzit lupii hăuind..." Și povestea trecea cu pași repezi peste granița realului.

Tot Rully baci știa pe de rost povestea din ziua când Belu și-a aruncat pe jos carnetul de partid și l-a călcat în picioare. Venea tot mai des beat la serviciu și se odihnea în birou. L-au pârât la partid. în acea vreme afirma în fața prietenilor de pahar că nu și-a propus să facă umbră prea multă vreme deasupra pământului. L-au chemat la icoane și l-au criticat. A scos carnetul și l-a aruncat pe masă în fața comitetului de partid: „Să vă căcați pe el", ar fi zis. „E mort de mult mă, e mort". Nimeni nu a scos o vorbă. Cel de la județ a înghițit în sec. Toți erau siguri că aveau să-l aresteze, dar nu i-au făcut nimic. Belu îșiși

amintea, cu drag, de această aventură, așa cum o numea el peste ani.

In ultima vreme mergea din rău în mai rău. La început a renunțat la băutură. A fost primul semn. „Se pocăiește Belu", râdeau unii dintre cunoscuții săi. Și nu erau departe de adevăr. Apoi a încetat să mai cânte frumoasele și vechile sale romanțe. Dar, după un timp de liniște, din casă se auzeau tot mai des cântece bisericești. A fost al doilea semn. în ultimul an, duminică de duminică, pregătea pachete cu mâncare și le împărțea cerșetorilor și copiilor la ușa bisericii. Fusese al treilea semn.

înainte de Crăciun începuse să umble cu o cruce mare din inox, din casă în casă și anunța solemn că este Isus Hristos. Purta sub braț o Biblie mare, cu scoarțele roase și declama cu vocea sa puternică versete întregi din cartea „Apocalipsa". A fost al patrulea semn. Numai că revenea, zilnic, pe la porțile oamenilor, încât aceștia încuiau cu cheia porțile, la un simplu semnal: „Vine Belu"!

în fiecare zi, din cele trei, ale sărbătorii Crăciunului, l-au scos bieții enoriași pe sus, pe rând, din Biserica Ortodoxă, apoi din cea Catolică, unde intrase cu crucea în mână și făcuse mare tulburare, chemând toare sufletele la mântuire. Fusese ultimul semn.

De atunci și până în ziua de apa botează nu mai avusese odihnă Uumblase pe străzi ca un apucat și chema pe toată lumea la pocăință. Le spunea tuturor că el este prea bun pentru lumea aceasta, dar și pentru cea de dincolo. De aceea îngerii se împotrivesc și nu-1

lasă să intre. Dar tot va intra, spunea el, printr-o jertfă deosebită. Să nu creadă cineva că va da înapoi. El nu este un învins. Pentru învinși nu este loc printre îngeri.

Neînțelesul joc al rătăcirii

Ultimele nopți cu zăpadă m-au dus cu gândul la o perioadă din viață de care n-am mai vrut să îmi amintesc și pe care credeam că o înmormântasem de mult. Dar parcă cineva își întinde uneori mâinile prin noi și cotrobăiește în cuferele vechi, răvășindu-le, încât fără să vrem ne întoarcem pe linia ferată a memoriei. De parcă Dumnezeu dorește să ne aducă aminte de ceva.

Am retrăit cele trei ierni petrecute în armată, la Brașov. La începutul primei ierni de armată mi-am dat seama că eram încorporat într-o unitate ciudată. De la început m-a uimit faptul că eram o companie formată din cinci plutoane pestrițe: unul de școală de gradați, un pluton de gardă și patru plutoane constituite în întregime din soldați aduși de la canalul Dunăre-Marea Neagră. Cei mai mulți erau unguri din Covasna, Harghita și din Mureș, iar o parte mai mică erau sași din Sibiu și țigani din toate colțurile țării.Dintre aceștia din urmă cei mai mulți erau foști pușcăriași care fuseseră. Doar în jur de o sută de oameni nu aveau antecedente penale și printre aceștia mă număram și eu. Probabil în mod deliberat am fost recrutați, cu scopul de a fi repartizați la școala de gradați și pregătiți pentru a schimba garda

permanentă pe care batalionul nostru o asigura tunelelor prin care trecea calea ferată din Predeal, în nopțile lungi ale acelei ierni am aflat, din poveștile noilor veniți de la canal, despre lucrurile cumplite care se petreceau

acolo, chiar sub ochii ofițerilor, care nu protestau sub nici o formă, ba, din contră, ascultau orbește de cei de la conducerea țării. Am auzit povești cu soldații dispăruți sub malurile prăbușite de pământ, morți în accidente, făcuți apoi eroi și trimiși acasă în sicrie închise.

într-o noapte aduseseră în unitate un soldat mort, însoțit de o gardă formată din doi soldați vii și înarmați; au dormit noaptea în unitate iar dimineața au plecat să-l conducă, cu onoruri, pe proaspătul erou postmortem. în unitate circulau tot felul de povești despre moartea soldatului. Cert era faptul că s-a prăpădit într-un accident, fiind tăiat de tren, pe când punea sabotul la boghiul vagonului „la cocoașe", zona din gara Brașov, unde se formau trenurile de marfă, cu partide de manevră compuse exclusiv din militari în termen și unde nefericitul lucra ca manevrant de vagoane.

în cei aproape doi ani de armată aveam să văd mulți soldați schilodiți sau trimiși acasă între patru scânduri. Acești manipulatori de vagoane erau recrutați dintre soldații cu școală puțină, sau dintre cei care trecuseră în viața civilă pe după gratii, oameni sărmani, de cele mai multe ori de la țară, fără educație, și care fuseseră condamnați pentru că furaseră o găină sau te miri ce lucru de mică valoare.

74

Făceau un curs de câteva săptămâni, de instrucția transporturilor, după care erau băgați direct în pită, adică în partida de manevră, lucrând pe schimburi, câte douăsprezece oare cu douăzecișipatru, în regim CFR. Pentru muncă primeau, în afară de solda de 60 de lei lunar, câte o mică sumă de bani care se consemna pe un carnet CEC, ce-i era

înmânat fiecărui soldat la sfârșitul stagiului militar.

Am adormit foarte târziu în noaptea aceea, deoarece ne tulbura sicriul din camionetă, supravegheat de garda unității noastre. Pentru prima dată mă copleșea un sentiment sinistru de inutilitate și deșertăciune.

Tot în prima mea iarnă la Brașov, pe când eram planton în dormitorul plutonului tehnic și de gardă, am povestit cu un soldat din părțile noastre, care venise de la o companie din Valea Jiului, după cazarmamentcâțiva saci de izmene pentru iarnă. Mi-a spus că a avut o mare binecuvântare de la Dumnezeu că prinses și el, ca și mine, plutonul PTG și nu mergea la instrucție tactică, adică la muncă în subteran. Mi-a povestit despre condițiile inumane în care trăiau soldații și ofițerii, despre felul cum se murea, în slujba patriei, pe capete, în timp ce se instruiau cu trocul de cărbune în fundul pământului. în zadar încercam să-l conving că patria ne cere un sacrificiu și trebuie să lăsăm în urma noastră ceva durabil, o lume mai bună. Soldatul m-a privit plictisit de după fumul de țigară ieftină: trezește-te amice, mi-a zis.

Altădată am stat de vorbă cu un caporal venit în misiune de la Chitila. Mi-a povestit despre lucrările de la prima linie de metrou din București. De la el am aflat tot felul de grozăvii cu și despre soldați, de teroarea ce domnea în rândul acestora și despre faptul că statul socialist ne storcea, sistematic, de vlagă ca pe niște lămâi. Am mai aflat despre un alt mare proiect socialist, Casa Poporului și de măreția lucrărilor care vor arăta lumii grandoarea celei mai evoluate societăți umane.

Atunci am început să mă dezmeticesc, să revin din lumea mea ideală, să realizez că nu trăiam un simplu joc de-a vardiștii ci mă jucam cu viața și cu moartea. începeam să mă întreb tot mai des: unde este adevărul despre patriotism, de ce soldații erau folosiți la cele mai degradante munci și nu la instrucție, de ce ofițerii erau, în final, așa de lași? Toate aceste întrebări le-am legat de felul arhaic, depășit, dezumanizant și înjositor de instrucție din regimentele noastre. Mi-au trecut pe dinaintea ochilor, în prima iarnă petrecută, momentele de care mă temeam cel mai mult înainte de armată, povestite de bunicul ori de vecinul Nimu a Pescăreștilor, de tata, de unchiul meu și de toți cei care făcuseră stagiul militar înaintea mea. Adică în armata română toate erau vechi de când lumea, cutumele erau aceleași, am trăit orele de conducere a valizei pe sub paturi, la comanda unu soldat din ciclul doi, lustruitul mozaicului cu mantaua, raportul dat rastelului bocancilor. Am trăit teroarea , plăcerea bolnavă a

 soldaților veterni de a chinui în fiecare zi pe noii recruți-bibani.

în perioada de instrucție am fost de-a dreptul șocat când am constat caracterul murdar al locotenentului Oltenceanu, un ins de vreo treizeci de ani cu un început de chelie pe sub caschetă, statură atletică, voce gravă și ținută impecabilă. Era oltean din Craiova și am aflat că și fratele său era ofițer și la început am fost încântat să aflu că tipul cânta la chitară și era interpret de muzică folk, adică un artist în percepția mea. Uite un idealist, mi-am spus: locuia în unitate și începuse să-mi placă tipul. îi scriam zilnic jurnalul comandantului, fiind ales de el, după ce dădusem un test, pentru că scriam frumos. La instrucția tactică duceam lădița comandantului iar jurnalul îl scriam

seara; făceam, de fapt o muncă suplimentară în timpul cât ceilalți soldați se odihneau. Eram mândru cu această sarcină de care mă achitam cu mare conștiinciozitate . De abia apucam să prind momentul favorabil în care să discut cu locotenentul meu despre poezie și muzică. Mă și vedeam prezentându-i cele câteva poezii pe care le scrisesem de când mă încorporasem și chiar ară- tându-i volumul colectiv în care debutasem cu un an înainte de încorporare. Deja vedeam frumusețea acelui dialog în doi, de la artist la artist și de la bărbat angajat în slujba patriei, la bărbat angajat în aceeași nobilă slujbă. Numai că un astfel de dialog s-a petrecut doar în imaginația mea unde avea să rămână înmormântat pentru totdeauna.

într-o dimineață părerea mea bună despre locotenent s-a spulberat ca un castel din nisip. Fusesem planton trei și cineva aruncase o sticlă în WC-ul din incintă și acesta se înfundase. Nu era sectorul meu, însă locotenentul cântăreț de muzică folk la Cântarea României, m-a chemat la raport, m-a făcut albie de porci și mi-a cerut să desfund latrina. Cum? L-am întrebat din priviri, consternat. A făcut gestul sufle- cării cămășii până la umăr... M-am conformat, am băgat mâna în apa vâscosă, duhnind a rahat uman, am scos sticla și concomitent am început să vomit. Nu a râs. A părut că nu observă că boram pe jos și continua să mă muștruluiască cu o voce de gheață: „Nu se poate, soldat neinstruit. Cum înțelegi tu să-ți servești patria? Fuga marș în dormitor". îmi venea să vărs, dar nu numai din pricina rahatului care mi se prelingea printre degete. îmi venea să plâng pentru că m-am înșelat, individul nu avea o altă

percepție despre armata română modernă mai elevată decât a unui baștan oarecare din ciclul doi. Despre educație și respect a muncii cu material uman nici nu putea fi vorba.

în dimineața aceea mi-am jurat că voi ieși la raportul de seară și-i voi spune că nu-i mai scriu caietul comandantului. Dar nu a fost nevoie să fac acest gest deoarece Dumnezeu a găsit o soluție mai bună. La raportul de seară al companiei am aflat că se constituise un nou pluton de gradați, în care nu fusesem selectat și acesta va fi plutonul nr. 1 gradați, iar comandantul său va fi locotenentul Oltenceanu.

Eu rămâneam, mai departe, în plutonul de gardă, adică plutonul doi, în care erau selectați doar cei fără antecedente penale și cu origini sănătoase. Scăpasem de un mic tiran.

Dar ultimele evenimente din viață încolțiseră în mine ideea că am fost sistematic înșelat, că socialismul și comunismul nu reprezentau decât o societate cu două fețe: o față umană, care era prezentată copiilor încă de la grădiniță și mai era o față adevărată, arătată lumii de părintele minciunii, încă din grădina Eden, înainte de cădere. Pentru prima dată mi-a căzut vălul de pe ochi și am avut sentimentul că trăiesc în vis, într-o lume bazată pe teroare și în care fiecare om tiraniza pe omul aflat într-un moment al existenței sale pe o poziție mai joasă decât a sa și tot acest om, la rândul lui, suporta cu stoicism tirania celui aflat într-o poziție temporală mai înaltă decât a sa. Acest joc de-a tirania era, practic, un joc de șah în care întotdeauna era posibilă o rocadă mică sau o rocadă mare... Chiar și piesele se puteau schimba, iar pionii puteau oricând să ajungă la capătul tablei, înaintând meticulos, pătrățică

după pătrățică și să fie pe rând regină, turn, nebun, cal, în funcție de oportunitatea jocului.

In iama aceea am venit dintr-o misiune, beat criță. Băusem pe tren cu un coleg, Șoni, din Hațeg, care era tot soldat în termen și se întorcea și el la unitatea sa militară. M-a văzut garda de departe cum mă legănam pe gheața drumului din fundătura Rulmentul și, după ce m-au trecut cu greutate peste gard, m-au

dus direct la culcare. Poate totul ar fi trecut sub tăcere dacă nu ma-ș fi trezit peste noapte și nu aș fi anunțat sentinela că-mi voi tăia venele de la mâini. Stârnisem un mare tărăboi în dormitor și, după lungi tratative m-au convins să mă culc; probabil, în zori urma să plec la arest.

Dar dimineața m-au prezentat la colonelul Pucheanu, care era comandantul unității. Când mi-a văzut fața de adolescent nematurizat, probabil, că a avut un sentiment de milă și nu m-a băgat la arest ci m-a trimis cu sanitarul în spitalul militar la secția psihiatrie. După două săptămâni, colonelul Ilea, medicul de la psihiatrie, m-a trimis la unitate cu indicația de a efectua 20 de zile de concediu militar la domiciliu. Așa că ai mei s-au trezit cu mine, la ușa casei, într-o dimineață de iarnă. Când m-am reîntors la unitate, mă aștepta un ordin prin care eram mutat într-o companie care lucra în depoul CFR Brașov, în zona Bartolomeu. Se pare că Cel Preaînalt îmi purtase necontenit de grijă, doar că eu nu doream să recunosc. Un furier m-a însoțit la noua subunitate iar când am ajuns, s-a nimerit să fie acolo și colonelul Gheorghe Nae, șeful statului major al batalionului. M-a văzut când am intrat pe poartă însoțit de furier și a făcut semn să mă

opresc. I-am raportat cine sunt. Și-a adus aminte de mine și a ordonat să nu fiu dus la muncă, pe linia ferată. A dat ordin să fiu încadrat in grupa de meseriași care lucra într-un atelier de lângă depou.

In prima dimineață din aventura mea de soldat detașat în viața civilă, am descoperit în drum spre

80 atelierul în care lucram liceul CFR din Brașov...Am fost uimit să constat că erau și liceeni străini, de culoare. îi priveam curios deoarece văzusem foarte puțini oameni negri până atunci. Mi-am dat seama că era vorba de copii ai unor oameni influenți în țările africane, cu care Ceaușescu avea relații economice. Veneau la școală conducând mașini străine și păreau cu mult mai în vârstă decât liceenii români. Purtau costume blue-jeans și ochelari de soare. Odată, într-o duminică, am auzit din cazarmă o mare zarvă în liceu: cineva, un șmecher din oraș, venise cu alți câțiva prieteni să-și regleze conturile cu un negru pe fondul unei povești amoroase a acestuia cu o rpmâncă. Cert este că albul ieșise din liceu foarte șifonat și cu hainele rupte. Se spunea că l-au acuzat de hoție și au vrut să-i taie mâna dreaptă. Norocul a fost că imediat cineva anunțase miliția, care a și venit repede și i-a săltat pe indivizi de la poarta școlii.

Acum îmi dau seama că în toate acele zile, maiorul Marin, un fel de Dumnezeu al unității noastre, era nelipsit din cazarmă. Probabil coordona și activitatea de supraveghere și filaj a acestor neobișnuiți liceeni, în prima noapte de când făcusem descoperirea, mi-am amintit că pe timpul cât stătusem internat în spitalul militar am văzut multi pacienți de culoare, despre care se spunea că erau combatanți și au fost răniți prin nu știu ce țară africană, iar Ceaușescu îi găzduia în acest spital militar.

Acolo l-am cunoscut pe Pedro, un tânăr negru și suplu ca o gazelă, care o rupea, spre amuzamentul nostru, puțin în românește; cred că era din

Africa de sud, unde fusese rănit în ciocnirile trupelor apartheidului lui Ian Smith și era un partizan al lui Nelson Mandela. Mi se părea curios să văd un ofițer negru rănit, într-un război adevărat și care era tratat post operatoriu într-un spital militar din România. Tot mai des începusem să leg aceste aspecte de viață adevărată între ele, chiar dacă mă înspăimântau pentru că începeam să înțeleg.

în atelierul ICCF unde lucram câte zece ore pe zi mă atrăgea ceva deosebit. O chema Emilia, era magazinera întreprinderii unde se reparau utilajele de cale ferată. Să fi avut vreo treizeci de ani. Prototipul femeii cu vino încoace: blondă, suplă, trasă ca prin inel. Era frumoasă sau așa mi se părea atunci. Știam că era căsătorită, dar toată lumea vorbea de ea ca fiind proprietatea lui Luchian, un șofer de cursă lungă din firmă, un fel de fan local și idol al femeilor din întreprinderea de căi ferate. Dacă-1 studiai atent constatai că este un bărbat frumos: înalt, cu trăsături destul de fine pentru un șofer, vorbea cu accent moldovenesc, la fel ca Emilia. De fapt mai toți aveau acest accent și de multe ori îi auzeam spunându-și, mai în glumă, mai în serios că nu locuiesc în Brașov ci în lașov.

Pe Emilia o urmăream cu insistență, zilnic, îi contabilizam fiecare mișcare, devenise idealul meu de frumusețe; de multe ori o asemănăm cu eroina din „Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război" a lui Camil Petrescu, sau o

regăseam cu amintirile Matildei lui Marin Preda în romanul „Cel mai iubit

82 dintre pământeni", carte care apăruse doar cu un an înainte de a fi eu înregimentat și despre care obiș- nuiam să vorbim în șoaptă în anii de liceu. Ea știa că o urmăresc: îmi citea în ochi dorința de a fi în preajma ei. îmi făcusem un obicei din a mă oferi voluntar să aduc orice sculă era nevoie de la magazie. Mă răsplătea adeseori cu un zâmbet discret și eu eram mulțumit. Toată lumea îi spunea Văruța, nu știu de ce, iar ea se purta ca și când ar fi fost soția și chiar proprietatea lui Luchian. îi urmăream atent expresia feței care se lumina de bucurie ori de câte ori bărbatul se întorcea din cursă. în acele momente se gudura pe lângă el de parcă nu mai exista o altă persoană în jurul său. îmi amintea de femeia lui Balzac la 30 de ani, capabilă să ofere dragoste și să se dăruiască. îmi venea în minte și madame Bovary, o altă femeie dedicată altui bărbat decât soțului său, până la sacrificiu. Sau îmi aducea aminte de Ana Karenina, copleșită încă de la primul dans de contele Vronski. Dar cel mai mult mă uimeau mâinile Văruței, frumoase, mari, cu degete groase și piele catifelată. De câte ori le vedeam mă gândeam la mâinile Matildei, așa cum erau descrise de Marin Preda în celebrul său roman.

Pe Luchian nu-1 puteam suferi. în primul rând nu înțelegeam cum poate un șofer să cucerească și să domine o asemenea bijuterie de femeie. Era un bărbat înalt, cu pomeții obrajilor ieșiți și cu buzele subțiri arcuite sub nasul coroiat. Să fi avut treizeci și cinci de ani. întotdeauna era bine dispus și gata să-i

ofere Văruței un cadou. Poate acea

disponibilitate era lucrul care îi lipsea femeii și nu-1 găsea la bărbatul său. Dacă mă gândesc bine, acest Luchian nu era decât un crai de cartier, un seducător al femeilor de o anumită categorie socială. Vedeam în el un băiat venit de la țară, lăudăros și cam necioplit. Cu ce o atrăgea, oare, pe Văruța? Pentru mine rămânea un alt mister.

într-o dimineață, însă, în loc s-o văd pe Văruța în ușa magaziei, am constat cu uimire că în prag stătea un milițian în came și oase, cu caschetă adevărată și cu epoleți. Printre civili și soldați umbla zvonul că Luchian fusese prins când încerca să vândă piese auto și că acestea proveneau din magazia ICCF. Miliția economică nu a putut să constate decât o importantă lipsă din gestiune. îi ridicaseră chiar la primele ore ale dimineții pe cei doi: Văruța și Luchian. Nu i-am mai văzut niciodată. Dar întâmplarea în sine era pentru mine o mare dezamăgire. Am avut sentimentul că între cei doi, mai presus decât dragostea, era o altă legătură, mai realistă. Iar între mâinile Văruței și cele ale Matildei era, totuși, o însemnată deosebire. în sanctuarul meu interior dragostea coborâse cu o treaptă.

Iosif Ciolănel era numele strungarului de la ICCF. Să fi avut vreo treizeci și cinci de ani, pe atunci. Locuia undeva pe lângă Brașov și era pocăit, credincios adventist de ziua a șaptea. Mai avea și un văr tot strungar, dar al cărui nume nu mi-1 mai amintesc. Rețin doar că era mic de statură și avea două degete

84 lipsă la mâna dreaptă, o malformație congenitală, din câte am înțeles. Și acesta era tot sâmbătar. De multe ori îl întrebam, tachinându-1, cum poate să fie predicator (pe atunci confundam noțiunea de predicator cu cea de preot), dacă nu are, așa cum spune scriptura, toate mădularele, practic toate degetele. El încerca să mă convingă de greșeala mea și îmi explica că nu pot confunda predicatorul cu preotul. Știu că cei doi lucrau mai multe ore pe zi și li se îngăduise să nu vină la atelier sâmbăta, adică în ziua sabatului pe care îl respectau.

De la plecarea Văruței am petrecut mai mult timp în compania acestor doi oameni, care nu înjurau, nu beau și nu-mi cereau să Ie aduc de băut de la Grecu. Acesta era numele șefului de la alimentara aflată la capătul troleului nr. 1. Nu vorbeau de femei, nu-și povesteau aventurile și aveau discuții vii, pline de substanță, despre un Dumnezeu pe care doar eu credeam că-1 cunosc, însă, de care, astăzi recunosc că eram departe în acea vreme.

în fiecare zi îmi povesteau și mai multe lucruri despre Hristos, despre Avram, lacov, Iosif și Moise, patriarhii credinței. Eram uimit că nimeni nu-mi vorbise despre aceste lucruri și îmi părea rău că nu avusesem o biblie, să aflu și eu adevărul. Cei doi m-au ajutat să înțeleg că o societate care neagă autoritatea divină a lui Dumnezeu nu poate fi cea mai evoluată formă socială, mai ales că în școli, la socialism științific, disciplina care înlocuia filosofia, învățam că legea este voința celor puternici.

Iosif m-a ajutat să înțeleg care sunt adevăratele valori și să accept că fără modele autentice, o națiune nu poate evolua și de aceea

este sortită dispariției. Ca model uman Dumnezeu Tatăl îl trimisese în lume pe Isus Hristos, fiul său, a doua persoană a Dumnezeirii, ca omul să aibă modelul după care a fost creat și să-l urmeze. într-o țară care-și spune creștină, este trist că modelul, adică Isus Hristos, este scos afară cu pietre din viața oamenilor. Am început să înțeleg că Dumnezeu este în esență dragoste, iar o societate fără credință nu poate înțelege și nu este capabilă să experimenteze esența lui Dumnezeu. Multe alte lucruri interesante, pe care le-am înțeles cu adevărat mult mai târziu, am învățat de la cei doi veri Cio- lănel. I-am întrebat dacă pot lua legătura cu lumea liberă. însă s-au ferit de fiecare dată să vorbească deschis. Pentru mine era un mister, de ce evitau discuția și nu vedeam nici un rău în a aborda un astfel de subiect într-o societate liberă, cum credeam pe atunci că era ce în care trăiam. Un lucru minunat însă, s-a întâmplat în acea vreme. Discuțiile mele cu cei doi veri m-au ajutat să uit mai repede de absența Văruței.

Era noapte și maiorul Dumnezeu se afla în unitate. Stăteam aliniați pe platou pentru raportul de seară. „Atențiune!" s-a auzit vocea caporalului de serviciu. Vecinul din dreapta mi-a dat un cot în coste „Trece Dumnezeu"... mi-a șoptit. în timp ce primea raportu,maiorul Marin ne măsura pe sub cascheta imensă, prăbușită ca o farfurie zburătoare pe capul

 său mic. în clipa aceea, nu știu de ce, mi-au trecut prin fața ochilor într-o secundă, toți ofițerii și subofițerii cu care avusesem de lucru până atunci. Mi-am amintit fără să vreau de maiorul Vlad, de la batalion, care a trecut în rezervă de curând... Când a venit la poarta unității,îmbrăcat în civil, părea un bătrânel simpatic.Era să nu-1 mai recunosc. Dar l-am identificat după mirosul de cârnați afumat, pentru care avea o adevărată slăbiciune. De câte ori făceam curat prin birou,găseam întotdeauna, alături de actele militare, în sertarul de sub tăblie, adevărate provizii de câmați uscat. Maiorul Vlad molfăia cân- nații ca și cum ar fi mestecat chewing-gum.

Mi-am amintit de locotenentul Turcu, înalt, mătăhălos, cu ochelari și cu mustață neagră pe oală. Era la comanda școlii regimentale de sergenți cu diagonală; mergea țanțoș și ne striga: „Pizdos, soldat, fii pizdos. Comandantul român trebuie să fie pizdos. Voi veți fi comandanți, mici Dumnezei". Mi-a trecut prin fața ochilor și figura străbătută de riduri a căpitanului Tecușan, veșnic cu gândul la un șpriț. Era slab, aproape uscat pe picioare. Dar era și un mare amator de rom. Maiorul Miere era ca mierea. Rotofei, bețiv și bonom: dacă ar fi condus cu adevărat compania ar fi fost raiul pe pământ.

însă adevăratul comandant era ceistul, adică ofițerul de contrainformații, maiorul Marin. El era Dumnezeul batalionului. Când am intrat în biroul său am avut impresia că pătrund în iad. Pereții de culoare gri erau înfiorători. Mă gândeam că nici un

om sănătos la cap nu ar fi stat într-un astfel de

birou. Dar astăzi cred că decorul era făcut să te intimideze. „Ia loc soldat!", mi-a spus. M-am codit, însă m-am așezat. Mi-a oferit o țigară. Avea un glas hârșiit, ieșit din fundul pieptului, de parcă și acesta ar fi fost cu porție și filtrat. Mi se părea un ins oarecare: pălăvrăgit cu el câte în lună și în stele. Deodată m-a întrebat direct ce cred de elevii negri de la liceul de alături. Ce să cred? Nimic. Am eu dreptul să am opinii? Eu sunt soldat. îmi servesc patria. Las-o moale, spune scurt. Dar când te-ai bătut cu sergentul Baritz, tot în slujba patriei ai făcut-o? M-a fixat cu doi ochi de lup înfometat. Deci știa și asta. Apoi m-a întrebat de bunicul, dacă știu că a primit ceva de la tatăl său, străbunicul meu, care a emigrat în țara făgăduinței în 1909. De unde să știu? Dar el știa și de moștenirea repatriată sub formă de valută și de CEC-ul pe care, bunicul, în prostia lui, mai adăugase un zero, crezând că va primi mai multi dolari. Când m-a întrebat dacă știu că cei doi veri Ciolănel au relații afară și că vreau să plece și ei din țară, în America, urla de-a dreptul. Pe mine mă trecuseră toate apele morții. Nu știam nimic. „Aici eu sunt Dumnezeu, soldat. Sunt Dumnezeul soldaților. Știu totul pentru că sunt omniștient."

Apoi s-a calmat brusc și mi-a povestit o anecdotă. Vocea lui a ieșit mai la suprafață din fundul plămânilor, devenise ușor patetică și el a fost chiar generos și mi-a dat un pachet de „Carpați" fără filtru. Când am plecat mi-a întins o mână moale, albă, mică.

Avea unghiile îngrijite, iar ochii lui căpătaseră deodată o sclipire inteligentă. Nu mi-a cerut

nimic. Dar din seara aceea am început să am viziuni, să construiesc în mintea mea scenarii, căutam microfoane peste tot. Practic, stăteam pe cea dintâi treaptă a terorii.

A doua zi am plecat la Chitila la un concurs pe regiment, unde am luat locul întâi. Poate de aceea mă chemase seara la ordin. Ca să aflu de ei. Că există și că sunt pretutindeni și că - mai ales - nu le scapă nimic. Că bănuielile mele nu erau doar povești. Chiar o poveste se poate întâmpla aievea. Câteodată...

Simple suspiciuni dintr-o toamnă târzie

Voi nu știți cine au fost comuniștii, mă. Voi nu știți nici ce idioată e lumea asta, asta pe care o vedeți și care așa a fost din toate timpurile. Acum la ce v-ați adunat aici ca la circ? Credeți că dacă am venit de la balamuc nu știu ce spun? Sau nu am conduită, nu am ținută, cum zic ăia care se înghesuie să arate că sunt fețe subțiri pe la televizor. Dar nu sunt, mă! V-o spun eu. Nu sunt, așa cum poșirca asta a mea din pahar nu e Havanna Club. Ssst. Să nu ne audă cineva. în tot locul este cineva care ascultă. A fost odată când și pentru mine curgea lapte și miere. Când tăiam, tot la câteva luni, vițelul cel gras. Fătat în curtea mea, în poiata mea și pe care, he...he, cică n-aveam voie să-l tai și să-l mâne. Două sute am tăiat, de fapt ce zic, douăzeci, nu mai știu în câți ani, toți viteii fătați în curtea mea. Restul de la stat. Pe ai mei îi căsăpeam după miezul nopții, în bătătura din curtea animalelor, aveam acolo un prun bătrân, așa l-am pomenit de când mă știu. Agățăm animalul cu o curelușă, eu și cu Vica, nevastă-mea, fie iertată, îl trăgeam sus, în prun, cu ciga. Ce, nu știți ce-i aia? Se vede că n-ați trăit la țară. E un scripete, uite așa, cam cât pumnul meu. După ce-i ridicam, trăgeam pielea de pe ei și-i tranșam. Pielea o adunam repede în saci

90 dinainte pregătiți, puneam acolo capul și copitele și le astupam, la fel de repede cu pământ, în groapa pregătită de cu seară, în spatele grajdului. Dacă mă prindeau, mergeam la bulău. Trei ani luam pe ușor, că nu aveam antecedente.

A mers așa vreo doi ani, dar cum se spunea

că „și pereții au ochi și urechi", se pare că ochiul dracului din grindă m-a văzut și m-a spus cui trebuia. într-o seară, pe când numai ce m-am întors de la verg, ce, nu știți ce-i ăla, adică de la șut, de la schimb, de la volan, că eram șofer și căram lemne, și închisesem cotețul găinilor, am auzit că mă strigă cineva la poartă. Cine-i acolo? întreb. Dracu gol, îmi răspunde. M-a luat așa, cu furnicat pe șira spinării, când i-am auzit vocea. Dracu Gol era porecla lui Simion, șeful de post. Cum se spune în Scriptură, că nu poți vedea fața Celui Sfânt și apoi să trăiești, așa nu puteai primi vizita acestui sticlete, fără să te apuce groaza. Avea către doi metri, papuci numărul cincizeci și o palmă mare și grea, cât gheara ursului din pădure. Nu scăpa nimeni întreg din mâinile lui. Dacă te chema la post și te cerceta el, mânca-ți-aș gura ta, dacă mai ajungeai acasă două zile. Mai întâi te chinuia o jumătate de noapte ca să facă procesu verbal, scria greu, cu litere de tipar, zicea că are reumatism, da eu cred că nu știa să scrie decât cu încetinitorul, adică pe litere. Apoi te muncea două zile, după care te lua din nou la interogatoriu. Dacă tot nu vomitai tot din tine, îl chema pe Licurici, ajutorul său, care oricum era pe-aproape și îți punea fiarele pe mâini. Lua altă

pereche de cătușe și le prindea peste alea de pe mâinile tale și te agăța într-un cuier din perete, cu fața la zid, pe vârfuri. Apoi Licurici făcea șopârle cu pulanu pe spinarea ta. Când leșinai aruncau peste tine o găleată de apă. Musa spui și laptele pe care l-ai supt. Sau nu l-ai supt. Nu existau nevinovați în sector.

„Ce doriți?", l-am întrebat timid pe șef. Ai o

reclamație. „Ar fi bine să vii acu". Nădușisem. Un mușuroi de furnici lucra de zor prin șalele mele. Cei chemați seara erau terminați." Da nu se poate dimineață" am încercat eu marea cu degetul. „Nu, acu. E ordin". N-am apucat să-i spun Vicăi nimic. Am plecat în cămașă - deși era toamnă târzie, mi se făcuse groaznic de cald. Da n-am pățit atunci nimic. Cineva mă iubea și a avut grijă de mine. Dracu Gol m-a băgat în biroul său, o cameră întunecată cu pereții viorii. Acu-i acu, mă gândeam. Ce, vă e frică, nu? Voi cum v-ați fi simțit cu o namilă de doi metri, cu table grele pe umeri, în fața voastră și cu un pulan de cauciuc așezat ornamental pe masă? Nu era bine deloc. „Ascultă mă, ăsta, cum îți zice. Știi că a venit aseară un drăcușor din iad și mi-a spus o poveste, adică ce mai, tu tai viței. Tu încâlci legile țării, tu ești un trădător de țară. Tu sabotezi economia națională".

M-am întors acasă după miezul nopții. Vecinii - unul dintre ei ciripise - mă priveau cu mirare prin garduri. Parcă vedeau un strigoi. Nu se așteptau să mă întorc. Da Vica mi-a ieșit în cale și m-a luat în brațe. Toată noaptea a stat mută lângă mine. Când

92 am vrut să-i povestesc, nu m-a lăsat, mi-a acoperit gura cu palma. A arătat spre perete și parcă chiar clipea acolo ochiul dracului. „Nu-mi spune nimic"!, mi-a cerut ea atunci. M-am auzit doar oftând și spunând „Nici dracu nu-i atât de negru precum pare..." De la acea întâlnire cu adjutantul tăiam doi viței pe săptămână, îi tranșam, selectam carnea, o parte mergea la domnu colonel X, o parte la cantina partidului, pe din dos, bineînțeles. O parte la șeful de la Sanepid. Altă dată jucau fotbal cei de la județeană de partid. Venea comanda. Și de la penitenciar veneau comenzi. Oameni grei. Nu, dacă mă întrebați, nu i-am văzut niciodată. îmi aduceau oamenii lui Dracu Gol marfa direct de la CAP. Cum, nu știți ce-i aia? Cooperativa Agricolă de Producție, averea obștească. Dimineața veterinarul făcea proces verbal pentru vițel: moarte subită, mort de diaree, mort de gălbează, mort... ce mai. Și păpica pleca la domnii cu stele, cu epoleți, cu... rahat. Mă rog. Păpica pleca, E de ajuns.

M-au lăsat așa vreo cinci ani. După care pe Dracu Gol l-au cules într-o dimineață de pe drumul forestier, la vreo zece kilometrii de sat. Era călcat de mașină și lățit ca o scovardă. Unii spuneau că fusese după cerbi, avea și acolo oamenii lui, care împușcau cerbi din fondul de la Rotunda, unde vâna direct Ceaușescu, numai că cineva se săturase de el. Știa prea multe.

Pe mine m-au luat după vreo două luni. Au venit într-o seară. Erau patru, unul era procuror. Mi-au arătat mandatul, au mers țintă în spatele grajdului,

exact în locul în care îngropasem pieile și borhoturile de viței. Au dat pământul la o parte. Mirosea ca în cimitir, a hoit. Ca toată

șandramaua aceea de comunism. Mi-au dat șase ani. Am făcut doi. M-a salvat revoluția. La gherlă am avut noroc. Se zvonise că eu l-am călcat cu peridocu de lemene pe Simion. De aceea m-au poreclit Peridoc. Da, asta mi-a prins chiar bine. Mi-au luat pușcăriașii frica. Da nu eu l-am călcat pe Dracu Gol cu mașina. în seara aceea mă văzuseră toți beat criță la birt, la „Nana". Birtul din sat. Așa îi spunea. Cei ce m-au văzut au jurat că de abia mă ținusem, în noaptea aceea, pe picioare. Chiar și cei ce nu m-au văzut au jurat. Scăpaseră de un blestem: Dracu Gol. Nu cred că era cineva să-i fi părut rău de el. Nici chiar nevastă-sa. Că s-a căsătorit după un an. Cu adjunctul, cu Licurici. Apoi a venit revoluția și pe Licurici l-au alungat cu pietre din sat. S-a întors la el, în Regat, în locul natal, unde, cică s-a ales primar. Numai că l-a omorât și pe el, o căruță, într-o noapte. Era a ciurdarului satului, așa am auzit. Se îmbătase la un priveghi și plecase fără felinar, iar calul se speriase din senin. Șandramaua a dat peste Licurici, care se întorcea pe întuneric de la o țiitoare de peste vale. L-a făcut zdrențe de came. Țâșnea sângele pe spițele roților, cum țâșnea din spatele celor pe care-i tăbăcise el, atâția ani, în cuierul din arestul poliției. Așa mi-a povestit cineva. Da acolo i-a fost sfârșitu. Că nimic nu se întâmplă fără voia Celui Prea Sfânt. Prea știa și făcuse multe și mult rău.

94

La ce v-am spus eu, mă, mucoșilor, toate astea. Voi nu știți ce a fost comunismul. Nu știți nimic. Mai aud, pe unii, spunând: „comuniștii e buni". Nu e buni, mă, să nu poți mânca tu vita ta, când nu se găsea nici urmă de carne pe tarabe. Să te închidă, pentru ce? Că ți-e foame? Da alde Licurici și cei pentru care am tăiat eu

două sute de vite, cei cu fețe subțiri, ei aveau dreptul. Aveau. Legea e pentru cei săraci, dar știți ce, mă? E făcută de cei puternici. Pentru mine, pentru voi. Acu nu vă mai holbați așa. Eu încă odată vă spun:"pereții au ochi și urechi". Aveți de grijă. Din fiecare ungher poate spiona un comunist. Da să nu-mi spuneți mie, Peridoc, dacă l-am călcat eu pe Dracu Gol. L-a călcat talpa iadului. Ssst...

95

Parastas cu Eurogold

Am rămas stupefiat, așa, pur și simplu, de când a venit, acum două zile, soacra mea în vizită și mi-a spus că în Bocșa, un sat din munții Apuseni, așezat pe zăcăminte seculare de aur și cupru, s-a declanșat de câteva luni nebunia generală. N-aș fi aflat aceste lucruri dacă socrul meu nu ar fi luat și el parte la această nebunie.

Totul a început în vara trecută, când

compania internațională Eurogold, a început să încheie cu sătenii din Bocșa și Săcărâmb antecontracte de vânzare-cumpărare a terenurilor de lângă fosta carieră de minereu de cupru. De fapt, compania auriferă cumpăra, pur și simplu, un munte. Spunea soacra mea că prețurile erau bune: pentru un hectar de teren agricol compania plătea în jur de douăzecișicinci de mii de euro. Dacă pe teren exista și o casă, era și mai bine. Imediat o evaluau experții companiei și primeai de la treizecișicinci de mii de euro în sus, în funcție de vechimea casei. Am fost uimit când am auzit că n-au existat opoziții, păreri de rău în rândul sătenilor, luări de poziții, așa cum am văzut că existau la Roșia Monatană, o altă localitate din țara moților, care se odihnea și ea pe un munte de aur. Nu. în această localitate, aflată la vreo 40 de kilometri

de Deva, cocoțată la vreo opt sute de metri altitudine, totul s-a petrecut în tăcere, iar puținele voci împo- trivitoare nu au avut nici un fel de susținere. S-au stins în uitare.

Dar și reprezentanții companiei și-au făcut bine treaba. Așa că lucrările de prospecțiune a muntelui, care ascunde în pântecele sale aur și aramă, nu au fost greu de realizat. Sătenii din Bocșa sunt, în cea mai mare parte, foști muncitori ai Exploatării Miniere COR AND A Certej. Vestea că o companie străină cumpără muntele și oferă prețuri bune s-a răspândit aproape instantaneu printre foștii mineri și venea pe fondul unei perioade de vreo cinci ani întunecați în viața satului. Vreo cinci ani de când se închisese mina din Certej și de când nu mai era de lucru. Dată la care un munte dispăruse de pe hartă. Era vorba de muntele Coranda. Nu mai exista din el decât o urmă

imaginară între alți doi munți, o bucată de cer albastru între creste; muntele Coranda mai exista în amintirea locuitorilor care își păscuseră oile și vitele, încă de când erau copii, pe pajiștile sale. Cei mai tineri nu-și mai aminteau, de muntele Coranda. Amintirea acestuia se estompa în lumina cenușie a ultimilor ani. La scurt timp de la data ultimei explozii în stâncile de la baza Corandei și exploatarea minieră își închisese porțile. Pentru totdeauna.

Pentru oamenii din Bocșa, dar și din celelalte sate de pe Valea Certejului, au urmat zile de doliu. Se întorseseră din istorie și din poveștile lui Agârbi- ceanu; unii jurau că noaptea se auzea în pământuri

duhul băilor, supărat că au mutat muntele. Soacra mea zice că, uneori, tăcerea pădurii de fag este de nesuportat. Iar oamenii locului au început să trăiască din nou ca în zilele străbunicilor. Unii au plecat să-și refacă viața chiar și în țări străine. Dar nu mulți. Vestea că veneticii cumpără muntele, casele, pădurile și că cei care vând pământul vor primi nu doar bani ci și locuri de muncă, unde să-și rupă mai departe oasele, s-a răspândit repede. Compania a înregistrat un succes neașteptat. Puțini au fost cei care au încercat să negocieze, dar și aceștia au cedat repede; s-au târguit doar din cauza fricii că de undeva, deasupra de cer, îi priveau strămoșii. Dar și pentru morți vor fi bani, se liniștiseră repede și aceștia. Compania va cumpăra și morții și cimitirul cu mormintele vechi de când lumea, iar oasele, câte se vor mai găsi în mormintele foștilor băiețim vor fi mutate și ele într-un cimitir nou-nouț. Așa vor fi împăcați și viii și morții!

O bucurie generală părea că a cuprins, nu doar pe fiecare băieș, ci și valea și muntele care va fi împușcat de trei ori într-o zi și va fi măcinat în fălcile puternice ale concasoarelor, până se va alege o pulbere fină, numai bună să fie transformată în aur.

Soacra mea povestește mai departe, iar noi, cei ai casei, parcă îi sorbim cuvintele. Spune că a visat, într- o noapte, cum un pește mare a ieșit din adâncimile cerului, a coborât sub muntele Săcărâmbului și a început să sfarme în dinți stâncile. în timp ce se spărgeau, peste lume se ridica un abur strălucitor, ca

aurul. Și a acoperit muntele. După care a visat că a trecut pe strada din fața casei o mașină cu lingouri de aur. La volan era chiar directorul companiei multinaționale. Fuma o țigaretă Goldender, cu o bandă strălucitoare de aur în jurul filtrului; era îmbrăcat în ținută militară.Trăgea câte un fum din țigară și cânta o cântare, pe care o cântau soldații, care treceau la instrucție prin sat, cu vreo douăzeci și ceva de ani în urmă: „mândră țară/tânăr colț de rai/ noi visăm să ai/numai flori pe plai/tinerețe, dragoste și cînt/vrem să fie-n veci/pe-acest pământ". Când sfârșea de redat acest vis, soacră-mea râdea și își dezvelea semiproteza cu dinți lătăreți. Se minuna de cum îi putuse rămâne în minte această cântare soldățească, din epoca de aur.

Dar însăși bucuria se transformase în nebunie generală. Compania cumpărase, deja, o parte bună din sat. în curând vor fi dărâmate pe rând, casele, grajdurile, magazinul sătesc, buticul din mijlocul satului, biserica ortodoxă, capela protestantă, cimitirul, grădinița, școala

primară. Toate se vor muta. Unde se vor muta? Nimeni nu se gândea la aceste lucruri. Banul este ca ochiul dracului, conchidea soacra mea. Acum duhul băilor nu mai închide în adânc sufletele moților; acum a ieșit la suprafață și face oferte de nerefuzat. Mai ieri, minerii din aceste locuri, solidarizați cu ortacii din Valea Jiului strigau „nu ne vindem țara!". Și n-am vândut-o, a mai adăugat, gânditoare, soacra mea. Nu era a noastră. „Au venit banii! Conturile sunt pline!" Vestea acesta

a scos din amorțeală pe fiecare om din Bocșa, Căci fiecare vindea o gospodărie, un hectar de pământ, un iugăr de pădure, fiecare vindea un fânaț măcar. Spune soacra mea, că deocamdată nimeni nu și-a pus problema, că va trebui în scurt timp să se mute. Unde să se mute? Compania nu le dă alte case. Au mână liberă, să plece unde vede fiecare cu doi ochi. încă nu s-au gândit la acest aspect. Când să se mai gândească?!

Crâșmele din sat sunt pline ochi, ziua și noaptea. Banii simt în conturi, iar oamenii sunt liberi să trăiască cum poftesc. S-au obișnuit deja cu magazinele din Deva. Cumpără orice se poate cumpăra. „Salve!", își strigă când se întâlnesc. Și cumpără. Numai de dragul de a cumpăra. Se anunță un Crăciun bogat. Fațadele caselor sărăcăcioase s-au îmbră- cat cu plase electrice, în prunii din jurul caselor au spânzurat moș crăciuni ornați cu lumini multicolore. Când se aprind par, mai degrabă, ă sunt niște doboși mari, strălucitori. Copii și-au aruncat săniile din lemn și au primit săniuțe de plastic. Chiar sunt cu mult mai „chic", spun ei

râzând zeflemitor. Unii și-au luat ateveuri și le-au parcat în șurele mari, chiar în locul căruțelor.

Dar tot satul este acum cuprins de febra parastaselor. Morți de un an, doi, cinci, zece, douăzeci de ani, sunt duminică de duminică pomeniți la slujbă. Fiecare casă are de pomenit cel puțin un mort. Mamă, tată, bunici, străbunici, stră-strămoși. Să-i țină Dumnezeu morți! Și cum să nu le faci parastas, să nu le cinstești memoria.

100

(ui

Spunea socra mea că socrul meu se pregătește să pună parastas de 50 de ani pentru tatăl său.Avea patru ani când i-a murit părintele. Nici nu știe dacă i-au făcut vreodată parastas, până acum. Toți ai săi au murit. Pe cine să mai întrebe? In cimitir nu mai găsește locul exact unde a fost îngropat. Crucea de lemn de la căpătâi s-a prăpădit de mult, iar mormântul s-a surpat și a redevenit glie. Locul exact nu-1 mai știe nimeni. Dar îi va face o cruce nouă, de marmură neagră, pe care o va muta în noul cimitir. Va chema la masă toate neamurile, ca la nuntă, vreo sută de persoane. Că doar un tată are omul pe lume. Ce-i dacă va cheltui o sută de milioane? Mai rău e, că la parastas, nu se primesc daruri, a adăugat cineva dintre noi cu amărăciune.

Acum, spune soacra mea cu emfază, e bine și pentru morți. Iși va aminti cineva și de ei. In orice caz, în prima lună a noului an, vor urma câteva zeci de parastase. Apoi vor urma nunțile și botezurile. Deocamdată, nimeni nu vrea să se gândească la vremea când vor pleca din casele lor.

Rully Briceni

Din turbină, sau vechea uzină de curent a orașului, cum i se spune încă, n-au mai rămas decât zidurile cenușii, scorojite, fără ferestre și fără scara din fier forjat, în formă de spirală, care făcea legătura între hala de colectare și înmagazinare a energiei electrice și tumul de acces, la stăvilarele, care, dirijau apa printr-o conductă de metal, cu diametrul de vreo mie de centimetri, spre rotorul turbinei, transformâdu-i puterea în lumină electrică. Turbina alimentase, ani buni, orașul și colonia muncitorească dimprejurul uzinei siderurgice, cu energie electrică; apa venea printr-un canal de aducțiune, direct din râul Strei, iar mica fabrică era deservită de vreo patru oameni care lucrau în trei schimburi. Unul dintre ei era desemnat, prin rotație, schimb tampon. îmi amintesc, de parcă ar fi fost ieri, de acele vremuri și de ultimii muuncitori ai turbinei: Polly baci, Barbu Ioan zis Boban, Gheorghe Barbu dar și de Comei Dănesc. Dintre toți, mai este în viață doar Barbu Ioan Boban, însă nici pe acesta nu l-am mai văzut de mult. De la una din fiicele sale am aflat că este aproape orb.

Lângă zidul din dreapta, într-o grădiniță, încă se mai văd monumentele din piatră de la capătul mormintelor soților Weiner, birtași până la naționalizare

și care au fost îngropați peste drum de circiuma

lor, chiar în vecinătatea uzinei electice. Bătrânii povesteau că au fost înmormântați fără sicriu, în mica grădiniță, transformată în cimitir, după datina evreilor. Crâșma a schimbat mai mulți stăpâni și este acum doar o dugheană dărăpănată. Doar în micul cimitir nu s-a schimbat nimic vreme de șaizeci de ani. Pe jgheabul exterior al turbinei încă mai cade un fir zglobiu de apă, se vede conducta de fier ca o gură neagră, uriașă. Bazinul de apă este aproape înfundat cu nămol și cu bucăți putrezite de crengi de răchită și de salcie, printre care lunecă , leneși, câțiva pești, eleni și plătici cu spatele cenușiu, parcă în ton cu vremea de afară. Bazinul de colectare a apei să aibă vreo cincizeci de metri pătrați, adică vreo cinci metri lățime și zece lungime și se întinde de la baza turbinei și până la podul peste care trece drumul ce străbătea partea numită Ceangăi a localității, de la un capăt la celălalt. Când eram copil am văzut încă în funcțiune turbina; zgomotul transformatoarelor de curent se auzeau ca un zumzăit de stup atunci când apa era oprită de stăvilare. Și asta se întâmpla în fiecare duminică sau în zi de sărbătoare. îmi amintesc cum vara la bazinul din fața turbinei venea lume ca la ștrand. Coborau de la blocuri, veneau copiii din partea românească a orașului dar și ceangăii de pe ulițele învecinate, tineri și bătrâni. Cei mai în vârstă jucau cărți în timp ce se prăjeau la soare, stând tolăniți pe păturile întinse pe iarba din fața clădirii. în bazin, din cauza presiunii apei, ce cădea prin conducta de

metal de la peste 15 metri și acționa turbina propriu zisă, era un jacuzzi imens; pe fund, cu o

adâncime de 6-7 metri.

Cred că nu aveam nici zece ani când am descoperit acest loc, dar n-am îndrăznit să intru niciodată în apă, decât până sub pod, unde apa îmi ajungea până la gât. Mai departe n-am mers niciodată. îmi era frică că mă înec, cu toate că cei mai mari încercau să mă ispitească să înaintez spre butoi, așa cum era denumită conducta de aducțiune. Nu-mi amintesc să se fi înecat cineva în acest loc.

Cel mai tare mă bucuram când admiram numerele săritorilor de la trambulină. Cei mai puțini curajoși plonjau cu capul înainte și cu mâinile întinse în față de pe o grindă din beton aflată la vreo patru metri deasupra apei. Alții săreau de pe barele de fier, vopsite în verde, ale podului. însă doar unul singur sărea acrobatic, se învârtea în aer, cu picioarele adunate la piept, apoi, când ajungea aproape de luciul apei, își deschidea corpul,făcea un echer și dispărea lumânare în adânc.. în locul în care intra în apă nu sărea în lături nici un strop. în acel moment spectatorii izbucneau în urale. Bravooo! Bravooo, Rully!. Sărea direct de pe acoperișul de beton armat al turbinei. Se cățăra pe o grindă îngustă de beton și striga: „păzea!" Atunci cei din bazin înotau spre margini ca să-i facă loc. Unii se lăfăiau pe camerele din cauciuc ale roților de tractor sau de combină, umflate cu compresorul pe post de colaci de salvare de dimensiuni mari. Eu n-am avut niciodată „o

104 cameră", cum îi spuneam, deși mi-aș fi dorit-o tare mult.

Când sărea, Rully-baci urla în cădere, cât îl țineau plămânii. Apoi ieșea la suprafață și tăia cu putere și eleganță apa cu brațele. Avea peste cincizeci de ani, dar se ținea bine de tot, de parcă ar fi tras la fiare ziua întreagă. Dar pe vremea aceea nu știa încă nimeni de culturistul

Franco Columbu și de care aveam să aflu mult mai târziu și nici nu exista moda sălii de forță, îmi amintesc de bicepșii puternici ai bărbatului și de spatele său în formă de trapez bine conturat. Pe gâtul puternic se sprijinea un cap mic cu fața acoperită de pistrui și de lumină.

Nu mi-1 pot aminti pe Rully Bricerul decât râzând și glumind, pus întotdeauna pe șotii. Ne spunea povești într-o limbă română transformată, ad hoc, și îi plăcea să deformeze înadins cuvintele. Povestea cu aceeași plăcere cu care sărea în apa adâncă de pe zidurile din beton. Astăzi, când trec pe lângă zidurile triste, ascunse de platanul din față, care a crescut puternic indiferent la vremurile care au urmat, îmi amintesc întotdeauna de Rully baci. Duminicile de vară era nelipsit de la acest strand local. Locuia într-o căsuță cu o singură tindă, dată cu var de culoare albastru deschis, împreună cu soția sa. în spatele grădinii se vedea, printre sălcii și anini, albia Stre- iului.

Când m-am făcut mai mare am auzit povești din viața acestui om interesant. Cum a plecat de acasă din cauza sărăciei și a fost acrobat de circ. Despre

faptul că i-a murit, chiar sub ochii săi, căzând de la trapez, cel mai bun prieten. La circ a muncit mult, la munca de jos, până a fost luat în seamă și a ajuns clovn și acrobat. Se spune că tumbele sale, făcute cu măiestrie, scoteau din tribune ropote de aplauze. Dar despre asta bărbatul poveste foarte puțin. Spunea doar că erau lucruri care au fost demult și este bine, uneori, să le uiți.

Prin anul 74 venise în localitate Circul Mare din București. Intr-o singură zi aduseseră

mașinile cu animale și cabinele artiștilor cocoțate pe roți. Peste noapte, pe branișteа de la marginea orașului, se înălțase, măreață, cupola circului.O zi de dimineața so până seara de la portavoce se anunțaseră necontenit orele spectacolelor. Am fost și eu de două ori sub cupolă. Mă impresionaseră cel mai mult elefanții și clovnul. Pentru prima dată în viață vedeam, pe viu, un asemenea spectacol. Tribunele erau pline ochi la fiecare reprezentație, iar atmosfera era fantastică. Mi se părea că trăiesc o poveste. Clovnul era mic de statură, avea fața puternic fardată și nasul roșu, dar făcea tumbe cu îndemânare în timp ce cânta la trompetă. întotdeauna, când începea să cânte stângaci la trompetă, incomoda pe cineva și încercau să-l oprească, dar el alerga cu abilitate și începea să cânte din nou. Publicul era în picioare. Copiii, uimiți, intraseră în poveste. Una din replicile clovnului era spusă cu un ton semi răgușit: „Să tragem cortina. Să cânte muzica. Țac. Țac! Muzica!" Și la sfârșit clovnul cânta la trompetă un cântec care fascina sala. Succesul era garantat.

La a doua reprezentație, undeva, în tribuna a doua, sus, aproape de stelele de staniol ale cupolei, l-am zărit pe Rully baci. Ochii îi scânteiau de bucurie. După aceea, Rully baci preluase și reda cu succes replica clovnului. Avea vocea puțin răgușită, dar plăcută și când trecea pe lângă prieteni, aceștia îi strigau provocator:"Rully baci. Țac. Țac". Și vocea impunătoare a bătrânului replica, plină de bucurie: "Să tragem cortina. Să intre mutzica. Țac. Țac. Muzica!".

La fel de târziu am aflat despre cealaltă meserie a bătrânului. Știam că-i ziceau Rully

Bricerul dar nu și din ce cauză. Nu m-am străduit să aflu care îi era numele de familie și nici astăzi nu-1 știu. îmi este suficient Rully Bricerul. Când m-am făcut și mai mare și mă plimbam prin piața Lipsacani prin orașul Hunedoara, o copie neaoșă și la scară, a celei din Capitală, chiar în fața unei dughene l-am văzut pe Rully. Stătea turcește pe o bucată de pătură și avea așezate în față gresiile pentru ascuțit brice și cuțite. Erau de toate formele și dimensiunile și așteptau aranjate meticulos. Bătrânul se ofilise de tot. Doar fața cu pistrui avea acum o resemnare aparte. Lucra preocupat la un set de cuțite. Bricele ieșiseră, probabil, din uz. Iar bricerul Rully șoma, probabil, din această cauză. L-am urmărit cum mânuia cu îndemânare unealta de ascuțit și curios, nu purta ochelari. Cred că atunci l-am văzut pentru ultima dată. Când m-a zărit, ne-am salutat din priviri și fața i s-a înseninat. Cum o duci, Rully baci? Uitasem că omul

din fața mea nu s-a plâns niciodată de nimic și era tipul de bărbat întotdeauna mulțumit. Uneori ofta și privindu-ne în ochi, ne spunea: „în viață cele mai frumoase sunt femeile și cuvintele. Numai să nu le stricăm singuri". Apoi ridica ușor din umeri și fața i se lumina.

I-am păstrat zâmbetul întipărit pe retină și îl regăsesc și astăzi, în mine, neatins, după treizeci de ani. Am plecat pe cărările vieții mele. Nu știu când a părăsit lumea celor vii Rully Bricerul. Dar în dimineața aceasta am trecut pe lângă turbina veche, hâdă, uitată. La inundațiile din 70 apele revărsate au rupt barajul stăvilarului din aval și Uzina electrică și-a sfârșit existența. Au tăiat cu becul aparatului

auto gen rotorul din fier, dar o parte încă a rămas, ca o mărturie a existenței sale, prins în beton. Cu un an înaintea Revoluției din Decembrie, tovarășul Radu Bălan, mai marele județului Hunedoara, dăduse ordin să repună în funcțiune turbina. Au tencuit zidurile, au înlocuit ferestrele și au adus chiar aparatele electrice, O echipă de la Turnătoria unu din Combinatul Siderurgic condusă de Nicușor Groza lucrase la reparații, până toamna târziu. Fațada clădirii își recăpătase strălucirea de altă dată. Mai urma să aducă turbina - rotorul propriu zis. O soră a acestei uzine mai funcționa pe atunci și mai face curent și astăzi la Poiana Mărului, lângă Oțelul Roșu, la vreo șaptezeci de kilometrii distanță. De aceea, în vremea reparației, se putuse identifica modelul aparatelor.

Cu toate acestea, rotorul turbinei, care fusese comandat și construit, n-a mai ajuns niciodată la destinație... S-a oprit undeva pe drum, între Germania și România. Venise Revoluția din Decembrie și căzuse Ceaușescu. Radu Bălan a fost arestat și condamnat la Timișoara unde fusese numit prim- secretar de județ, chiar înaintea evenimentelor care aveau să întrerupă repunerea în funcțiune a turbinei de la Streisângiorgiu. Era prea multă bucurie în țară ca oamenii să-și mai amintească de această neînsemnată fabrică de curent. Apoi, mâini nevăzute a luat pe rând, geamurile, ușile, ferestrele de metal, aparatele de măsură și control, cuprul din condensatori. Până n-a mai rămas aproape nimic.

Nopțile unui proscris

Pe Niculae l-am cunoscut în cea mai neagră epocă a vieții mele, cu vreo patru cinci ani înainte de Revoluție, pe vremea când eram, deja, în evidențele băieților cu ochi albaștrii. în acea vreme cel mai fidel prieten îmi rămăsese paharul cu alcoobel îmi ținea tovărășie în nopțile lungi, petrecute în birturile sărăcăcioase ale orășelului meu natal. Ajungeam acasă târziu, după cântatul cocoșilor și mă trezeam, de multe ori gata îmbrăcat, când se lumina de ziuă, mahmur, cu o stare de amețeală cu simptome de vomă. Mă grăbeam, totuși, să plec de acasă și chiar înainte de a ajunge în fabrică să „trag pe gât"câteva guri zdravene de băutură ieftină de la un non stop așezat nu departe de poarta intreprinderii. Știam că nu pot scoate cuiul din măruntaie, decât cu alt cui; așa încât, în limbajul codat al băutorilor fruntași, prima gură de butură sorbită pe nerăsuflate, dimineața pe inima goală îi spunea cui.

După anul 1980 regimul comunist instituise mira, în toate centrele muncitorești, adică interdicția de a vinde alcool, astfel încât băuturile alcoolice nu se vindeau în alimentări decât la ora 10. La acea oră ne șopteam pe ascuns: s -a dat mira! Cei mai curajoși plecau să își procure de băut. Printre aceștia mă

110 aflam și eu. Săream gardul de beton al fabricii, prin locuri prin care nu ne vedeau paznicii și ne opream la prima alimentară. Cumpăram câte o sticlă de băutură ieftină și o ascundeam în slip. O vâram cu gâtul în jos. Era rece de ni se făcea pielea ca de găină. Săream iar gardul fabricii. Aveam aerul că am câștigat o mare competiție cu trofeul ascuns în salopetă

Până la ora trei timpul trecea, de acum, în

fugă. La ieșirea din schimb mă opream întotdeauna la intersecție, la restaurantul „Retezatul". Era o clădire veche, insalubră, cu parter și cu etaj. La parter era o microcantină, unde găseai bere, mititei și mâncare ieftină iar la etaj un bar, cu o terasă imensă.

Dacă dimineața localul era aproape gol, în schimb, la ora trei când sirena anunța ieșirea din tura de dimineață, devenea neîncăpător. In zilele de salariu era o adevărată nebunie. Siderurgiștii beau și mâncau, înghesuiți unii în alții, ca sardelele. Niculae își făcea veacul de ani buni pe la „Retezatul". Dacă doreai să-l întâlnești îl puteai găsi între orele 10 și 23. Aduna cu zel paharele uitate pe pervazurile ferestrelor și le ducea la bucătărie. Avea un zâmbet și o vorbă bună pentru fiecare mesean. Din omul arătos de altă dată a rămas doar un omuleț gârbovit, slăbănog, cu un cap ca de cal între umeri, din care răsăreau urechile clăpăuge ca două ciuperci. Se vedea că era îmbrăcat cu haine de căpătat și întotdeauna de sub mânecile scurte ale gecii de imitație din piele îi ieșeau manșetele năclăite ale cămășii. Dar omul părea întotdeauna vesel. Mânca de la birt.Ii dădeau în fiecare zi

chelnerițele din mâncarea rămasă la bucătărie. Când primea de băut era sărbătoare și mulțumea întotdeauna cuviincios; dacă aveai nevoie de un tovarăș care să-ți alunge plictiseala nu puteai să găsești altul mai potrivit.

Așa l-am cunoscut vremurile acelea tulburi. Povestea vieții lui m-a impresionat. îmi plăcea să-l ascult povestind, chiar dacă cei mai mulți îl dispre- țuiau și, uneori, câte unul mai beat îl

alunga de la masă. Atunci Niculae se îndepărta fără să scoată un cuvânt. Dar erau mulți și cei care îl priveau cu simpatie și comandau și pentru el câte o cinzeacă de selecționată, un fel de țuică din prune degenerată. „Ia spune, Niculae, cum a fost când erai tu milițean"? Și Niculae povestea: uneori era mai zgârcit la vorbă, alteori își alegea cu măiestrie cuvintele încât niciodată o poveste nu semăna cu cealaltă. Narațiunea depindea de starea povestitorului, de câte pahare de poșircă înghițise până la momentul depănării amintirilor. Mai mult chiar decât viața aventuroasă a povestitorului, mă intriga starea de curiozitate bolnăvicioasă a ascultătorilor. „Hai, spune, cum a fost cu statuia lui Petru Groza?". Ascultătorii nu râdeau de Niculae ci de însuși sistemul comunist, prezentat nuanțat de acesta.

Care era, de fapt, povestea acestui om? O istorie care avea întotdeauna alte și alte nuanțe, încât era greu de apreciat care era adevărul gol goluț. Niculae provenea dintr-o familie de oameni sărmani. Tatăl său fusese slugă într-un sat, undeva. Chiar povestea

cu mândrie că nu-și amintește să fi avut alte încălțări decât pielea și talpa picioarelor, până pe la șapte ani, când un vecin i-a făcut o pereche de papuci cu talpă de lemn. A fost prima dată în viață când s-a simțit important, își amintea el, chiar dacă papucii erau mari și îi târșa după el zilnic, prin glodul uliței, vreo trei kilometri dus și întors, până la școala sătească. Este adevărat că la școală a fost un elev isteț. învățătorul remarcase că prindea repede și că

avea un dar rar de a povesti. Pentru că avea origine sănătoasă, a fost recrutat din timpul serviciului militar pentru școala de subofițeri de miliție. A fost repede promovat la gradul de plutonier pentru că era isteț. Recu- noaștea însă că, încă din acea vreme, îi plăcea să tragă la măsea. Și ca oricărui militar îi mai plăceau și femeile altora. Pentru că tânărul milițian era destul de chipeș. Se și aranjase cu o nevastă frumoasă, dintr-o familie bună.

în acest punct al povestirii ochii bărbatului se umezeau. Se oprea. își spăla gâtul cu o înghițitură de drojdie, zâmbea și apoi își scutura capul ca și când ar fi vrut să alunge o nălucă. Povestirea continua. Subofițerului de la miliția orașului i se aplecase mintea de prea mult bine și își pierdea cam de mult nopțile cu anumiți prieteni. Cel mai rău era faptul că nu putea să se înfrâneze de la băutură. De multe ori, când se întorcea beat, noaptea, își aducea aminte de copilăria lui chinuită, de tatăl său care atunci când venea beat de la crâșmă o bătea zdravăn pe mama sa. Ca să știe cine era cocoșul în casă. De fapt, venea

întărâtat de umilințele pe care le îndura, când toți râdeau de el și îi spuneau că nevasta îl înșeală, pentru că nu e bărbat ci este doar o slugă la un stăpân care nu dă doi bani pe el. Și că e calic. întotdeauna își călca nevasta în picioare, încât, bietei femei îi trebuiau câteva zile să se ridice din pat.

Niculae își aducea aminte de vremurile acelea. Deși nu dorea să-și chinuiască nevasta, recunoștea, în clipele sale de sinceritate, că atunci când bea, parcă îi lua dracul mințile.

Devenea violent. Făcea instrucție cu toți ai casei și amenința că îi va împușca într-o zi. „în casa asta eu sunt legea!", îi plăcea să repete cu emfază. Dacă nu ajungea încă acasă până la lăsarea întunericului, era semn rău. Socrii și soția își pregăteau culcușurile prin ungherele acareturilor din curte. Atunci era bine. Dacă nu găsea pe nimeni treaz, înjura și vorbea singur,panî cînd adormea îmbrăcat, trântit în mijlocul casei. Dacă îi găsea pe ai săi în casă, atunci era iadul pe pământ. Dimineața pleca pe furiș la post, fără să arunce nimănui nici un cuvânt. îi era rușine și la orice reproș motiva că nu ține minte nimic din timpul beției. Treceau săptămâni bune în nu bea nimic și și se reconcilia cu nevasta, cu copii, cu socrii și se reconcilia cu toate neamurile sale, promițând că nu va mai pune gura pe băutură.

Un medic psihiatru de la spitalul județean, la care au mers pe ascuns, după ce l-a consultat cu atenție, a constat că Niculae avea o instabilitate nervoasă pe fond vegetativ și că era indicat să nu se mai atingă niciodată de paharul cu băutură. A hotărât că nu va

 mai bea niciodată. A stat așa, pe uscat, vreo cinci luni. Au fost cele mai frumoase luni din căsnicia lui. Plecase cu nevasta și copilul o săptămână la băi la Geoagiu. Seara, ieșeau toți la restaurant,unde ascultau muzică până târziu. Dar toate promisiunile făcute soției au fost uitate în momentul în care a gustat primul pahar de alcool.

într-un timp au încercat să-l convingă să meargă la un preot din Băcia, să-i citească din Psalmi și să se lege prin jurământ înainte Domnului că nu va mai bea, dar la acestă propunere se împotrivise cu înverșunare, pe motiv că este ateu. Nici măcar nu a fost convins că este, dar dorea să scape în acest fel de

pacostea cu popa. Totuși, soția i-a luat hainele și le-a dus pe ascuns la preot și acesta a făcut feștanie pentru el, iar cei bătrâni s-au rugat și țineau și postul negru al Sfântului Anton, în fiecare zi de marți, pentru ca acesta să-l ajute pe Niculae să se îndrepte. Dar n-a fost să-i fie de nici un folos. Atunci toți ai casei s-au adunat la sfat și au convenit că pe capul bărbatului era pus un blestem.

în acest punct al povestirii Niculae credea că nevasta sa se dusese la vrăjitori și că au fost făcute farmece pentru dezlegarea sa. Numai că toate acestea s-au întors împotriva lui. într-o dimineață l-a pus necuratul să se oprească la birtul „Milițianul grăbit" din spatele Mitropoliei. Chelnerul l-a poftit în spate, într-un loc unde se adunau fețele subțiri, când doreau să se cinstească, departe de ochii curioșilor de rând. I-a pus o sticlă de votcă dinainte și a tot băut,

până la ultima picătură. încă susține că de la ultima înghițitură nu-și mai amintește nimic și că povestește doar ce a auzit de la cunoscuți și din ce a aflat din rechizitoriul procurorului.

A ieșit din local pe trei cărări, cam pe la amiază, a văzut dricul mortuar cu cei doi cai suri, staționând în apropierea birtului. S-a apropiat, împleticindu-se, a scos pistolul și l-a arătat îngrijitorului, anunțându-1 solemn că este în misiune de serviciu și îi cere să pună carul mortuar la dispoziția autorității. Apoi s-a tolănit pe platforma din spate, exact pe locul mortului. Degeaba a insistat omul cu dricul și s-a scuzat că trebuie să ajungă la capelă, unde ar avea de condus la groapă doi morți. Milițianul nici nu voia să audă de așa ceva. „Morții să mai aștepte!" a conchis el.

Apoi a scos pistolul și a cerut să fie dus în centru. S-au oprit cîteva clipe doar, chiar în fața comisariatului militar județean, pe locul în care trona statuia masivă din bronz a doctorului Petru Groza, primul șef al guvernului popular al României. La acea oră din zi strada era cea mai aglomerată. Toți cei prezenți au avut parte de un spectacol pe cinste. Carul mortuar s-a învârtit o vrem în jurul statuii. în locul mortului stătea un falnic subofițer de miliție, în came și oase, cu revolverul îndreptat înspre omul de pe capră, care repeta înspăimântat: „Să trăiți tovarășe prim ministru. M-am prezentat la ordinul dumneavoastră!"

într-un târziu milițianul a adormit. Atunci vizitiul a strunit calul și a plecat. S-a oprit în fața capelei

116 cimitirului de pe strada Eminescu. în locul mortului milițianul Niculae sforăia cu mâna adormită și ea pe tocul pistoletului model „Carpați". în acea stare l-au găsit camarazii de la miliția orașului. A fost cercetat, judecat, degradat și dat afară din miliție și la sfârșit condamnat. A stat la răcoare vreo doi ani. Când a ieșit ai lui nu l-au mai primit acasă. Pierduse tot: casă, familie, serviciu. „Trăiască civilia!" a decretat îmbăr- bătându-se. „Punct și de la capăt".

Cei care-1 cunoșteau jurau, însă, că nu mai era cel dinainte de aventură. Nu se știe ce-i făcuseră la răcoare. Parcă i-ar fi șters memoria. Și nici omul nu povestea niciodată, ceva clar, despre acei ani. Convingerea era că omul se damblajise. O vreme a stat la spitalul de nebuni din Zam, după care s-a aciuat în Căla, la localul „Retezatul". N-a mai fost capabil să muncească niciodată.

Trăia mai mult cu aer, cum îi plăcea lui să spună, îl țineau angajații cooperativei din milă.

Vara dormea în sala de așteptare din gara orașului. Era cald, iar impiegații de mișcare îl lăsau să doarmă pe o bancă, la clasa a doua. Iama, însă, sala de așteptare nu era încălzită. Când îl întrebai unde doarme îți răspundea: pe traseu. Se urca în trenul personal de Craiova, care se oprea în gară la ora 11 și un sfert noaptea: nașii îl cunoșteau și îl lăsau să doarmă la căldură. în Târgu Jiu cobora întotdeauna din tren, la ora patru dimineața și se urca frumușel în trenul care venea din sens opus, de la Craiova și în care efectua, pe o banchetă de clasa a doua, conștiincios, cea de a doua

repriză de somn. La ora zece, când se dădea mira, era întotdeauna prezent în curtea localului „Retezatul". Așa l-a prins Revoluția din 1989 pe Niculae. Un călător obosit.

L-am văzut tot mai rar după căderea regimului comunist. Venise vremea libertății. Cine să-și mai amintească de un amărât? Apoi localul „Retezatul" a fost privatizat și cumpărat de un investitor cupo- nar, prin vestita metodă MEBO. în scurt timp localul a dat faliment și a fost vândut la licitație iar noul proprietar a făcut în loc o fabrică de mezeluri.

într-o dimineață geroasă de iarnă s-a răspândit zvonul că au găsit un bătrânel înghețat lângă ușile zăvorâte ale sălii de așteptare. Gara fusese închisă și acceleratul de Craiova încetase să mai poposească lângă peronul pustiu. Pe Niculae nu l-a înștiințat nimeni de această bruscă schimbare. Venise să se urce în trenul care, timp de peste zece ani, a fost casa sa de noapte în care a găsit întotdeauna o banchetă goală, pe care și-a odihnit oasele. Poate era amețit și flămând.

Poate era slăbit Peste orașul adormit s-a lăsat un ger cumplit.. A murit de frig lângă ușa bătută în cuie.

118

Calea regală

Nu-mi mai amintesc exact cum am ajuns la capătul satului. Chiar dacă soarele alunecase după dealuri, razele lui încă aruncau o lumină stranie asupra munților Retezat și o umbră de mister deasupra pădurii Hațegului, care începea să urce dealul lin, chiar din acel loc. Bătrâna Contesă rămăsese în curte, conducându-mă cu privirea. Părea fericită că am avut bunăvoința să mă întrețin cu ea preț de aproape două ore. în tot acest timp a depănat multe amintiri. Am ieșit pe poarta veche de fier forjat cu gândul să fac câțiva pași ca să mă reculeg. Nici nu știu când m-a ajuns din urmă femeia aceea. Era înaltă și subțire. Parcă plutea deasupra asfaltului, chiar în dreapta mea. Copacii se aplecau peste noi, înșiruiți, părând niște soldați aflați în manevră, de o parte și de alta a șoselei. La început nu mi-am dat seama dacă femeia era tânără sau în vârstă. Si deodată s-a lăsat întunericul. Ca o pulbere fină care stârnea în mine dorința de a o spulbera dintr-o suflare de pe umerii noștri. Femeia mi-a spus

bună seara după ce mă urmărise până în acest loc. La început m-am speriat, deoarece mă întorsese în prezent din gândurile mele exilate la mari depărtări. Chiar îmi simțeam genunchii tremurând ușor. Dar m-am îmbărbătat singur și

mi-am revenit în fire. I-am răspuns scurt la salut și am tăcut. Nu puteam să-i disting fața. Aveam însă percepția mentală a unei situații de puternic contrast alb-negru sau negru-alb. Poate era doar o iluzie.

- Vedeți crucea aceea de hotar? M-a întrebat oprindu-se în dreptul unei pietre care se distingea peste șanțul de la marginea șoselei. Dacă te uiți cu atenție, a continuat, scrutând fața mea plină de uimire, încă se văd urmele gloanțelor care au ricoșat din piatră.

- Nu știu despre ce vorbiți, am replicat apropiindu-mă și mai mult de ea și recunoscând, în sfârșit, sub veșmintele cernite, pe femeia care locuia în căsuța de lângă parcul conacului. Am crezut că este îngrijitoarea dar mi-am dat seama că mă înșelasem.

- Nu v-a povestit Contesa despre ce s-a întâmplat după ce Contele, tatăl dânsei, a convenit în scris că cedează statului de bunăvoie moșia, dar și celelalte proprietăți de la Cluj?

Am înțeles că între femeia din fața mea și bătrâna contesă exista o legătură specială și situația era altfel decât mi-o închipuisem. Am ridicat din umeri mirat. O mașină a luminat șoseaua și i-am distins chipul nostalgic. Era una dintre acele femei fără vârstă care nu se știe prin ce minune sau eroare genetică rămân

frumoase până la capătul călătoriei prin lumea aceasta.

- îmi cer scuze că nu m-am prezentat, dar o fac acum: Brigitte, chiar dacă este un mod puțin ciudat

120 de a mă prezenta. Sunt nepoata ultimului administrator al moșiei Contesei. Bunicul meu a fost omorât chiar în acest loc. însă toate acestea s-au petrecut demult... Mama mi-a istorisit ce s-a întâmplat în acea zi. Păcat că a murit și ea chiar înainte de revoluție. Am locuit multă vreme împreună, în căsuța din spatele conacului. Apoi mama s-a îmbolnăvit în timp ce eram studentă și locuiam în Cluj. După ce a fost retrocedată moșia m-am întors în sat. Nu aveam pe nimeni în oraș. Contesa m-a chemat să locuiesc în vechea noastră casă. îmi este, de fapt, ca o mamă.

- Chiar m-ați urmărit?

- Da. Sunt profesoară în oraș și nu sunt străină de ce se întâmplă în jurul meu. Trec zilnic prin fața cabinetului d-voastră de lângă liceul la care lucrez. Recunosc, v-am spionat. V-am urmărit aproape de fiecare dată în care ați vizitat-o pe doamna contesă. Aveți un dar special...

- Nu înțeleg?

- ... De a asculta întotdeauna cu atenție.

- E adevărat, am recunoscut eu, dar este un defect profesional.

încă stăteam în fața crucii de piatră din marginea șoselei, așteptând continuarea poveștii. Eram convins că voi auzi ceva interesant și - trebuie să recunosc - nu-mi displăcea deloc povestitorul.

- Stămoșii bunicului meu au fost aduși aici de undeva din nordul imperiului, împreună cu alte familii, prin anul 1760. Au fost aduși ca să îngrijească

viile regale ale Măriei Terezia. Care se aflau chiar pe dealul din spatele nostru. Terenul acesta avea condiții optime pentru vița de vie de Tokay, care a fost plantată ca un experiment. Specialiștii din vremea aceea au tras concluzia că este unicul loc din Transilvania cu condiții similare celor din Ungaria. Atât aciditatea solului cât și clima. După 1922, prin celebrul decret de la Cluj, viile au fost naționalizate și date sătenilor. De fapt, îngrijitorilor acestor vii. După colectivizare n-au mai fost lucrate, dealul s-a împădurit sau a devenit pășune. Contesa mi-a povestit că încă mai există butucii de viță de vie regală care cresc pe câmpurile aproape împădurite, printre spini și mesteceni. Parcă nu s-au sălbăticit de tot. La fel cu sufletului omului: nu se poate dezumaniza de tot. După naționalizarea marilor averi via a fost dată sătenilor care au îngrijit-o până la întovărășire. Pe vremea colectivizării a fost lăsată în paragină. E un mister cum butucii de vie, chiar sălbăticiți, au rezistat aproape o sută de ani. Bunicul a făcut ce știa el mai bine. Contele I-a luat administrator pe moșia sa, ce era vecină cu viile regale. Tot aici și-a găsit și sfârșitul.

M-am îndepărtat instinctiv de femeia din dreapta mea. Femeia mi se părea la fel de stranie ca însăși povestea pe care mi-o depăna. Mi-a observat ezitarea și i-am citit pe chip licărul unui zâmbet.

- Nu-i așa că vi se pare puțin ciudată întâlnirea noastră? Știu eu... Poate v-a surprins felului în care v-am abordat. Fiți convins că n-aș fi făcut-o dacă nu aș fi avut încredere în dumneavoastră.

- De ce ați avea încredere în mine?
- Știam că sunteți o persoană de încredere. însăși Contesa mi-a confirmat asta. Inclusiv amănuntul că vă pasionează istoria, unele lucruri ce s-au petrecut cândva aici.
- E adevărat.

Un fâlfâit de aripi întrerupse povestea. Zborul grăbit al unei păsări de noapte străbătu ca o săgeată spațiul care ne despărțea. Aproape că am simțit pe tâmpă atingerea aripilor. Brusc am realizat cât de fragilă este singurătatea noastră. Oricând cineva ne poate întrerupe drumul firesc. Până și zborul unei păsări. La fel apar și ispitele în gândul nostru, aparent de nicăieri. Ne chinuiesc o vreme și apoi ne lasă în pace. Mă întrebam ce caut, noaptea, pe drumul pustiu în compania unei femei pe care o întâlnisem întâmplător.

- Pe bunicul nu l-am cunoscut niciodată; mama mi l-a descris ca pe un om de treabă. Stăpânii aveau un munte unde își construiseră stâna și își duceau, vara, vitele la păscut. Bunicul suia muntele, însoțit de măgarul Bela, în fiecare joi, cu provizii pentru ciobani. Cobora la începutul săptămânii. Bela începuse să fie un măgar atât de înțelept încât nu mai era nevoie ca bunicul să-1 însoțească la stână. îi puneau în spinare desagii cu făină și alte alimente, iar el suia singur spre stână. Luni seara Bela se întorcea, tot singur, de la stână, cărând în desagi putinile încărcate cu brânză. Era o minune de măgar sau cel puțin așa afirmau toți oamenii din sat. Iar bunicul și contele

se mândreau cu înțelepciunea măgarului, încât îl numeau un „Solomon al animalelor".

Femeia se opri pentru o clipă din povestit și continuă cu glas șoptit, ca și când mi-ar fi împărtășit o taină numai de ea știută.

- După ce Contele a fost ridicat de comuniști, măgarul a rămas fidel misiunii sale continuând să urce la stână și să se întoarcă la moșie la fel ca întotdeauna. Chiar dacă ciobanul nu-i mai punea nici o sarcină în spinare. Cu toată înțelepciunea lui, Bela nu înțelegea că se schimbase stăpânirea. Totuși, într-o după amiază de luni s-a întors de la stână, purtând în spinare putinile goale. Apropiindu-se de conac, Bela a auzit vocea bunicului strigându-1 pe nume. în dreptul crucii de hotar s-au auzit răpăind focurile unui pistol mitralieră. Bela s-a prăbușit primul în iarba din marginea drumului, cu ochii mari, uimiți, cu gura deschisă a rânjet. Bunicul a căzut, la rândul lui, peste trupul însângerat al animalului. Iar sângele lor s-a îngemănat în țărână. O rafală nimerise și crucea din piatră. încă se mai poate distinge urma gloanțelor ucigașe. E chiar relatarea mamei ce mi s-a întipărit în minte, cuvânt cu cuvânt. Mai târziu s-a confirmat că autorii crimei erau chiar agenți ai securității, care nu reușiseră să înăbușe revolta din munții Retezat. Drumurile regulate ale măgarului în munte li s-au părut suspecte. Atât de suspecte încât unul dintre securiști era convins că Bela ducea provizii răzvrătiților ascunși în munți. Au împușcat și ciobanul și au

124 hotărât să omoare atât măgarul cât și presupusul om de legătură, nimeni altul decât bunicul meu.

S-a lăsat tăcerea. Am ridicat instinctiv ochii

spre cer. Preț de câteva clipe am simțit prelingându-ni-se pe frunte picăturile de ploaie. Apoi, brusc, cerul s-a înseninat la loc și s-a împodobit cu stele.

- Mama a obținut cu greu acordul să ridice trupul neînsuflețit al bunicului și să-1 îngroape creștinește, în cimitirul din spatele conacului. A trebuit să stea așa, prăbușit peste măgar, două zile. Ca să fie de exemplu sătenilor. Vestea a străbătut toate satele. Mulți s-au înspăimântat. Leșul măgarului a fost aruncat într-o groapă de la marginea satului.

125

Legământul de castitate

Șeful de post Dimofte stătea întins pe canapeaua de lângă birou cu picioarele încrucișate pe măsuța din fața sa. Se juca cu

cheile de la mașină și lăsa impresia că cercetează cu atenție printre gratii celula goală a arestaților. Era o după amiază caldă de toamnă, lungă și plictisitoare. Pe birou toate lucrurile erau puse într-o ordine desăvârșită și își așteptau militărește rândul să fie folosite. Din când în când liniștea încăperii era întreruptă de bâzâitul telefonului și de mesajele care veneau din partea echipajelor aflate în patrulare, la intervale regulate de timp. Privea contrariat printre gratii la celula de alături și încerca să-și explice ce s-a putut întâmpla în noaptea precedentă când, probabil, că avusese vedenii. Adjuncții săi, Dilă și Dodel, se purtau și ei într-un fel ciudat, de parcă l-ar fi bănuit de vreun lucru necurat și se cam feriseră toată dimineața de el. Parcă ar fi vrut să-l întrebe ceva, dar ezitau și se uitau rușinați în pământ. Nu știu zău ce-a fost, își spuse el și își îndesă o țigară în gură, însă când s-o aprindă se răzgândi, o smulse dintre buze și o aruncă lângă pachetul de abia început de pe birou. Nu știu ce-i cu mine își spuse pentru a nu știu câta oară și se minună că el, care era un fumător înrăit, nu avea chef să fumeze. Gândul i se îndrepta vrând- nevrând către evenimentele din noaptea trecută.

își amintea că se înnorase din senin și - deși era doar pe la ora șase-șase și jumătate după amiază - i se păruse că este aproape seară. Deodată începuse să plouă cu stropi mari și să bată vântul cu putere încât se repezise să închidă ferestrele dinspre parcarea din spate a sediului de poliție, de teamă să nu se spargă. Din acel punct nu mai știe dacă a visat sau a trăit aievea. Ușa de la intrare s-a deschis și ființa aceea suavă a intrat în încăpere flancată de Dilă și Dodel. Când a ridicat ochii spre el a

tresărit, deoarece avea impresia că mai văzuse cândva acei ochi. Nu știe dacă erau albaștri, sau verzi, sau căprui cu nuanțe verzui. Nu culoarea era motivul neliniștii lui, ci ceva care venea din adâncul ființei care sălășuia sub acea privire.

- Intră fă! o îndemnă Dilă și o împinse în mijlocul încăperii. Fata părea absentă și reuși cu greu să-și țină echilibrul și să nu se prăbușească peste biroul masiv.

- Ce ai, mă? Ce te-a apucat? se trezi vorbind Dodel și un rânjet pervers îi coloră buzele. Nu vezi ce bunăciune avem aici? Ia treci mai la lumină, don- șoară, să te vadă și domnu comandant. O prinse de mână și o aduse mai aproape de agentul principal. Ea își smuci brațul, dar nu-și putu elibera mâna din strânsoare. Avea părul răvășit ca și când cineva și-ar fi înfipt degetele în el. Evită privirile bărbaților și rămase între ei ca o fiară hăituită.

- S-a coborât dintr-un tir, domnule. Era chiar la kilometru 20, chiar la capătul podului de peste râu. Noi stăteam după tufa de anin de la intrarea pe pod.

Eram bine camuflați și chiar am vrut să mergem după tir dacă n-ar fi apărut această perlă. L-am dat dracului de turc și am legitimat-o pe dânsa. Dar nu scoate nici un cuvânt, de parcă ar fi mută. Și i-am făcut o revizie la poșetă dar în afară de 200 de dinari n-am găsit nimic în portofel. Ne-am întrebat ce-a făcut cu banii, că doar nu prestează de pomană? Dar ea nimic și nimic. Cum venea furtuna am vrut să ne adăpostim sub pod, că în mașină-i cam strâmt, domnule agent principal. Dar la ultima inundație apele râului au săpat până la

picioarele podului. Nu-i nici o palmă de loc să stai pe ea. Ne-am fi dus noi în crângul de lângă pod, dar atunci s-au pornit fulgerele. Brrr. Ne-am refugiat în mașină și am venit într-o viteză. Ne-am gândit că-i mai bine să ajungem la post. Doar și domnul șef de post al nostru este om! Și-i tot singur...

Un fulger întrerupse raportul verbal al agentului Dilă și încăperea se lumină ca ziua. Un tunet lovi undeva foarte aproape, făcându-1 pe polițist să-și facă o cruce mare cu gesturi repezi, ca și când s-ar fi rușinat:

- Doamne iartă-ne! Cred că a lovit în paratrăz- netul din tumul bisericii ortodoxe, spuse el aproape șoptit.

Afară ploua cu găleata.

- E furtună în regulă, constată foarte serios și Dodel. Trase un scaun și-i făcu semn fetei să se așeze. Aceasta îl ascultă și se execută mecanic, însă nu părea să fie preocupată de lucrurile din lumea aceasta.

128

Șeful de post o studia pe furiș. Părea un copil neajutorat. Nu avea ținuta unei femei ușoare, așa cum constataseră subalternii săi. Rochia pe care o purta era croită cu gust și parfumul discret cu care se dăduse era de bună calitate. Când s-a apropiat de ea îl cuprinsese un tremur ușor, însoțit de aceeași emoție pe care n-o mai simțise decât pe vremuri, când o cunoscuse pe Marta. Și în acel loc se făcuse în mintea sa întuneric și nu mai înțelegea nimic. Pentru că nu mai exista ceva de care să-și amintească.

Oare de când nu s-a mai gândit la Marta? La început, după ce a aflat de moartea ei se gândea apoape în fiecare minut. Au trecut însă cincisprezece ani de atunci. Doamne, parcă ar fi fost ieri. în ultimul timp nu se mai gândise la ea.

O închisese într-o celulă din suflet și refuza să se mai întoarcă în trecut. Cum s-a consumat și povestea lui de dragoste cu Marta! Au fost prieteni trei ani. Și ce ani! Doamne, ce ani au fost! De neuitat. Marta avea privirea aceea pe care cu niciun chip n-ar fi putut să o descrie în cuvinte, care îl legase de prima dată. Cât de mult îi plăcuse să stea în preajma Martei, să o admire pe ascuns. Putea să stea așa ore în șir și să viseze cai verzi pe pereți în timp ce ea citea o carte. O aștepta la poarta școlii numai ca să se convingă că este a lui și că nu există nici un obstacol care să-i poată despărți. Și totuși a fost un obstacol. în seara în care a plecat în armată, chiar după ce s-au logodit, ea l-a condus la gară și l-a privit îndelung cu ochii ei verzi, mari, luminoși, iar ochii lui i-au răspuns că nu va mai exista niciodată o

altă femeie pe care să o iubească așa cum o iubea pe ea. înainte de a se îndepărta mâna ei a întârziat pe umărul lui și rubinul inelului de logodnă de pe deget a scânteiat ciudat. Parcă a luat foc, își amintește el acum.

N-a mai văzut-o niciodată. Cu o lună înainte ca el să se elibereze a avut un vis ciudat în care Marta îi vorbea de pe fundul unei ape adânci. îi spunea să n-o mai aștepte, deoarece va pleca pentru totdeauna și a plutit în josul apei. își scosese inelul de logodnă de pe deget și i-1 întindea zâmbind. A vrut să se arunce după ea, dar în acel moment s-a făcut întuneric în somn și visul s-a frânt. Multe zile s-a tot întrebat ce semnificație avea acest vis, însă după o vreme visul s-a estompat și l-a uitat. Era în misiune de luptă, la mii de kilometri de casă și primea o dată pe lună mesaje din țară. însă când a venit

corespondența și a văzut telegrama trimisă de părinții Martei a tresărit și a fost sigur că va primi o veste rea, o veste de care îi fusese teamă. A citit pe nerăsuflate mesajul prin care era anunțat că logodnica sa murise inecată în râu. Și că a și fost înmormântată, iar el nu putuse fi contactat din cauza distanței. „Un accident la fel cum se întâmplă multe în lumea aceasta, își spuse. Dar de ce, de ce mi se întâmplă tocmai mie?" Nu l-a văzut nimeni plângând, deoarece lacrimile lui picurau direct în interior. Și-a împietrit însă inima și a jurat că niciodată nu va mai fi cu o altă femeie. Când s-a eliberat din armată s-a înscris la școala de subofițeri de poliție și de zece ani este șef de post în această

 localitate de graniță. N-a fost însă niciodată la mormântul în care își dormea somnul de veci Marta. Nu a dorit să-i vadă mai vadă niciodată părinții. Pentru că în mintea lui ea încă exista, la fel ca-n seara în care s-au despărțit pe peronul gării. Acum își dădea seama că nici nu știa locul unde era înmormântată Marta.

Uneori petrecea ore în șir stând pe banca din curtea postului de poliție și când pleca nici nu mai știa la ce se gândise în acest timp. Dar de la o vreme chiar și amintirea Martei se estompase și nu-și mai putea aduce exact aminte imaginea ei, așa cum se întâmpla în primii ani de după accident și îi părea rău că apa timpului începea să rostogolească la vale firicelele de nisip ale trecutului. Câteodată avea impresia că este singur și de foarte multă vreme în viața aceasta, că a îmbătrînit fără rost. Nu avea prieteni și nici nu dorea să se apropie de cineva. Este adevărat că fata vecinilor de vis a vis de postul de poliție îi cam fura gândurile și de câte ori încerca să-și amintească un anumit moment petrecut cu Marta îi venea în minte chipul limpede al

vecinei de peste drum. însă în opinia lui nu exista nici o șansă să se înfiripe ceva durabil între ei, deoarece legământul său de castitate pentru Marta era pentru totdeauna. De aceea s-a ținut departe de lume, de fete, de ispite. Colegii săi, Dilă și Dodel, își cam făceau de cap, este adevărat, și cândva încercaseră să-l ispitească și pe el, dar fără succes. încerca să-i tempereze, deoarece o luau de multe ori razna.

Cu toate acestea nu putea să înțeleagă dacă noaptea trecută a fost un vis sau a trăit într-o altă realitate. îi era rușine să-i întrebe pe cei doi. Dar parcă și aceștia se cam fâstâceau în preajma lui. Sigur am visat! își spuse și răsfoi foile jurnalului de tură în care nu era consemnat raportul zilei precedente. Când a închis registrul privirea i s-a oprit pe un pachețel din hârtie îngălbenită care era frumos așezat pe o mapă de plastic din colțul biroului. îl deschise și pe tăblia de stejar se rostogoli un inel subțire din aur încrustat cu o minusculă piatră de rubin.

Noaptea în care m-am născut din nou

Mă gândeam la viața văzută printr-un ciob de sticlă. îmi aminteam scene dintr-un film celebru în care o lume dezumanizată era ținută captivă sub un clopot de sticlă. Contemplam fascinat iama care își desfășura, deja, primul act al ritualului ninsorii, dincolo de geamurile localului amplasat în piața agroalimentară din centrul orașului Deva, în care intrasem să servesc ceva la botul calului. Mititeii sfârâiau, aliniați ca niște centurioni romani pe câmpul de luptă pe cele patru grătare alăturate și îmi amplificau pofta de mâncare. Era pe la amiază. Localul, sordid, părea să fie un fel de cantină. Mă simțeam bine printre oamenii obișnuiți, veniți de prin cartierele mărginașe ale orașului sau de prin satele învecinate la cumpărături. Aici puteai să mănânci ieftin și să nu aștepți aproape deloc. îmi plăcea un anumit fel de mititei, de la Bulbucan, un măcelar apreciat în zonă.

Mi-a atras atenția o arătare ciudată care bântuia printre mese. Când s-a apropiat am văzut că era o bătrânică scundă, îmbrăcată într-un palton care aducea cu un halat de spital, de culoare maro, foarte uzat. în picioare, peste ghetele stâlcite își legase pungi de plastic, probabil pentru a se proteja de

umezeala din stradă. între degetele pământii strângea o bancnotă de 1 leu. A încercat, pe

rând, să cumpere o cană de ceai cald de la câteva tarabe, dar a fost refuzată și aproape repezită de vânzătoarele care nu erau obișnuite să își piardă vremea servind un astfel de mușteriu. „Uite, mamă, mori de foame cu banii în mână", am auzit glasul ei aproape șoptit. Deși era o femeie în vârstă avea vocea unui copil. Aluneca printre mese și apuca pe rând cănile și paharele goale, cu mâinile tremurând, le mirosea și le așeza la locul lor. La un moment dat a găsit o sticlă abandonată pe masă în care mai erau câteva degete de bere. Am concluzionat că era o bețivă care caută pe mese resturi de băutură. Dar bătrâna a mirosit sticla și a reașezat-o la locul său. „Un ceai cald, mamă. Să mă încălzesc." Vorbea singură în timp ce se îndrepta spre cea mai îndepărtată tarabă, unde se vindeau „ virșlii de Sălaș", un sortiment de câmăciori din came de oaie foarte populari. Se pare că femeii de la tejghea i s-a făcut milă de ea, deoarece i-a turnat un pahar de unică folosință cu ceai cald. Bătrânica a mulțumit și s-a retras într-un ungher de la intrare, bucuroasă că primise acel dar aproape ceresc.

M-a străfulgerat un gând dumnezeiesc și m-am gândit că ne aflăm în prajma sărbătorii nașterii Mântuitorului Isus Hristos care s-a întrupat și a venit în lumea noastră într-o iesle umilă din Betleem, tocmai pentru a putea face posibilă lucrarea mântuitoare pentru toți oamenii, mari și mici, bogați și săraci. Mi-a venit în minte un citat biblic din

(id

„Epistola către evrei", o carte biblică în care Dumnezeu, prin vocea apostolului accentuează faptul că primirea de oaspeți este una dintre

virtuțile creștine, alături de milostenie și de celelalte virtuți: „Stăruiți in dragostea frățească. Să nu dați uitării primirea de oaspeți, căci unii prin ea au găzduit, fără să știe, pe îngeri". Exista, în acest text, o trimitere directă la Avraam cel credincios care a primit sub acoperișul cortului său îngeri, sub înfățișarea unor călători care au cerut găzduire pentru o noapte. în ziua aceea reflectasem la adevărul biblic care subliniază că viața noastră terestră este o călătorie care se sfârșește la data morții, iar noi oamenii trebuie să știm acest aspect esențial și să ne purtăm în timpul vieții ca și cum am fi străini și călători pe drumul vieții noastre. Deoarece casa adevărată nu poate să fie decât sus, într-o lucrare veșnică ce nu poate fi văzută cu ochi omenești. M-am gândit că Dumnezeu poate să trimită îngeri mesageri care să interacționeze într-un moment al vieții cu noi, tocmai pentru a ne încerca credința și a vedea dacă trecem testul omeniei. M-am cutremurat la acest gând și înainte de a pleca m-am oprit în fața bătânei și am vrut să-i pun în buzunarul hainei ponosite o bancnotă. „Spune-mi de cât este?", m-a apostrofat cu glas blajin ca de copil. Nu văd..." a adăugat tristă. „în numele Domnului Isus Hristos", i-am șoptit. „Domnul să te binecuvânteze!" a murmurat și vocea ei caldă mi-a învelit inima ca un cuib. Mi s-a părut că, pentru o clipă, dintre zidurile afumate dispăruseră clienții grăbiți, fumul, mititeii și că

nu mai eram decât noi doi în orașul acesta. I-am răspuns printr-un zâmbet pe care n-avea cum să-l vadă și apăsând clanța ușii m-am risipit în

orașul care mocnea ca un foc aproape stins, dincolo de geamul de sticlă.

M-am pierdut repede printre călătorii grăbiți de pe străzile orașului. Dar expresia chipului ei mulțumit și simplitatea cu care îmi mărturisise că este oarbă îmi reveneau în minte și îmi provocau o stare de nemulțumire. Dar pe măsură ce pașii mă duceau fără țintă din fața mea au dispărut pe rând blocurile vechi, străzile, copacii și chiar Cetatea din creștetul dealului orașului. Mi-am adus aminte de ziua în care colonelul Beni îmi istorisise acea întâmplare neobișnuită și care avea să-i schimbe viața. Vocea lui melodioasă îmi răsuna în urechi: „îmi aduc aminte de o întâmplare din viața mea, un moment în care mă aflam la o răscruce și trebuia să iau o hotărâre. Eram ofițer în Hunedoara, la o unitate de altilerie antiaeriană. Eram tânăr, eram liber, eram aproape fericit. Spun aproape fericit deoarece, deși nu-mi lipsea nimic, mă confruntam cu o mare problemă spirituală. Ne aflam în plină dictatură și de aceea calitatea de ofițer îți crea o serie de avantaje. Aveam unde locui, o soldă bunicică, o poziție socială respectabilă. Cu toate că trăiam sub ordin, îmi puteam permite multe lucruri, în comparație cu ceilalți oameni. Pentru că părinții mei erau credincioși și fusesem educat în spiritual credinței creștine, am constat repede că disciplina cazonă mă ajută să mă

autodisciplinez spiritual și din această cauză aveam foarte multe necunoscute în viața mea personală. Desigur, în raport cu Dumnezeu! Deși citeam Biblia pe ascuns cei mai mulți ofițeri din unitate știau de acest lucru. In ultimii ani premergători Revoluției din 1989 mi se

păruse că puterea comunistă pierduse din intensitate și că se dezghețaseră până și mințile apatice ale militarilor. în aceste condiții începusem să-mi dau seama că viața mea de credință este doar o atitudine mentală și nu exprima decât formalism și că, de fapt, nu-1 cunoșteam pe Dumnezeu și că îmi era străin felul cum lucrează el în viețile oamenilor. Mă cercetau tot felul de întrebări la care nu aflasem încă răspuns. într-o seară am căzut în genunchi și i-am cerut Lui să-mi arate calea pe care să umblu, să-mi dea un semn. Mi-am amintit de semnul cu lâna, dat lui Gedeon în vechime. Mi-am cerut imediat iertare pentru că, mă gândeam, cine eram eu de îndrăzneam să cer un semn Marelui Stăpân? Cu toate acestea, în noaptea aceea m-am chinuit în pat și am adormit târziu. Mă fascina și totodată mă înspăimânta gândul că biblia spunea că răspunsul la rugăciunile făcute dintr-o inimă curată și cu credința nu întârzie niciodată.

Dar până dimineața am și uitat aceste gânduri care mă urmăriseră în întuneric și nu mă lăsaseră să mă odihnesc. La lumina zilei nu mi se mai părea atât de goală viața pe care o duceam și nu mi se mai părea că sunt departe de Dumnezeu. înțelegeam că, de fapt, noi oamenii, nu ne ascundeam de fața Lui ci,

pur și simplu, lumina zilei ne face să fim suficienți felului nostru egoist și meschin de viață. Dacă întunericul aducea în gândurile oamenilor o notă de magie divină, o dorință de a fi supuși unei entități care se află dincolo de spațiu și de timp, la lumina zilei această dorință tainică se dilua, până când se epuiza în neantul

ultimei clipe. înțelegeam că dacă întunericul ne individualiza pe fiecare în raport cu Dumnezei, în schimb, lumina zilei ne uniformiza viața, ne făcea să dorim să semănăm mai mult cu oamenii decât cu modelul divin decoperit nouă, oamenilor, în persoana lui Isus Hristos și prin această dorință firescă să ne pierdem identitatea, fără să realizăm cât suntem de goi și de comuni.

Am ajuns la cazarmă pe la amiază. La popotă a fost ca în oricare zi de peste an: mâncare relativ bună, poate doar ceva mai multă băutură care a adus un plus de voie bună. Schimbam garda de la subunitatea noastră de rachete din Valea Lupului, o zonă montană care era marcată la comandament cu un mic steguleț galben, înfipt într-un punct de pe harta operativă - un punct aproape anonim care indica un loc virtual situat undeva în creierul munților. Din oraș și până în Valea Lupului aveam de mers pe vreme de iarnă vreo patru ore. Un schimb însuma zece zile de gardă. Ofițeri, subofițeri, maiștri militari și soldați aveam să petrecem în posturile de gardă sărbătorile de iarnă. Când ne-am urcat în autobuzul militar am constatat că era o vreme relativ bună, cu mult soare și era chiar destul de cald pentru ajunul

Crăciunului. Pe fața fiecărui militar se citea regretul că tocmai el se nimerea să fie de serviciu în acea perioadă fascinantă. Dar când ești sub armă n-ai de ales.

Șoseaua era uscată, autobuzul a alunecat ca o părerere de-a lungul lacului de acumulare, cu apele întunecate și stranii de la Cinciș, avântându-se cu putere înainte, spre Lunca Cernii. în curând am depășit ultimele case din

Hăşdău şi am intrat în pădurea de fag. Unora dintre tovarăşii mei le urcase alcoolul la cap şi aţipiseră. Alţii priveau visători dincolo de geamuri. Doar comandantul gărzii, căpitanul Parapet, privea cu ochi mânioşi prin parbrizul autobuzului, stând cocoţat pe scaunul din partea dreaptă a şoferului, din cauza staturii sale firave. Se vedea de la o poştă că era pilit bine, după ce se cinstise încă de la sosirea în unitate cu vechii camarazi. Când bea - şi bea destul de des, căpitanul era întotdeauna pus pe harţă şi mânios pe toţi cei inferiori în grad. De aceea toţi militarii îl evitau sau preferau să tacă în faţa sa, încercând să-i intre în voie, în zona aceea de munte autobuzul nu circula decât o dată la două zile şi puţinii localnici de prin cătunele răzleţite pe sub culmi plecau de acasă numai dacă era neapărată nevoie, din cauza greutăţii drumului, dar şi de frica lupilor care bântuiau în haite. Se pare că lupii găsiseră de-a lungul veacurilor un bun adăpost în aceste pustietăţi, deoarece zona în care se afla unitatea militară fusese numită Valea Lupului. Localnicii circulau adeseori, pe vreme de iarnă, cu autobuzul

nostru. întotdeauna erau culeşi cu generozitate de autobuzul militar de pe drumul pustiu. însă aceşti pădureni erau din an în an tot mai puţini şi aproape toţi ne erau cunoscuţi deoarece se urcaseră cel puţin o dată în maşina militară. La capătul unui pod care trecea peste Cema am zărit, cu toate că începuse să se întunece, silueta cenuşie a unei femei. Şoferul a oprit şi a deschis uşa din faţă şi când aceasta a urcat am zărit răsărind, de sub şalul vechi, faţa pământie a unei bătrâne. „Mulţumesc, mamă, că aţi oprit.

Iacă vă rog să mă luați până Ia Luncă. Moșul e bolnav...", a îngăimat ea, dar nu a apucat să-și termine fraza deoarece vocea i- a fost acoperită de tunetele și fulgerele căpitanului Parapet. „Cine ți-a ordonat, mă, să oprești?" s-a răstit el la șofer. „Asta e călcare de consemn, mă! Auzi? Cum îți permiți, mă?" Șoferul a încremenit și noi toți am încremenit. „Mătușe, ăsta-i mijloc de transport militar, nu autobuz civil!", a apostrofat-o cu vocea aspră căpitanul. „Dă-te jos. Acu să te dai jos!" Toți tăceau. Prin ușa deschisă a mașinii se simțea răsuflarea unui vânt înghețat. Plutonierul adjutant Moldovan, care stătea pe scaunul din spatele șoferului și care era cel mai în vârstă dintre noi s-a ridicat indignat în picioare. „Tovarășe căpitan. Nu o lăsați așa în frig, în vremea asta câinoasă. O să o sfâșie fiarele pe drum"... De sub cascheta care-i alunecase prea mult pe spate privirea căpitanului arunca săgeți otrăvite: „ Tovarășe plutonier adjutant, îți ordon să stai jos! Nu ne jucăm cu armata. Pornește motorul! Nu este treaba noastră să ne implicăm în

viața civilă!" M-am ridicat în picioare să protestez. Dar căpitanul se aruncase din mașină și o ajuta pe bătrână să coboare. Am văzut, pentru o clipă doar, ochii ei triști oprindu-se pe epoleții mei, remarcând parcă, în lumina palidă din interiorul mașinii, strălucirea steluțelor de locotenent major, de care eram foarte mândru. „Bine mamă. Cobor. Mi-o purta Domnul de grijă. Fiți binecuvântați!", a mai spus și ușa s-a închis în urma ei. Fața pământie a adjutantului s-a posomorât și mai mult. Căpitanul Parapet ne-a privit triumfător și ordonând plecarea s-a

făcut covrig în scaunul său.

Cei mai mulți militari dormeau. Când mașina a pornit m-am ridicat și am alergat spre bancheta din spate. Cu toate că afară se îngâna încă ziua cu noaptea n-am văzut nici urmă de bătrână la capătul podului: doar pădurea neagră de o parte și de alta a drumului. Duceam cu mine, însă, o profundă amărăciune.

M-am întors la locul meu. Așezat confortabil în scaun, în întuneric, am început să mă întreb dacă nu am visat. Se auzeau sforăiturile camarazilor. Lumina becului de control se prelingea pe fața căpitanul Parapet. Sforăia de zor. Se făcuse și mai mic, cuibărit în scaunul său, cu mâna dreaptă protejându-și parcă cascheta prea neîncăpătoare ca să acopere haosul din capul său. Prin parbrizul mașinii se vedea uneori zăpada viscolită. îmi spuneam că este ajunul Crăciunului și feciorii din satul meu au pornit deja la colindat. încercam să-mi amintesc o colindă despre

nașterea pruncului Isus în ieslea din Betleem. Dar nu reușeam. L-am mai auzit doar pe șofer spunând că zăpada se depune pe drum. Și am adormit. Mi s-a părut că fagii bătrâni înșirați de o parte și de alta a drumului au adormit și ei și cineva mă împingea de la spate și mă forța să mă avânt în întuneric. Mi se părea că era căpitanul Parapet care mă împungea cu automatul AKAEM, din dotare, în coaste și-mi șoptea „la ordin soldat... la ordin soldat..." Mi se făcuse frică, îmi spuneam că trecuse multă vreme de când eram ofițer al Armatei Române și încercam să-mi amintesc care este numele adevărat al căpitanului Parapet, dar nu

reușeam să mi-1 amintesc. Toată lumea îl știa după această poreclă care i se și potrivea. Simțeam doar răceala fierului în șira spinării și auzeam glasul, din ce în ce mai poruncitor, al ofițerului: „în genunchi soldat... în genunchi soldat..." Am simțit că merg cu spatele și că mă clatin și că sunt pe cale să să cad în pădurea adormită. Cred că am început să strig, dar în gând, deoarece simțeam fierul armei rusești împungându-mă în coaste când, deodată, un bărbat a ieșit din mijlocul unui foc, m-a prins cu brațe puternice și am simțit că mă opresc din cădere și că imediat a dispărut și Parapet din spatele meu, cu arma lui cu tot. Brusc, autobuzul a stat pe loc și din smucitură mi-am venit în fire.

Era întuneric. Am simțit cum motorul s-a înecat brusc și a murit, iar colosul de fier alunecă înapoi pe pantă ca o sanie. „Murim! „ a strigat șoferul. A urmat un vacarm. Alunecam. Cu toate că era întuneric am

142 avut revelația că ne aflăm în marginea prăpastiei. La un moment dat alunecarea încetinise, ca și când cineva susținea partea inferioară a mașinii cu spatele său. Când mașina s-a clătinat din nou mi-am dat seama că ne vom rostogoli. „Doamne, știu că mă vei păzi!," mi-am spus în gând și o pace din altă dimensiune mi-a cuprins sufletul. Știam că nu voi pieri în locul acesta și că nici un fir de păr nu mi se va clătina și că acesta era răspunsul Lui la incertitudinile mele. Autobuzul a căzut pe o parte alunecând și s-a oprit într-o rădăcină prăvălită de vânt la marginea drumului. Dincolo putea fi neantul. Am simțit că trupurile și bagajele camarazilor de pe rândul opus de scaune s-au prăvălit deasupra mea și mă apăsau cu putere. O clipă m-am temut că geamul de care mi se lipise forțat obrazul stâng se va sparge și îmi va tăia gâtul. Dar sticla a rezistat. Deodată, ca printr-o minune, farurile autobuzului răsturnat pe o parte s-au aprins, luminând până departe. în lumina slabă din interiorul mașinii ne-am dezmeticit și ne-am ridicat cu greu unii de peste alții. „Raportez. Nu e nimeni rănit, tovarășe căpitan"! s-a auzit glasul stins al adjutantului Moldovan. Până când s-au ridicat toți cei deasupra mea am așteptat cuminte, strivit aproape de scaune, să-mi vină rândul să mă strecor afară din autobuz. Când, în sfârșit, am reușit să ies, am zărit lumina bizară a farurilor autobuzului prăbușit urcând spre cer, locul în care în acea noapte o oaste cerească se pregătea să amintească lumii că în Betleem s-a născut un Mântuitor".

143

Pavel Floca

Să fi fost aproape amiază rînd l-am zărit pe trotuar, chiar la ieșirea din oraș, făcând

autostopul. Era murdar, zdrențăros și se spriijinea într-o cârjă. Mi-a atras atenția mustața sa care făcea o notă aparte, în dezacord cu barba slinoasă și neîngrijită și cu pletele argintii și nețesălate care-i cădeau pe umeri, dându-i un aer de haiduc. Mustața răsucită ungurește își păstra încă culoarea castanie și îmi amintea de un vechi camarad. Am frânat brusc, recunoscând trăsăturile lui Pavel Floca, tovarășul meu de joacă din copilărie.

- Tu ești? l-am întrebat emoționat, spunându-i pe numele de botez. Capul pletos care se strecurase în mașina mea pe ferestra deschisă s-a mișcat afirmativ în timp ce o voce răgușită, dar cunoscută, rostogolită din barba stufoasă a confirmat: „eu sunt!".

Doar când am deschis portiera invitându-1 să urce, am descoperit că era infirm și își mișca cu greutate piciorul drept, iar mâna dreaptă îi era aproape înțepenită pe cârjă. L-am ajutat să se așeze pe banchetă și am decis să-l transport la primăria orașului unde spunea că vrea să meargă ca să depună o cerere pentru ajutor social.

în timp ce șofam mi-am amintit că în ultimii treizeci de ani ne mai văzuserăm doar o singură dată

144 însă în urmă cu vreo cinci ani. Ce repede trece timpul. Parcă a fost ieri, m-am gândit. Atunci mă strigase pe nume într-o parcare din apropierea pieței orașului. „Nu mă mai cunoști?", m-a interpelat zâmbind înțelegător. Vocea îmi părea cunoscută chiar dacă aveam impresia că venea de undeva, de departe, din spatele unui paravan îsăilat dintr-un sfert de secol de viață. Dar în mintea mea s-a produs instantaneu o asociere de imagini care m-a ajutat să-mi amintesc cărui chip aparținea vocea. I-am spus pe nume. Fața i s-a luminat de bucurie pentru că nu- i uitasem numele. Nu mai știu cine îi spusese pentru prima dată Pavel Floca. în batjocură. Și nici de ce l-a poreclit astfel. Poate pentru că era copil din flori și a fost crescut de bunica sa și de un unchi al său. Pe vremea aceea nu știam ce înseamnă un copil din flori și de ce el era un copil din flori, deoarece o știam bine pe mama sa care era măritată cu un tractorist cu care avea un băiat și o fată și locuiau la blocuri. Dimpotrivă, mie mi se păruse întotdeauna că e un copil normal. Este adevărat că avea ochii mari și bulbucați și pupilele întunecate îi alunecau într-o parte încât îți dădeai seama de la o poștă că ochii îi fugeau și că se uita în cruci. Dar în rest era la fel ca toți ceilalți copii, cu două mîini, două picioare și un cap veșnic pierdut în norii copilăriei.

- Ce-ai pățit? l-am întrebat de parcă ne-am fi despărțit ieri.

- Ce-am pățit... ce-am pățit?! Ehei, ce n-am pățit! Ce să fac, Nelule! Am paralizat pe o parte. Acum sunt

un pic mai bine. Ai mei de aici nu mă mai primesc acasă.

- Și unde dormi?
- Dorm sub cireșul lui Turtariu. îl mai știi? în Pietroasa, pe drumul Vălii. Mi-a dat cineva un sac de dormit și câteva pături vechi. Am făcut o colibă. Vara n-am treabă. Dar la iarnă mi-e teamă că am să mor înghețat.

Vorbeam de un loc la care nu ne-am mai gândit zeci de ani. Dar parcă l-am fi văzut cu o zi înainte. Vedeam în oglinda din amintire cireșul lui Turtariu. Era aceeași amintire din vremea copilăriei noastre și mă minunam că bătrânul pom încă mai stă în ființă. Era un cireș care făcea cireșe amare și care a crescut chiar în capătul holdei lui Ieronim Turtariu și probabil că fusese lăsat să crească ca să țină de umbrar pentru lucrătorii pământului. Drumul de țară care trecea pe lângă aria cu pricina și se îndrepta spre un sat vecin era acum asfaltat și mă minunam că, deși locurile se schimbaseră și Ieronim Turtariu plecase la cele veșnice de multă vreme, cireșul nu s-a uscat încă, veghind ca un străjer din vechime holdele din Pietroasa. O mărturie a vremurilor care nu mai există decât în memoria noastră, a celor ce mai suntem încă vii. Pomul crescuse strâmb ca un bătrân îndoit de ani și din această cauză coroana deasă era înclinată spre pământ, oferind un confortabil adăpost împotriva soarelui și a ploii. îmi imaginam cum în acel loc dormea prietenul meu din copilărie, Doinei, zis Pavel Floca. Nu puteam să nu-mi

 amintesc, fără să vreau, de un alt personaj pitoresc al copilăriei mele: Lecu.

Curios lucru, îmi spuneam, cum pot să se înșire amintirile unele după altele ca niște mărgele pe sfoară; dacă reușești să le aduni și să le așterni pe hârtie, pagină cu pagină de viață, mai mult ca sigur că ai scrie cea mai lungă carte din lume. O carte care există doar

în amintirea celui ce a trăit-o și care, după ultima suflare a autorului, dispare ca un material din memoria unui computer la apăsarea unei singure taste. între Nicolae, zis Lecu, și Pavel Floca existau cel puțin două asemănări: erau amândoi copii de țigani de sat și amândurora le plăcea la nebunie tutunul. Pe Lecu l-am pomenit umblând gârbovit pe ulițele satului sub povara câte unui morman de haine vechi adunate de la groapa de gunoi, pe care le aducea și le depozita strategic în cele câteva adăposturi pe care le avea prin ogrăzile oamenilor și în care dormea cu rândul. Din cauză că dormea afară și iama și vara urechile îi degeraseră și semănau acum cu două bucăți de came vie care atârnau de o parte și de alta a feței.

Dacă te întâlnea pe stradă avea o singură abordare: „măi fra, măi fra, nu ai cumva un leu de tri?". Dacă îi dădeai o monedă de trei lei îți mulțumea cuviincios și o punea într-o pungă în care își ținea mucurile de țigară. Din banul primit își cumpăra de la cârciumă aproape trei pachete de țigări „Naționale". Pe vremea aceea era cea mai ieftină marcă de țigări fără filtru: un leu și cinșpe bani pachetul.

Uneori, duminica dimineața, ne trezeam cu Lecu la poartă. Tata îl primea cu bucurie, având o adevărată slăbiciune pentru toți oamenii sărmani. Aducea un scaun de lemn din sură, si luând din casă mașina de tuns și sculele de bărbierit, se apuca de treabă: îl tundea zero și îi tăia barba. La sfârșit îl punea să se uite într-un ciob de oglindă ca să vadă cât îl făcuse de frumos. La vederea propriului chip omul scotea un pufăit subțire care aducea cu un râs

satisfăcut. Când pleca intra întotdeauna în curtea vecinului care părea că îl și așteaptă. „Măi fra, măi fra, nu mă drâpești un pic pe spate?". Vecinul avea cam peste o sută de kilograme și, atunci când Lecu se culca pe burtă în mijlocul curții, uriașul se urca pe trupul firav și începea să-l calce cu tălpile ca pe un lut pe care îl frământi pentru cărămidă. închideam ochii de teamă că îl va strivi. „De ce îl calcă în picioare, tată?" îl întrebam nedumirit. „II mâncă pielea din cauza păduchilor", îmi explica tata. Nu înțelegeam prea bine de ce are păduchi. Când am mai crescut, în timpul unei vacanțe, mi-am adus aminte de Lecu și când am întrebat de el tata mi-a spus că l-au găsit într-o dimineață înghețat bocnă într-o grădină. Nu se știe câte săptămâni a stat acoperit de zăpadă. „Tată, am tot vrut să te întreb când eram mic despre povestea acestui om?" Tata m-a privit mirat. „Chiar nu știai povestea lui? Tatăl său era covaciul satului. Și Niculaie mai făcea unele năzbâtii ca toți copiii de vârsta lui. O dată, pe când se întorcea de la joacă, tatăl său l-a bătut cu ciocanul de potcovit peste cap.

De fapt aproape că l-a desfigurat. Pe motiv că băiatul este leneș și neascultător. Cu toate acestea s-a vindecat, a crescut mare și se spune că s-a și însurat. Numai că într-o zi a început să aiureze și nu și-a mai revenit. Nevasta s-a întors la părinții ei și Niculae Lecu a început să hoinărească prin satele din jur adunând haine vechi și cerând câte un leu de trei pentru tutun. Atât am auzit, atât îți spun", a conchis tata. O viață de om în câteva propoziții! Ciudate creaturi mai suntem și noi oamenii!

Ne apropiam de primărie. Prietenul meu a coborât cu greutate din mașină.

- Ce s-a întâmplat? Ultima dată când ne-am văzut erai mândru ca un ficior, i-am spus.

- Pe amarul meu! Astă iarnă, pe când eram cioban în Bistrița, unde am și patru copii cu ultima nevastă și aduceam porcul acasă să-1 tăiem de Crăciun, am simțit o durere puternică în șira spinării. Am căzut în omăt și după aceea nu mai știu nimic. M-au dus la spital dar nu m-au putut ține mult pentru că nu eram asigurat. M-au trimis acasă. Ai mei au avut grijă de mine o vreme. Da n-au nici ei cu ce să mă îngrijească! Cu ce, Nelule? Cu ce? Patru copii și o nevastă. Cu ce să mă țină și pe mine? M-am suit în tren și am venit aici. De fapt aici este casa mea, nu?

Mă minunam de lumina din ochii săi la fel de mari și la fel de bulbucați ca în copilărie. Deveneau și mai luminoși când afirma cu convingere că aici era casa lui. Locul de unde lipsise vreo treizeci de ani. Am constat că în mintea lui, la fel ca și în mintea mea,

nu se schimbase nimic în cei treizeci de ani în care fiecare lipsisem din viața acestei comunități. Deși fiecare din motive personale. Totuși, evenimentele din copilăria noastră le percepeam ca și când s-au întâmplat ieri. Poate și din acest motiv ne vedeam unul pe celălalt prin ochii copiilor de odinioară. Era un altfel de sindrom Alzheimer. Pavel Floca percepea evenimentele, locurile și oamenii cu ochiul adolescentului, le percepea exact în momentul în le abandonase și plecase din sat. Având o viață simplă și fiind și prieten bun cu alcoolul, s-ar putea ca în mintea sa, care probabil se preocupa cu foarte puține lucruri, fiind în repaus, să fi conservat perioada copilăriei și a

adolescenței ca pe singura perioadă autentică de viață. Astfel nu s-ar fi explicat ușurința cu care a acceptat să-și părăsească ultima nevastă cu cei patru copii și să revină într-un loc străin pentru ultimii săi treizeci de ani de existență. în ce mă privește, nu puteam decât să constat că în acești ani în care am fost plecat, am rămas ancorat mental într-un paradis în care am fost cândva pe deplin fericit. Și din care, dacă mă analizam prin prisma amintirilor în care mă întorceam în fiecare zi din viața mea, n-am plecat nicodată definitiv. Mai mult ca sigur că în inconștient atât eu cât și prietenul meu am avut încredințarea că ne vom întoarce cândva aici.

- Zici că ai tăi te-au abandonat? Te-au trimis aici să fii o povară neamurilor tale?

- Nu-i adevărat. Dar știi că-i multă sărăcie în țară. Acasă-i sărăcie, sărăcie. Cu ce să mă țină și pe mine?

Am venit aici ca să-mi dea ajutor social. Aici am și domiciliul. S-o găsi un loc și pentru mine.

Mi-am amintit că Tița, mama sa, încă trăiește. La fel și tatăl său vitreg împreună cu cei doi frați după mamă. Cum s-or fi simțit când s-au trezit cu el la ușă? L-am întrebat. Răspunsul a fost ezitant.

- Tița, așa îi spunea el pe nume mamei sale, m-a primit în apartament vreo două săptămâni. Dar Genu n-a vrut să rămân nici în ruptul capului. Să plec și să plec. Am plecat, ce să fac? Unde să mă duc. înapoi la ai mei? Da cu ce să mă țină ei? Cu ce să mă țină? Să le fiu o povară? Să se uite la mine ca la un dușman? Să mă întrebe cât am de gînd să mai trăiesc?

- Ți-au spus copiii tăi astfel de vorbe?

- Nu mi-au spus. Dar dacă aș sta pe capul lor

ar putea să-mi spună. De ce să mă urască copiii mei? De ce? Mai bine să mor printre străini. Să se gândească la mine cu dor. Nu le-am spus unde mă duc. Vai, și ce copii am, Nelule. Ce copii frumoși și ascultători am...

Nu știam dacă fabula sau era adevărat. Am intrat în curtea primăriei. Mi-a dat o hârtie prin care cerea primarului să-1 lase să locuiască sub un podeț de lângă Strei, în care era fosta magazie pentru bere a bodegii numită cândva „La trei chiloți". Am primit hârtia. Nu știu cine i-o scrisese la calculator și o printase. M-a uimit faptul că omul își amintea de acel refugiu în care de atâtea ori ne-am adăpostit în copilărie, când păsteam caii pe Branișteși începea să

plouă. Era de fapt o conductă de beton ce traversa pe sub drumul care urca din Branișteși se intersecta cu drumul dintre orașul vechi și orașul nou, o conductă de beton prin care nu curgea niciodată apa, ci avea doar rolul de a consolida planul închinat al drumului. Mai târziu Petrică de la Rotiserie a construit o baracă din tablă pe malul Streiului, chiar lângă acest drum și a deschis un fel de bodegă pe care a botezat- o: „La trei chiloți". A transferat după aceea trei chelnerițe tinere de la rotiseria din oraș; una mai frumoasă decât cealaltă. După o asemenea ispravă, Petrică, care era si bețiv si artist modern în același timp, a compus o poezie în cinstea acestui local bizar: „la trei sălcii/trei chiloți/trei curve și un hoț!" Chiar în spatele localului era conducta care trecea pe sub drum si ale cărei intrări au fost zidite, iar Petrică si-a asigurat în acel loc depozitul pentru băutură. Vara, berea stătea rece sub drum, rece ca la frigider. Chel- nerițele și berea rece au

garantat succesul afacerii. Venea multă lume vara. Iar sâmbăta se organizau nunți. După revoluție vremurile s-au schimbat. Localul s-a închis. I-au furat pe rând partea metalică și a mai rămas doar fundația din beton și magazia din conducta de sub drum, chiar la intrarea în târgul pentru animale. Petrică a murit și el și cei tineri nu au de unde să-și amintească de localul „La trei chiloți". Prietenul meu însă și-a amintit.

Mama nu putea să-l suporte pe Pavel Floca. Nu că ar fi avut ceva cu el ci pentru că venea și mă lua de acasă ca să umblăm teleleu. Avea el o tehnică de a mă

corupe să plec de acasă. Cam pe la amiază, după ce mă întorceam de la școală, venea și se proptea de gardul din plasă de la stradă și fuma țigară după țigară. Pentru că se învățase de mic să fumeze. Nu zicea nimic, nu striga, nu se uita spre curte. Doar stătea si fuma. Si eu când îl vedeam mă dădeam de [illegible]
ceasul morții să găsesc un motiv credibil ca să plec cu el. Numai că la mama nu prea ținea. Dar tot plecam până la urmă. Și mama îl apostrofa tot pe el, îi spunea să nu mai treacă niciodată pe la noi pe la poartă. Numai că niciodată era întotdeauna mâine. Mama ne conducea din priviri până când dispăream printre șirele de paie din curtea ceapeului care avea sediul în fața casei noastre. A doua zi Pavel Floca era din nou prezent la poartă. Venise de atâta vreme încât plasa de aramă se îndoise în locul în care stătea sprijinit de gard, luând forma puțin cocoșată a spatelui său.

Nu știu cine l-a învățat să fumeze. Nu cred că l-am întrebat vreodată. Dar pot să afirm cu mâna pe inimă că pe mine m-a învățat să fumez

Pavel Floca. într-o seară de vară târzie murise nănașu Moise Filipaș. Cel fără picioare. Eram cu Pavel Floca și ne învârteam curioși prin apropierea casei mortului, în așteptarea orei când începeau să vină oamenii în priveghi. Cum se înserase, ne-am cățărat pe gardul de sub fereastră ca să vedem cum așază mortul în sicriu. In încăpere erau mai multi oameni. Dar nu-i cunoșteam pe toți. Unul dintre ei era Naina, fierarul și muzicantul satului, și un altul era chiar Gheorghe Filipaș,

ginerele mortului. Mortul era întins pe patul în care murise și părea că doarme pe spate, ca un copil. Din cauză că nu avea picioare. Moise Filipaș a avut o viață aventuroasă în tinerețea sa. A fost un bărbat puternic și făcuse școală ungurească. A ajuns primar în sat, însă patimile sale l-au pierdut. Tata povestea că îi plăcea să joace cărți și că a câștigat la douăzeci și una un iugăr de pământ chiar de la străbunicul meu, Moise Măgureanu, cel care a murit încă de tânăr răpus de o boală de plămâni. Se spune că străbunicu nu s-ar fi oprit și că și-a pus în joc chiar nevasta pe care ar fi pierdut-o la cărți, însă Filipaș l-a iertat, pentru că erau prieteni. Dar pământul i l-a luat. Tata spune că primarul avea o ibovnică într-un sat de lângă Hațeg la care se ducea o dată pe săptămână cu trenul. Numai că într-o iarnă a juns în gară pe când trenul s-a pus în mișcare iar bărbatul, care era și băut, s-a agățat de ultimul vagon, însă a alunecat și bo- ghiurile i-au tăiat picioarele chiar pe deasupra genunchilor. I-au rămas două cioate peste care erau trași pantalonii cu crăcii tăiați la capetele cioatelor, unde era cusută câte o bucată de piele pe care umbla. Când se

deplasa pe drum se sprijinea pe două bâte de lemn. Așa mi-1 aminteam. Cu pipa înnegrită între dinți și învăluit în rotocoale de fum.

Căderea i-a fost mare. Nevasta și fiica sa nu i-au putut ierta multă vreme infidelitatea. Pentru că nu avea nici un ban pus deoparte și tot ce a câștigat a cheltuit pe femei și pe băutură. Așa că i-au atârnat o traistă mică pe umăr și l-au trimis să ceară de

pomană. îl urcau în câte un tren și îi dădeau drumul în lume. Nu venea câte o săptămână pe acasă. însă întotdeauna se întorcea cu bani frumoși pe care îi dădea nevestei. „Dacă ai fi fost numai pe jumătate strângător când erai în putere. Ai fi ajuns ministriu, ca Zăroni!" îl apostrofa ea mai în glumă, mai în serios. Când a mai îmbătrânit nu l-au mai lăsat să plece la cerut de pomană. Dar de acasă tot o zbughea măcar până la crâșmă, de unde își cumpăra câteva pachete de Mărășești. Pe drum aduna toate chiștoa- cele pe care le găsea și le punea într-un săculeț. Le îndesa în pipă și le fuma. De când se lăsa vara și până toamna târziu se culca în șură și trăgea în continuu din pipă, mai mult pentru a se apăra de țânțari.

Noi, copiii, îl priveam ca pe o ciudățenie, ca pe o jumătate de om. Deși era morocănos și ne alunga din apropierea sa, mie îmi era milă de el. însă Pavel Floca și cu ceilalți nu-1 slăbeau. îi furau țigările și în zilele de vară, când somnul de la amiază era mai bun, se urcau în podul grajdului și-l gâdilau pe față cu un dop de plută legat la un capăt de sfoară pe care îl coborau cu îndemânare. Bătrânul se chinuia în somn, se întorcea de pe o parte pe alta și când se trezea alunga muștele invizibile cu o creangă de anin

înfrunzită, pe care o ținea la capătul patului. Muștele băteau ca la un mort, deoarce grămada de gunoi de grajd era chiar în spatele șurii.

Ne uitam pe fereastră cum Naina pregătea un țepuș de salcâm pentru a-1 împlânta în inima mortului. Să nu se facă strigoi și să se întoarcă noaptea

acasă. Deși ne era frică de ce avea să urmeze, nu ne mișcăm de pe zidul casei. Un glas aspru al unei femei din vecini ne-a adus la realitate:

- Voi n-aveți treabă, neisprăviților! Acu să vă dați jos! Plecați în treburile voastre!

Ne-am aruncat de pe zid și am zbugjit-o pe drum în jos. Ne părea rău că n-am putut vedea cum străpungeau inima mortului. Dar inima omului este străpunsă încă de la naștere, mă gândeam, amintin- du-mi unele povestiri din Biblie. Inima omului este străpunsă de durere. Mă felicitam că îmi aminteam astfel de lucruri înțelepte și mă mângâiam singur cu ele. Pentru că în seara aceea eram trist. Și inima mea era străpunsă de Cupidon. Liana se întorsese acasă la Cluj. Plecase fără să ne luăm rămas bun. De la începutul vacanței nu fusese zi în care să nu ne vedem. Venise să-și petreacă vacanța la familia Groza. De la început se legase între noi ceva necunoscut încă. Ne simțeam bine împreună și când ceilalți se jucau, prindeam întotdeauna momentul în care să fim doar amândoi. Ea purta părul împletit. O trăgeam uneori de codițele blonde, însă o apucam cu delicatețe. Dar nu se supăra niciodată. Avea o față luminoasă și când vorbea era puțin sâsâită, dar acest mic defect nu făcea decât să-i sporească șarmul; îi dădea un aer de copil

neajutorat care trezea și identifica în mine sentimentul posesiv și protector al viitorului bărbat. în aceste ultime luni mi se părea că un alt om s-a născut și locuiește în interiorul meu. La început m-a surprins, apoi am încercat să-l înțeleg și

156 în final nu m-am mai obosit să-1 mai analizez, lăsându-1 să se dezvolte și să se exprime instantaneu. Sora mea a înțeles foarte repede această atracție a mea față de fata de la Cluj. Poate dintr-o firească gelozie fraternă m-a deconspirat într-o seară părinților care s-au amuzat pe seama mea. Și ca să-și ducă răutatea până la capăt și să pară interesantă m-a întrebat cum poate să îmi placă o fată cu un asemnea nas ca nasul Lianei. Am argumentat că era un nas normal, chiar delicat, însă sora mea a ținut-o în continuare pe a ei, cum că nasul fetei era prea mare și chiar borcănat. Și ca mă convingă mi-a recitat din poemul Zburătorul, partea cu „și-avea un nas ca vai de el!". A repetat în câteva zile această batjocură și când n-am mai rezistat afrontului care mi se aducea și am vrut s-o pocnesc s-a nimerit să fie pe aproape tata, care a scos-o din ghearele mele și ne-a pus la punct pe amândoi. O săptămână nu mai aveam voie să mai vorbim unul cu altul. Așa că sora mea a început să mimeze un amărât de nas și să mă incite la violență prin gesturile sale, însă n-am putut s-o plesnesc pentru că era foarte agilă și de fiecare dată scăpa.

Dar în seara aceea eram foarte trist. îmi aminteam cu apatie de răutățile surorii mele. Și în definitiv am conchis că nasul Lianei era chiar simpatic și se asemăna cu nasul unei vulpițe. Ce era rău în asta? în seara aceea eram însă dezamăgit că a plecat și n-am putut să ne luăm rămas bun și că n-am avut ocazia să-i citesc Lianei prima mea poezie de dragoste care

mă ardea parcă în buzunarul de la piept al cămășii. „Iubesc o fată blondă/O zână din povești? O Ileană- Cosânzeană/ Ce când te privește dulce amețești:" Primul meu poem de dragoste! Așa să fie iubirea? mă întrebam și nici n-am observat când am ajuns pe terenul de fotbal de pe malul Streiului. Era bine că m-am gândit la ea, era bine, îmi spuneam. Dacă m-aș fi gândit la mortul olog pe care îl văzusem prin fereastră și la strigoiul din el m-aș fi îngrozit în întuneric și aș fi fugit acasă. însă Pavel Floca a scos un pachet de țigări Bistrița și m-a îmbiat și pe mine. Am extras din pachet o țigaretă care mirosea a otavă și am așezat-o tacticos între buze. El a scăpărat chibritul si am tras cu sete. Am tușit mult si bine si el 1 » » > mi-a arătat cum să las să alunece ușor fumul în piept, așa cum ai respira aerul aromat cu parfum de tei într-o dimineață de primăvară. Puțin câte puțin, să-l simt cum se deșiră prin plămâni; să nu pierd nici o aromă. A mai scos Pavel Floca din buzunarul cât un sac de campanie al fâșului său și o sticlă de vișinată, sustrasă din cămara bunicii sale Victoria. Ne-am cinstit boierește. Fumul amar și vișinata aromată îmi alinta sufletul. Era un medicament oportun și necesar, mă gândeam în acea seară. Dă-o dracului de abstinență, îmi spuneam. Dă-o dracului! Nu-i deloc rău să fii puțin amețit. Ba e chiar foarte plăcut. Din seara aceea am devenit un fumător înrăit.

Cererea lui Pavel Floca a avut ecou. Primarul auzise din mai multe surse de omul infirm și bărbos care cerșea în fața magazinului Penny. A pus de l-au

158 căutat și l-au întrebat de acte și de ai săi. El le-a spus verde în față că nu se poate întoarce la copiii săi și că rudele de aici nici nu mai vor să audă de el. L-au dus la spitalul de psihiatrie din Zam ca să ierneze măcar în acel loc și să nu moară înghețat pe marginea drumului, așa cum s-a întâmplat cu Lecu. Numai că înainte de Crăciun a fugit din spital în pijamale și cu un palton vechi pe desupra. A motivat că a plecat din spital ca să-și ridice ajutorul social „pentru că nu mai avea țigări", susținea el. Intre timp îmi adusesem aminte de casa lor din sat, în care nu mai locuia nimeni, după ce murise Victoria. Și mă gândeam că ar putea ca mama sa să-l lase să locuiască acolo.

- I-am dat dreptul fratelui meu, mi-a mărturisit el. Acum cinci ani, când am fost să-mi schimb buletinul. Să-și facă și el o casă, că-i fratele meu, nu? Să-și facă și el o familie, că-i fratele meu! Eu n-am cerut nimic în schimb. Cum să cer de la fratele meu?

Mi-am amintit că tata îmi spusese cândva că Pavel Floca este un copil din flori făcut printr-o greșeală de tinerețe a Țiței. Și că nimeni nu știe cine era tatăl său. El a aflat numai pe la zece ani că Tița nu este sora sa, ci că este mama sa. Și că era înfiat de bunica sa Victoria care nu-i era mamă. Deși îi spunea mama Victoria. Insă Țiței, adevăratei sale mame, a continuat să-i spună pe nume. Noua descoperire nu l-a motivat s-o iubescă mai mult. Dar nici pe ea ca să-i arate mai multă afecțiune! Când băiatul a plecat prin străini s-a bucurat în sufletul ei, deoarce credea că i se va rezolva o mare problemă. Treizeci de ani a fost totul

în regulă. Nu prea știau multe despre el. Până

când s-a întors acest copil nedorit să-i strice tihna bătrâneților. Când au venit la ea cei de la asistență socială le-a spus verde în față că ea nu poate să-l țină. Să-l îngrijească familia pe care spune că o are și pe care ea, mama lui naturală, nu o cunoaștea!

Am încercat să-i explic omului că poate strica actul de donație pentru casa din sat, act pe care l-a făcut în favoarea fratelui său. Că-1 poate strica pe cauză de ingratitudine. Pentru nerecunoștința lor, i-am explicat. Dar el nu, și nu, și o ținea numai pe a lui că el nu strică nimic.

- Tu mă știi bine! Tu mă știi! Eu ce am scuipat nu mai ling! Că nu se face să stric actul cu fratele meu. Că este fratele meu și mie mi-e frică de Dumnezeu! Ce să facă și el, săracu? Să-i iau casa ca să nu mai poată să-și facă și el o familie? Pot eu să fiu ticălos cu fratele meu? Că eu ce am scuipat nu mai ling. Nu!

L-au dus înapoi la spital și în timp ce era internat cei de la primărie i-au depus dosarul de pensionare pentru că îl găsiseră cu vreo câțiva ani lucrați cu carte de muncă. Când i-au făcut ieșirea din spital era proaspăt pensionar. Avea o pensie de handicapat în valoare de 40 de lei! După câteva săptămâni l-am întâlnit iar cerșind pe stradă. Era din nou zdrențăros și murdar.

- Ce-i cu tine? l-am întrebat. Mirosea a băutură ieftină și a tutun.

- Ce să fie? Dorm iarăși sub cireșașul lui Turtariu. încă e cald. Aș veni la Biserică dar miros urât. De aia

nu vin. Am noroc că mă spăl pe malul Streiului. Cât o mai fi cald. Am cumpărat o ușă veche. Am plătit pe cineva să-mi aducă niște bolțari să

zidească intrarea din magazia de sub drum. La „Trei chiloți", știi? Vine iarna și vine frigul. Nu pot să dorm sub cireș. Sub drum îmi pun o sobă, ceva... Să trăiesc și eu cu pensia mea. Să trăiesc...

Mă gândeam că sunt și eu la fel de ingrat ca și ceilalți. Locuiam într-o casă mare împreună cu copiii mei, aveam camere care îmi prisoseau și nu mă lăsa curva de inimă să-1 las să stea pe acest prieten din copilărie măcar în magazia din fundul livezii. în ultimele zile am fost tot mai măcinat de aceste gânduri. Mi se părea că nu sunt mai bun decât ceilalți prieteni cu care am copilărit și care se făceau că nu- și mai aduc aminte de Doinei. De Pavel Floca. Când am discutat cu vecinul meu despre el, am remarcat ce greu și-a adus aminte de el. „Ala, nepotul lui Ion Covaciu?" a întrebat și am citit o mare sforțare pe chipul său. Se străduia să scoată o imagine veche dintr-un sertar bătut de mult în cuie. Atunci am înțeles că noi, oamenii, uităm repede ce nu trebuie să uităm și ne amintim degrabă tot ce nu ar trebui să ne mai amintim. De când ne naștem uităm. Uităm întâi momentele de fericire, clipele de bucurie și stingem becul în cămările memoriei peste zilele noastre luminoase. Durerile însă le uităm mai greu. La un moment dat ne dăm seama că nu mai este nimic pus deoparte în sufletele noastre. Și constatăm cu indiferență că nu mai avem ce dărui. Nici compasiune, nici

bucurie și nici durere. Din pricina aceasta uităm chiar de faptul că vom muri într-o zi și că va trebui să dăm socoteală dreptului Dumnezeu.

De aceste gânduri am fost eliberat într-o zi în

care un polițist comunitar mi-a adus cea mai frumoasă veste pe care o puteam primi! S-a eliberat un loc într- un cămin de bătrâni și Pavel Floca a fost dus în acel loc.

- Să-l fi văzut ce bucuros era! îmi mărturisise polițistul. Am așteptat până l-au tuns și l-au bărbierit. După care l-au băgat la duș. Când l-au adus îmbrăcat în pijamale curate, nu mai era Pavel Floca. Devenise alt om. Dumnezeu a găsit și pentru el un loc în care să aibă mîncare și odihnă. Vorba aia biblică: „ și la pasărea oarbă îi face Dumnezeu cuib"! Numai noi oamenii ne mai facem cu greu câte un bine... a conchis el întristat și s-a îndepărtat. însă a revenit pentru că uitase ceva.

- Am uitat ceva important. M-a rugat să vă caut și să vă transmit că el este bine și să vă spun unde să îl căutați.

Omul s-a îndepărtat fiind încă părtaș la bucuria celui care își găsise odihna. Mă puteam și eu bucura în liniște și mă minunam de felul în care lucrează Dumnezeu. Și ne poartă El de grijă. Numai că noi oamenii nu vedem.

încă nu l-am căutat pe Pavel Floca. Deși a trecut aproape un an de când nu își mai târșește cârja pe străzi. Am motivele mele să nu îl vizitez încă. Dar îi voi vizita într-o zi. Mi-e dor el, de optimismul lui, de încrederea lui că toate lucrurile au un sfârșit bun.

Bocancii pădurarului

Vecinul Gheorghe era cel mai important om de pe ulița noastră. îl cunoșteam după mers, când pleca de acasă și când se întorcea de la pădure și trecea pe sub terestra camerei de Ia drum în care stăteam întreaga zi. Era îmbrăcat

în costumul de pădurar de culoare verde și încălțat cu bocanci militari, înalți până la glezne care-i dădeau un aer ursuz și milităresc. Dar cred că personalitatea lui era accentuată de acești bocanci lustruiți cu care umbla apăsat, legânându-și cu importanță trupul greoi. Când apărea în colțul uliței, în uniforma de pădurar și uneori cu pușca de vânătoare în spate, ne umplea de teamă și de respect: ne opream din joacă și ne înșiruiam solemn de o parte și de alta a uliței până când trecea șeful pădurilor. Iar el trecea impunător și lăsa impresia că nu ne observă și că singura sa lume vizibilă este bucata de drum de sub bocancii săi și până la poarta casei sale. Mi-am dat seama că vecinul Gheorghe era pe atunci un personaj cu mult mai important chiar decât profesorul Uskar, care locuia la capătul uliței și ne preda filozofia și socialismul științific și care, atunci când intra în cadrul ochilor noștrii, cu servieta maro în mâna stângă și în ținuta sa impecabilă, costum și cravată obligatorie, aștepta salutul nostru ca pe un

onor obligatoriu. După care se oprea în drum și ne nota pe toți într-un carnețel pentru că umblăm pe uliță în timpul când ar fi trebuit să fim la învățat. Chiar dacă a doua zi ne scotea la tablă și ne punea în carnet câte un patru, pentru că nu înțelegeam teoria marxistă, care nu se prindea de noi ca apa de penele gâștii. Cu tot regretul pe care nu-1 puteam exprima, dar în vremea aceea a copilăriei profesorul Uskar nu se ridica la valoarea pădurarului.

Bocancii vecinului Gheorghe aveau în ei ceva măiastru și acest ceva ne făcea să ne gândim la

armată, la disciplină. De aceea îi admiram și îl respectam pe posesorul acestora într-un fel cu totul natural. Probabil bocancilor le era asociată în mintea noastră puțină, de copii, și imaginea indiscutabil fascinantă a puștii de vânătoare cu două țevi care se legăna amenințătoare în spatele omului. Pentru mine personal bocancii vecinului erau tabu, mai ales de când, din cauza lor, m-am confruntat cu o experiență unică și de neuitat. Era o zi ca oricare alta, când din senin m-am luat la harță cu Ion, așa îi spuneam pe atunci, copilul vecinului Gheorghe, care era cu un an mai mic decât mine și era prietenul meu cel mai bun. Am început un desant aerian cu pietre din uliță și nenorocul a făcut ca un proiectil trimis de mine să se oprească într-un loc din freza sa. Tot așa de bine s-ar fi putut opri și în capul meu o piatră aruncată de la poarta vecină. Dar n-a fost așa. Doar eu am vaut nenorocul să-i iau la țintă scăfârlia copilului pădurarului. Dar când l-am auzit urlând de durere și

164 țipând că i-am spart capul am fugit în curte. însă, amintindu-mi că tatăl prietenului meu era vecinul Gheorghe, m-a luat groaza. I-am spus tatălui meu să mă apere și dacă va veni la noi să mă pârască, sub nici un chip să nu spună că sunt acasă. Am pândit pe fereastră până după amiază când am auzit mersul inconfundabil al pădurarului. întâi s-a auzit când trecea spre casă: apăsat și cu pași egali, parcă spunând că așa este mersul unui om hotărât și stăpân pe sine. N-au trecut nici zece minute până când am simțit primele semne ale cutremurului. Acei pași foarte cunoscuți s-au precipitat și au trecut pe sub fereastră în regim de manevră. în câteva clipe, de sub patul unde mă refugiasem într- o clipită am văzut, pe pargul ușii care se deschidea, chiar la câțiva metri în fața mea, bombeurile amenințătoare ale bocancilor vecinului Gheorghe. Nu știu dacă sub pat s-a auzit bătaia sa scurtă în ușă. Dar acelor bocanci care aveau să mă urmărească toată viața parcă le crescuseră ochi care se căscau la mine reci și amenințători. Când ușa s-a închis în spatele lor, s-au apropiat atât de mult de locul de sub pat în care eram întins într-o dungă, încât aș fi putut să-i ating cu mâna. Acum aveau fețele aspre și întunecate ca ale unor gardieni din cărțile lui Sven Hasell și se mișcau când într-o parte, când în alta, de parcă asistam la o piesă de teatru, iar scena era pânza de cătran a vetrei din fața mea.

- Unde-i feciorul? Se auzi glasul cuprins de o mânie cu greu ținută în frâu a vecinului și botul pantofilor se apropiaseră atât de mult de mine încât

intraseră câțiva centimetri sub pat. începusem să tremur și un val de frig mi se rostogolea ca

printr-un canion de-a lungul șirei spinării.

- Nu-i acasă, a răspuns tata, și cei doi bocanci avansaseră amenințători sub pat, până aproape de nasul meu. Omul se apropiase, probabil, să vadă mai bine icoana afumată de deasupra patului care întruchipa o Maică Precistă cu mântuitorul copil în brațe. Gândul la icoană mi-a accentuat frica, deoarece mama mă rugase cu o zi înainte să o ajut la curățenie și-mi ceruse să șterg de praf și de fum icoana. Dar mama zisese și tot ea auzise. Am început să mă rog la Domnul Isus să mă scape din ghearele vecinului Gheorghe. Dar acum probabil că și Dumnezeu este surd și mut, îmi șoptea șarpele cel rău, din temelia casei noastre, deoarece n-o ascultasem pe mama. Dar Duhul cel bun al Domnului mă învălui într-o căldură protectoare și mi-a adus în minte că tata mi-a povestit că Dumnezeu este duh și că nu gândește ca un om, iar gîndurile oamenilor nu sunt ca gândurile duhovnicești. Am închis ochii în semn de sfidare a bocancilor care acum se retrăgeau de sub pat și am început să mă rog în gând, smerit și plin de evlavie.

Bocancii se opriseră pe loc în fața mea, cu spatele la prag și în încăpere se auzea doar glasul vecinului care îi povestea tatălui meu fapta oribilă pe care o făcusem și-i cerea cu insistență să mă predea în acel moment în mîinile sale, ca să mă ducă la miliție. Ascultam cu sufletul la gură. Parcă vedeam cum tata îi făcea semn că mă ascund sub pat și vedeam deja

166 fața amenințătoare a bărbatului aplecându-se triumfătoare sub laviță. Bocancii cei răi mă și priveau deja cu un zâmbet rece și disprețuitor. Nu știu dacă cei doi bărbați au fost înțeleși să joace această scenă și s-au prefăcut doar, înțelegându-se din priviri. Dar au jucat teribil de bine. După câteva clipe liniștea a fost întreruptă de vocea salvatoare a tatălui meu:

- Nu știu unde este, vecine. Cred că s-a ascuns prin curte sau a plecat prin sat de frică. Dar te rog să nu mergi la Miliție, vecine. îți promit că s-o îndrepta el. Am să-i dau o porție de bătaie să mă țină minte toată viața! îi arăt eu lui, nemernicului care mă face de rușine!

în acel moment ușa s-a deschis și bocancii cei milităroși au făcut stânga-mprejur. Parcă tata îl obliga, însă cu discreție, să iasă din odaie. Nu știu cât au stat la poartă și nici despre ce au vorbit. Să fi trecut cinci sau zece minute? Putea să treacă o oră sau două, deoarece din cauza emoției pierdusem în totalitate noțiunea timpului și chiar dacă trăgea puțin frigul pe sub ușă, tot am adormit sub pat. Când brațele puternice ale tatei m-au apucat și m-au scos la lumină, prin ferestre se vedea luna nouă răsărind. M-a dezbrăcat și m-a acoperit cu plapuma. Cu ultimele sforțări am deschis totuși ochii:

- Avea pușca cu el, tată? Am îngânat pe jumătate adormit.

- Lasă, că-ți spun mîine. Culcă-te la loc.

Am dormit buștean. în noaptea aceea am visat că pruncul Isus a coborât din icoana de deasupra mea

și, privindu-mă cu dragoste, așa cum poate nici tata nu mă privise vreodată, mi-a spus:

„Privește ce curat m-am făcut după rugăciune pe care ai spus-o sub pat!" Și pruncul s-a luminat din ce în ce mai tare și a crescut până când chipul său s-a contopit în chipul strălucitor al Domnului Isus Hristos, care-mi spunea blajin: „Nu este nimic în lume care să nu poată fi iertat! Numai necredința nu se iartă!".

în zilele următoare mi-a fost teamă să nu mă întâlnesc pe stradă cu vecinul Gheorghe și să dau față cu bocancii lui fioroși. Teama aceasta avea să se țină scai de mine toată viața. A fost prima treaptă pe o scară care definește teroarea. înainte de a ieși pe poartă, ascultam cu atenție dacă nu se aud, pe undeva pe aproape, bocancii lui. L-am evitat mulți ani după acea întâmplare. De multe ori în viață, în situații dificile, mi-am amintit de vecinul meu și de povestea din după-amiaza aceea. Simpla amintire reprezenta pentru mine un semnal de alarmă care îmi confirma că mă aflu într-o zonă de pericol și că trebuie să-mi iau măsurile de apărare și de siguranță. Tata nu mai putea să mă apere. Singurul și cel mai eficient apărător al propriei mele persoane eram eu!

Dumnezeul din paharul cu votcă

Nu știu exact care este prima mea amintire

cu tata însă nu-1 pot vedea decât cu țigara „Mărășești" în colțul gurii și cu paharul de băutură în față. Mă ducea cu el încă de când eram mic pe la toate sindrofiile. Mă urca pe bicicleta „Carpați" de culoare albastră, încălecam scăunelul din lemn în formă de inimă, special construit pentru mine și plecam pe la prietenii săi. Se salutau cu bucurie, făceau glume deșucheate și râdeau. Râsul și voia bună era cuvântul de ordine. întotdeauna începeau cu o partidă de cărți. Jucau șaizeci și șase și licitație, dar cărțile erau doar un pretext pentru a scăpa de neveste și pentru a bea. Cheful se dezlănțuia și ținea toată noaptea. Masa se umplea cu sticlele de spirt îndoit cu ceai de zahăr ars. Preparau amestecul într-o găleată smălțuită și o puneau pe un scaun din apropierea mesei. Beau cu niște căni de aluminiu până când se îmbătau toți.

Mama venea pe urmele noastre și mă recupera târziu în noapte. Insă tata nu se dădea dus acasă nici mort. Plecam fără el. îl auzeam cum trântea poarta spre dimineață: pășea bâjbâind și vorbind singur, scrâșnea din dinți și după ce nimerea ușa de la tindă cădea peste vatra de pământ. Adormea întotdeauna

în spațiul dintre ușă și pat, chiar pe locul în care cădea prima dată. Nu-1 trezeam deoarece atunci ar fi ieșit scandal mare! Mamei i se făcea milă și arunca un țol pe el. Să nu înghețe de frig. îi îndesa și câte o pernă sub cap. Așa dormea până se făcea ziuă. Când se trezea era mut. Nu vorbea cu nimeni și, după ce se spăla și își schimba hainele dispărea la cârciumă și o

lua de la început. Tata mărturisea oricui îl întâlnea că a intrat în topuri. Și beția lui continua cam o săptămână întreagă. în tot acest timp nu se ducea nici la fabric, chiar dacă ar fi venit directorul general în persoană după el. După ultima zi de băutură îi era rău și zăcea două zile în pat, zile în care era total absent din viața familiei. A treia zi însă se scula amărât și pleca spășit la fabrică. Știam că urmau două săptămâni în care tata era cel mai ursuz om din lume. Mergea la lucru doar ca să nu-1 dea afară și să-l trimită la închisoare ca pe un boschetar.

Uneori, când încă nu băuse destul și era doar întărâtat, se întorcea acasă pe la miezul nopții și se îmbrăca într-o salopetă de fumalist de culoare verde și ne mărturisea în taină, cu glas șoptit, că este legionar și în noaptea aceea regimul communist va cădea și că ei vor lua puterea. Nu înțelegeam prea bine cine erau ei, adică tovarășii de luptă ai tatălui meu. Mi se părea că erau și ei niște bețivi conspirativi. Dacă cumva tata remarca lipsa noastră de reacție era o problemă: se înverșuna, ridica tonul și ieșea în curte strigând: „jos comunismul!". înghețam cu toții. Pentru că deja știam că în micul nostrum orășel și pereții

au ochi și urechi. Comisarul Negru, spaima tuturor gospodarilor locali, putea să fie oriunde la ora aceea din noapte. Comisarul Negru era locotenent major de miliție și își căpătase această poreclă nu doar din pricina pielii sale tuciurii ci și din cauză că vedea în orice poveste o conspirație. Se strecura peste tot, ca o umbră și îl aflai acolo unde te așteptai mai puțin. Bântuia ca un strigoi și dacă punea ochii pe tine nu scăpai fără o invitație la sediul postului de

miliție. Cel puțin. îți făcea cât ai bate din palme dosar penal. Avea sufletul la fel de întunecat ca fața și îi plăcea să se laude că era înzestrat cu atâta fler încât distingea cu ușurință dușmanii de clasă ai poporului.

Când tata începea să-și declame lozincile prin curte, alergam și ne luptam cu el ca să-l aducem înapoi în casă. Ne lovea cu palmele lui mari și ne implora să-l eliberăm, că dacă nu va face moarte de om. Până la urmă îl imploram și eu plângând să se potolescă și atunci se întorcea în casă. După ce se liniștea, vorbea singur toată noaptea. Dădea ordine militare, le executa, răspundea la comenzi și intra chiar și în luptă. De abia înspre dimineață, când era complet epuizat, demonul din el capitula și tata adormea.

încă de când eram mic mă familiarizasem cu denumirea băuturilor și a țigărilor. Cea mai populară băutură era un fel de rachiu slab, făcut din grâu, i se spunea rachiu alb. Avea vreo douăzeci și cinci de grade. Trebuia să bei cel puțin două kile ca să te amețești. Rachiul superior, o altă băutură din aceeași

familie, era puțin mai tare și mai aspru la gust. Dar când se îmbăta de rachiu superior tata se întorcea acasă lovit, deoarece își pierdea echilibrul și cădea pe unde apuca. Nu știu din ce era făcută această băutură care în opinia tatălui meu era doar soluția de avarie și nu apela la rachiul superior doar când portofelul îi era aproape gol. Venea la rând votca. Cea românească aducea la gust cu rachiul superior și era ambalată în sticle de un kilogram. Avea o etichetă albastră. Aceasta era varianta de

preavarie, sau varianta pentru buzunarul slăbit după potopul din ziua chenzinei. Dar adevărata băutură era votca rusească sau votca poloneză. Votca Zitnaia era ambalată într-o sticlă frumoasă de o jumate de litru și avea o etichetă sângerie cu chenar auriu, iar în interiorul sticlei plutea un pai de plastic, de unde venea și denumirea populară de votcă cu pai. Avea un gust angelic și după beție nu cerea să fie stinsă cu apă din belșug. Dar și prețul era pe măsura calității sale: dintr-o chenzină de muncitor nu putea-i să te îmbeți cu această băutură decât o singură dată la două luni. Votca Wyborova era o băutură făcută pentru desfătarea zeilor, mărturisea tata. Eticheta bleu aurie reprezenta un tablou ce închipuia o corabie cu pânzele întinse. Această băutură cu gust de tămâie îți transmitea o putere din altă dimensiune, o putere care te făcea să te simți ca un matelot navigând pe Styx, spre infern. Când se antrena cu acest tip de votcă, tata devenea foarte agresiv. Ajungea acasă scrâșnind din dinți și atunci știam că a navigat în

 mările din adâncurile lui întunecate, așa cum avea să recunoască singur, chiar a doua zi. Mama trebuia să stea departe de el când se cinstea cu Wyborova, deoarece era ziua cea mai neagră, era ziua în care tata își aducea aminte de toată partea întunecată a poveștii lor de iubire. Dacă nu eram atenți se putea lăsa cu geamuri sparte și cu scaunele făcute țăndări.

In acestă zi, sau mai bine spus noapte, mergeam întotdeauna la nănașu Romoluț care locuia în vecini. Când ne vedea așa panicați, zâmbea înțelegător și își dădea seama că tata este rău și se ducea să-l calmeze. Nu știu ce avea special nănașu, dar când intra în încăpere duhurile rele îl părăseau pe tata ca prin minune și devenea alt om. Cerea o mărășească și striga

să-i aducem o oală de poșircă. Mama mai că nu ar fi adus poșirca, dar nănașul îi făcea semn să nu se împotrivească. Poșirca era specialitatea casei. Ai mei o făceau în fiecare toamnă din mere amestecate cu prunele căzute pe jos sau din resturile strugurilor după tescuire. Era o băutură grețoasă și slabă, de aceea o denumiseră poșircă. Cu toate acestea, mama o ținea sub cheie și o folosea mai ales pentru lucrătorii care ne săpau grădina sau ne tăiau lemnele din pădure. Când se matolea de-a binelea cu poșircă, tata devenea chiar dracul în persoană. Băutura acesta îl demoniza de-a dreptul. După ce pleca nănașu Romoluț acasă, începea spectacolul nostru. La început tata dansa și chiuia, după aceea își aducea aminte de copilăria sa chinuită și atunci plângea cu sughițuri pentru că își amintea că Ceaușescu și ai lui le-au luat

pământul și animalele. Atunci ieșea în curtea casei și înjura cu patimă chemând în ajutor pe toți sfinții întunecați din văzduh. Avea un repertoriu considerabil tata. Săream să-1 oprim, însă nu se dădea dus cu una cu două. Ne amenința că va aduce pistolul de la grinda șurii, însă nu-1 luam în seamă, știind că tata nu avea de unde să aibă o armă. îi aminteam că pe înserat îl văzusem pe Comisarul Negru pe uliță și presupuneam că s-ar putea să-l fi turnat cineva și milițianul a venit să-l aresteze. îi explicam serios că pune în pericol chiar viața tovarășilor săi de celulă legionară! Se lăsa până la urmă convins să intre în casă. Mai cerea o tură de poșircă și o bea în tăcere, plângând. Așteptam clipa când va intra de-a binele în depresia beției. Nu-mi permiteam să dorm într-

o astfel de noapte, de frică să nu-și facă ceva. Mereu ne amenințase că își va lua viața într-o zi și ne îngrozea gândul că ar putea să-și facă singur felul. De câteva ori am alergat după el noaptea prin grădini ca să-i tai sfoara de care se agățase în vreun pom. Lucra atunci cu necuratul, conchidea mama. Ultima dată l-am găsit atârnat de cureaua de la pantaloni care era prinsă de pătulul în care țineam porumbul. Era aproape mort când am reușit să tai pielea veche a curelei cu secera ruginită pe care o găsisem în grabă sub streașină și să-1 eliberez. S-a potolit pentru o vreme. Intrase spaima în el. Povestea că l-a văzut pe cel rău în chip de om, împungând cu furca spre ochii săi. Asta s-a întâmplat în ultima primăvară, chiar în vinerea paștilor.

174

într-o zi, la vremea cosei dintâi, tata s-a apucat să taie iarba din ogradă. Venise din schimbul de noapte de la fabric și nu dormise deloc. Pe la amiază a ațipit pe brazda proaspăt cosită pe pământul reavăn. Din cauza oboselii nici n-a simțit ploaia câinoasă de primăvară. Când l-am găsit, era ud de-a binelea. A doua zi își pierduse vocea. Credeam că este doar o răgușeală și îi va trece. Nu-mi închipuiam că boala era tât de gravă și nu va mai putea să vorbească niciodată. A zăcut o săptămână și s-a tratat cu leacuri băbești, însă, văzând că nu-i trece cu nici un chip, s-a dus la medic. Doctorii i-au spus că se va face bine și a părut chiar că starea lui se îmbunătățește, însă nouă ne-au confirmat că are cancer pulmonar și că nu are nici o șansă de vindecare. Tata era un om încă tânăr și nu împlinise încă cincizeci și șase de ani. A stat două luni în spital la secția de oncologie. Când s-a întors acasă, era cât pe ce

să nu-1 recunoaștem: avea fața pământie și era numai piele și os. Noaptea tata tușea întruna. Când deschideam ușa la cameră, îi zăream ochii întunecați pironiți în tavan. încă mai licărea în ei o mică speranță. Cu câteva zile înainte de muri de abia se mai ridica din pat și doar pentru nevoi. Nu puteam să mă uit în ochii lui în care se oglindea o profundă singurătate. Venise toamna: mai tristă ca niciodată. Se zvonea că erau mari tulburări sociale la Timișoara. De când așteptam această vreme. Dar nu puteam să mă bucur și din cauza suferinței tatălui meu eram absent. Ca și ceilalți din casă. Aproape că nu schimbam nici un cuvânt între noi.

în ziua în care tata a împlinit cincizeci și șase de ani a venit preotul și a făcut o slujbă cerând să-l spovedească pe tata, dar el a refuzat, părând aproape absent. A venit însă în vizită un vechi prieten de-al său și i-a scris stângaci, pe carnețelul de lângă pernă, să-i cumpere o sticlă de votcă. Când a văzut sticla cu poțiunea magică a cerut să-i toarne într-un pahar, însă nu s-a atins de el. II privea doar fascinat, ca și când i-ar fi vorbit un dumnezeu necunoscut, un duh care domnea în împărăția de cristal a băuturii. Nu știu câte ore a stat în fața paharului vrăjit. S-a întunecat. în fiecare seară curentul electric se oprea timp de două ore. Am aprins o lumânare, stârnind umbrele. Ieșeau din sticla de votcă și pluteau spre tavanul încăperii.

Uitatul

Nici războiul și nici trecerea vremii nu a lăsat urme prea adânci pe chipul său luminos, cu trăsături de copil. A slugărit pe rând la mai mulți stăpâni, până când a ajuns la Romulus Groza, după părerea mea cel mai înstărit om din sat. Cu ajutorul rudelor sale sus puse schimbarea regimului nu l-a sărăcit chiar de tot. Nimeni nu-și mai amintea de unde a venit acest om pe care toți îl strigau Matei. Parcă aparținea dintotdeauna acestor locuri. Romulus Groza avea o gospodărie mare în mijlocul satului și mai avea încă o livadă chiar peste drum, pe partea dreaptă, cum mergi spre pădurile Gridului. Gardul din fund al acestei livezi dădea chiar în spatele morii ale cărei roți masive erau îngropate aproape pe un sfert în pământ. Până toamna târziu Matei își făcea veacul în această livadă, îngrijind o iapă bătrână și oarbă și o vacă mică, bălțată, cu ugerul mare cât un butoiaș din lemn de salcâm. Groza spunea că se pricopsise cu aceste animale fără voia sa. Deoarece erau bătrâne și bolnave nu fuseseră primite la colectiv. Tot în livadă ne făceam și noi veacul, stricând gardul și fructele pomilor chiar cu mult timp înainte de a se coace. în mijlocul livezii era un păr care făcea pere cu miezul roșu. însă niciodată fructele nu

ajungeau la vremea culesului din cauza noastră. Stăteam cocoțați pe gardul de scândură ore în șir și ne hârjoneam aruncând unii în alții cu fructe verzi și necăjindu-1 pe Matei, căruia îi

strigam:

- Matei, ce-or mai face ai noști de-acasă? Și el ne privea îngăduitor și își răspundea parcă doar lui însuși: „Ce-or mai face ai noști de-acasă?". Dacă repetam, întrebarea el ne răspundea de fiecare dată cu glasul senin. După o vreme își ieșea din calmul său patriarhal însuși bătrânul Romulus Groza care ne mustra din curtea casei sale, dar cu o voce părintească:

- Măi, copii! Iară rupeți gardu! Ia mai dați-vă jos de pe gard și plecați la casele voastre!...

Ne dădeam jos de pe spetezele vechi și înnegrite de scândură din care era făcut gardul. Mai mult de rușinea lui coboram și ne făceam că ne îndepărtăm pe Dealul Morii și când eram siguri că a intrat în casă ne întorceam iarăși în livadă și până la asfințitul soarelui nu-1 mai slăbeam pe bietul Matei, care intra în jocul nostru, însă mult mai serios. Pronunța cu un ușor accent cuvintele și părea bucuros că cineva îi dădea și lui atenție. Totuși, ne privea de sus, ca un copil mai mare iar fața sa prelungă era scăldată în permanență de un zâmbet. Trăgea cu patimă din chiștocul țigării fără filtru din colțul gurii și ne alinta din priviri ca pe niște frați mai mici. Când soarele cobora spre asfințit vaca se posta în fața portiței grădinii așteptând să fie dusă în grajd. In spatele ei se oprea răbdătoare iapa chioară. Matei le deschidea cu bunăvoință portița și le îndemna răgușit:

- Nea, vacă, nea! Di, iapă, di la grajd, di la grajd.

In curtea casei de peste drum îi întâmpina Romulus Groza, care se ținea încă bine la vârsta sa, chiar dacă era puțin adus de spate. Noi îi petreceam pe toți cu privirea și ne amuzam. Pe

atunci nu înțelegeam nimic din tristețea momentului și nici din amărăciunea din sufletul bătrânului. Din cireada de altădată nu-i mai rămăsese decât o vacă ciută și o iapă bătrână și oarbă. Și pe deasupra acest veteran al armatei germane, amnezic și șchiop.

- Tușea cu junghiul, tușea cu junghiul! îngânam noi de pe gard.

- Măi, copii, mă, mergeți acasă! Măi, copii! Măi, copii! Mergeți la casele voastre. Măi copii...

Ne răspundea atunci glasul plângăcios al lui Romulus Groza. Și omul îndrepta neputincios bâta în direcția noastră. Dar noi știam că nu este în stare să ne facă vreun rău. îl lăsam în pace și ne pregăteam să ne jucăm de-a sălbaticii, un joc inventat de noi, după modelul lui Robinson Crusoe, iar insula în care trăiam cuprindea întreaga livadă. Ne puneam pe joacă și uitam de Matei și de toate amenințările. Seara se strecura cu pași mărunți pe sub pruni, și la un semn nevăzut, cutia misterelor ieșea din trunchiul nucului cu fructe uriașe de lângă gard, iar pe Dealu Morii coborau, din adăpătoarea lunii, vârcolacii. Atunci ne mutam locul de joacă pe ulița principală, deoarece ne era frică să stăm în apropierea morii vechi, din cauza poveștilor care umblau prin sat. Se spunea că la miezul nopții roțile morii ies din

pământul în care stăteau împlântate de atâția ani și moara pornește și macină suflete pentru împărăția spiritelor necurate. De aceea, când se apropia seara, o tuleam de pe deal.

Iazul Morii era un afluent al Streiului, construit nu se mai știe când de săteni. Cei mai bătrâni așa au pomenit iazul. Nu se putea închipui satul fără acest pârâu și nici fără

moară. Totuși, una din mori s-a oprit și în scurt timp a intrat în paragină. Dar satul fără iaz ar fi fost ca o ființă fără cap sau fără mâini. în vremea aceea nimeni nu și-ar fi imaginat că într-o zi albia iazului va seca definitiv, iar roțile morii vor înceta să mai macine și vor înțepenii în pământ pentru totdeauna. Dar încă de la început iazul a fost săpat ca să pună în mișcare cele două mori de apă: moara lui Groza, așezată în Suseni, și moara lui Olaru, care măcina în apropierea primăriei comunale, în Joseni. Firul de apă pornea de pe loc șes, de la vreo cinci sute de metri în amonte de sat, ramifi- cându-se dintr-o barâce căreia i se zicea Valea Lun- canilor, dar care la vărsarea în Strei se numea simplu: Barâce. Pentru că primii colonești ai orașului care se construia la marginea satului au dat o denumire proprie micului râu, căruia nu-i știuseră numele adevărat. Astfel că, asemeni unui celebru fluviu, râul avea două nume: Valea Luncanilor, de la izvoare și până la granițele micii noastre localități, și Barâcea, de la aceste granițe și până la vărsarea în apele repezi ale Streiului. Părea însă ciudat acest râu care înainte de vărsare se ramifică în două fire de apă, ca la sfârșit

apele să se întâlnească în același loc. Ca și destinului omului: firul vieții care dă naștere altui fir de viață, iar la sosire curgerea lor se îngemănează în același râu al veșniciei.

Cu toate că Iazul Morii se desprindea din râul mamă la o mică distanță de vărsarea în Strei, avea o curgere scurtă și intensă: aluneca de-a lungul șesului ocolind ograda popii si pătrundea prin grădina lui Lazăr Bau în sat,

tăind grădinile și împărțind în două curțile oamenilor. Pe atunci apele încă mai aveau pești, iar în mica albie se scăldau ciopoare de gâște și de rațe. La desprindere din Barâce apele erau forțate de un baraj din nuiele zidite cu piatră să curgă prin albia strâmtă. Nu departe de acest loc, de-a lungul albiei, se montase un stăvilar lateral de lemn. Când ridicai stăvilarul, apa cobora în celălalt râu, iar Iazul Morii seca. De obicei morarii secau iazul în fiecare sâmbătă dimineața pentru unele reparații curente. Așa îmi povesteau cei mai bătrâni din sat. Personal n-am mai prins în funcțiune decât moara din Joseni care fusese naționalizată și trecută la industria de morărit și panificație.

Uneori, în zilele de sărbătoare în care moara nu măcina, ceream chiar noi voie morarului Romoluț să ne lase să secăm iazul ca să prindem pește. Când ridicam stăvilarul cu ajutorul unei rângi de fier pe care o ținea ascunsă într-o scorbură de salcie, apa curgea în Barâce, și în albia iazului rămâneau doar mici băltoace pline cu pește: eleni, mrene, porcușori, îi prindeam cu mâna. Mi se spunea că sunt cel mai

priceput la prins peștele cu mâna. Dar nu era adevărat. Mili era cea mai pricepută, cea mai mare maestră din întregul sat. Ea era cea mai mare, cea mai tare și cea mai deșteaptă ființă pe care o pomenisem vreodată. Nu pot să spun ce mă atrăgea cel mai tare la ea. Să fi fost cu vreo cinci ani mai mare decât mine. Cred că eram tovarășul ei preferat de pescuit. O ascultam așa cum ascultă un mus ordinele căpitanului său și le executam întocmai. Tot ea

m-a învățat cum să prind cu mâinile mele primul pește și m-a încurajat pe când nu aveam suficientă încredere că voi reuși. Dar mi-a descoperit această arhaică îndeletnicire ca pe o artă. La prima lecție a trebuit să mă deprind să observ peștele pe fundul apei și să învăț cum să stau nemișcat minute în șir și cum, cu o foarte mare atenție, să îmi apropii mâinile cu palmele orientate în jos, de o parte și de alta a peștelui. Practic, o sublimă învăluire. Există un moment suprem, un moment în care palma ta se apropie ușor și pe furiș până când ți se pare că atingi solzii peștelui. Urmează o zvâcnire și mica vietate alunecoasă se zbate în palmele tale. In acel moment unic simți o altă viață dominată de palmele tale, o viață străină, dar în același timp identică cu viața care curge și în vinele tale, și te copleșește, pentru că îi aparții. Aștepți cu răsuflarea oprită zvâcnetul peștelui, o luptă scurtă și intensă, și ai vrea să îți lungești cu câteva clipe plăcerea de a simți peștele captiv în palma ta. La început pare doar o împotrivire nervoasă, care îi străbate tot corpul alunecos. Dar la final simți acel trup firav cum

cedează și lupta se transformă într-o dăruire deplină și discretă. Când îl scoți din apă toată acțiunea ta devine inegală, lipsită de sens și de echilibru. Pentru că una dintre părți și-a părăsit fără voie lumea sa și s-a lăsat sedusă, pășind tot fără voie în lumea celui mai tare, o lume total diferită de a sa, și apropierea pare total injustă. O poartă pentru revenirea în neființă. Se aseamănă cumva cu nașterea mea, îmi spuneam ades. Nu știu de unde vin, dar percep semnalele străine și nefirești ale acestei existențe.

Cu Mili nu te plictiseai niciodată. Ea inventa

întotdeauna ceva nou. Și căutarea aceasta era molipsitoare. Ne uimea cu abilitatea ei când se lua la bătaie chiar cu băieți de aceeași vârstă. Cu mine se purta ca o soră mai mare. Această purtare nu mă flata. Din contră, mă indispunea, deși nu o arătam pe față. Dar ea era cea care făcea întotdeauna jocul, cea care dicta. O dată, drept răsplată pentru fidelitatea mea, m-a luat cu ea să pescuim pe iazul lui Loi. Iazul aceasta era un frate mai mic al lazului Morii. Mai mic pentru că se afla în satul vecin și pentru că deservea o singură moară. Dar ce moară! Loi era un morar vestit. Si la moara lui se măcina cea mai bună făină. »

Clădirea morii era mult mai impozantă decât morile de la noi din sat. Era construită pe un soclu de piatră masivă și stăvilarul era atât de înalt încât apa cădea de la câțiva metri înălțime. Asta făcea ca lângă roțile morii balta să fie foarte adâncă. Atunci l-am văzut pentru prima dată pe Loi stând pe puntea de lângă stăvilar. Regla cu o cheie imensă angrenajele roților

mari de lemn, părând un ceasornicar din altă lume. Mi s-a părut că nu se deosebesc de rotițele de la ceasornic, doar că sunt uriașe și, desigur, toate se învârtesc în același sens, numai că roțile morii se lasă antrenate de puterea apei, pe când rotițele ceasului antrenate de un arc măiastru împing din urmă timpul: tic-tac, tic-tac.

Loi era un haiduc de om, chiar dacă se purta ca un călugăr: înalt, osos și deșirat. Pe umeri i se odihneau pletele albe. Mili îl privea și ea fascinată. Parcă ieșisem din lume de multă vreme și mai existam doar noi doi în acestă poveste. Este uimitor cât de des poveștile

oamenilor se suprapun. De aceea poate au încolțit în mintea mea unele prejudecăți; au crescut și au devenit asemeni unor plante stufoase suficient de viguroase încât să ademenească și să întunece imaginația unui copil. Există o vreme, o oră, care coincide cu un loc din lumea aceasta în care dacă pătrunzi nu mai ești capabil să-ți dai seama care este povestea ta. In acel loc lumea își descoperă poate neasemuita bogăție a irealității sale. De aceea am avut impresia că pe Loi l-am mai întâlnit cândva și de aceea mi s-a părut că era foarte bătrân.

Moara era oprită și iazul secat. Morarul ne-a lăsat să prindem pește din băltoacele risipite în albie. Și ce pești am prins! Ce pești! Mili îmi povestise că pe acest iaz sunt pești mari. Dar de această dată povestea ei a fost depășită de realitate. Am umplut câteva cârlige cu pești mari. O mreană era însă atât de mare încât a trebuit să o atârnăm singură în cârlig, deoarece avea

vreo două kilograme. Grligele erau confecționate ad- hoc din creangi de salcie. Treceam cârligul de lemn prin branhia peștelui și îl scoteam pe gură. Atârnați pe lemn, peștii străluceau în soare ca niște mici săbii de argint. Când i-am mulțumit morarului și când neam despărțit, nu bănuiam că era singura noastră întâlnire. Ulterior am aflat că într-o noapte a căzut beat de pe stăvilar și s-a înecat chiar lângă roata morii. Acolo apa era atât de adâncă încât nu i-a dat nimeni niciodată de fund și de aceea peștii din acel loc deveniseră uriași. După moartea lui Loi pământul și-a absorbit apele cu pești cu tot și a închis fundul apei ca pe o rană,

iar roțile de lemn au încremenit în pământ. Și, întro- zi, chiar moara s-a prăvălit, iar peste ruine au crescut tufe de soc și sălcii plângătoare...

Când am plecat de la moara lui Loi, Mili mi-a făcut cu ochiul prietenește. Când te privea, parcă te sfredelea până în adânc. Avea niște ochi de-a dreptul ciudați. Uneori erau de culoarea verde intens, amintind de nuanța salcâmului primăvara, alteori aveau reflexe albastre, un albastru curs în pupilele sale din adâncurile unei lagune. Când era neliniștită, ochii ei se aprindeau ca două flăcări de o ireală intensitate și chiar aveai impresia că te pândesc ochii unei feline, însă numai în momentele de intensă încordare. De multe ori dimineața erau galbeni, galbeni ca floarea soarelui. în acele momente știam că este liniștită și când era liniștită ea era cea mai prietenoasă ființă de pe pământ; se așeza alături și siguranța ei mă învăluia protector.

Romulus Groza avea un grajd mare unde putea adăposti peste douăzeci de capete de vită. A dus la CAP, pe rând, vitele și apoi caii. Așteptase un semn de la stăpânire: să le ducă sau să nu le ducă? Semnul a venit de la București, direct de la copiii doctorului Petru Groza, cu care era rudă. N-a fost loc de tocmeală și a dus personal carele și căruțele, plugurile și hamurile cailor, semănătorile și grapele. Le-a abandonat în curtea largă și a plecat fără să mai privească înapoi. Era mândru de atitudinea sa și întotdeauna îl dezaprobase pe Ieronim Turtariu, al doilea om ca stare din sat, care din dragoste pentru animalele la care a fost forțat să renunțe s-a angajat îngrijitor la

colectiv și în fiecare zi se ducea cu drag la grajduri, doar pentru a fi aproape de ele. Deși nu-1 aproba pe Ieronim, nu-și manifestase niciodată pe față dezaprobarea. Mai ales că se știa un om de onoare și era și diac, iar duminica cânta cu preotul în strana Bisericii. Ba chiar îndemnase de fiecare dată oamenii să nu se revolte și să rabde noile domnii și stăpâniri. Dar erau lucruri la care cu greu putea renunța. Acestora le spunea slăbiciunile sale. Avea un hinteu, un fel de cabrioletă, care de-a lungul anilor îi fusese de mare folos și cu care alerga de la o holdă la alta în vremea secerișului și cu care mergea peste an la târgul de la Deva. Este adevărat că-1 folosiseră două generații înaintea sa. Primul proprietar din neamul său a fost bunicul său. Fusese notar la primărie și se mândrea cu hinteul despre care afirma că îl primise în dar chiar de la contele Varany. Se mândrea mai

186 ales cu banchetele dotate cu brațe de fier forjat care întruchipau gheare de ghepard. Groza a stat o vreme în cumpănă: să-l ducă, să nu-1 ducă? Până la urmă nu l-a dus, însă i s-a trecut cu vederea. Așa că i-a demontat roțile și l-a urcat în șură, chiar pe podul pentru otavă. Multă vreme m-a nedumerit acea trăsură care semăna cu o caleașcă din poveștile pe care mi le spunea tata și care era urcată în podul șurii. Dar și mai mult mă miram că acea trăsură fără roți, vopsită în roșu și negru, strălucea întotdeauna de curățenie, de parcă ar fi fost chiar atunci scoasă din cutie.

Aveam să dezleg acest mister întro-zi în care spionam pe la poartă și am văzut prin gard hinteul coborând din pod cu ajutorul unor scripeți, ca și cum ar fi coborât dintr-o poveste. A fost așezat pe roțile sale. Groza îi mângâia părintește ghearele de ghepard și fața sa radia

de plăcere. îmbrăcase peste haine un șort de piele, probabil să nu se murdărească, și, cu gesturi tandre, ajutat de o pensulă, retușa vopseaua galbenă a atelajului. într-un târziu, hinteul a fost ridicat înapoi în pod, la fel cum a fost coborât. M-am îndepărtat de gard cu pași ușori, nevrând să-i tulbur aceste clipe de intimitate. Un vecin mi-a confirmat că această scenă se repetă în fiecare an, ca un ritual.

într-o primăvară, Groza a închis ochii, sătul de zile. S-a întins pe pat. Răsufla greu și privea fix în tavanul casei. „Mor." într-un târziu a întors capul și s-a uitat insistent la ușa dinspre tindă, de parcă acolo

îl aștepta cineva. „Vin...", a șoptit și, apucând lumânarea, a strâns-o cu o ultimă sforțare, în timp ce s-a înfiorat din tot trupul, eliberându-și sufletul. Flacăra lumânării a pâlpâit ca și când o pasăre de noapte și-ar fi luat zborul chiar de lângă tocul ușii. Și asta a fost tot.

Pentru Matei însă vremurile s-au schimbat. Nu s-a găsit nimeni să aibă grijă de el decât Boban, cărăușul satului. Boban acesta era un fel de Nabal coborât direct din Biblie. Dacă în tinerețe fusese sărac lipit pământului, Dumnezeu îl binecuvântase spre bătrânețe, încât avea trei rânduri de case în bătătură și strânsese foarte mulți bani din cărăușie. Toată viața lui refuzase să se înregimenteze în vreo fabrică și preferase să-și cumpere doi cai și să se apuce de cărăușie. Căra de la gară lemn, cărbuni, dar și cherestea și alte materiale de construcție. Punea ban lângă ban ca să aibă pentru zile negre. Se spunea despre el că strânsese o frumoasă avere, chiar dacă epoca proletară era în floare. îngropase pe rând două

neveste, iar Marișca era cea de-a treia; de la niciuna nu avusese copii. Era un om înalt, cu o constituție osoasă, fiind plăcut la vedere. însă avea o fire mohorâtă și se aprindea repede, fiind unul dintre acei oameni tăcuți în preajma cărora ai fi dorit să petreci cât mai puțin timp. Nu iubea pe nimeni. Nici chiar pe el însuși! Se vedea că ducea o viață austeră, iar banii îi aduna undeva sub podelele casei.

Pe Matei l-a adus în toamna aceea ploioasă și lungă în care acesta a rămas iarăși fără stăpân. L-a

188 găzduit într-o magazie din capătul grajdului din care a scos hambarul vechi și a așezat un pat cu stavile și cu strujac de rogoz și o laviță veche pe care o adusese ca zestre odată cu Marișca. Ce l-o fi făcut să-1 aducă la el acasă nu poate spune nimeni. Nu era vorba de milă, deoarece nu cunoștea acest sentiment și nu se îndura nici chiar de el însuși. Asta se vedea după hainele ponosite pe care le purta în fiecare zi și din masa sărăcăciasă: fasole, cartofi și varză. Came doar duminica, când tăia câte-un pui de pasăre din curte. Matei nu avea altă posibilitate, spuneau unii căinân- du-1, însă acesta nu-și făcea griji. Chiar dacă stăpânul îl bătea uneori și pe el și pe Marișca cu funia de legat carul. Se priveau unul pe celălalt și se compătimeau, răbdând în tăcere. „N-are minte!" îl dezvinovățea Matei și făcea cu mâna semnul acela spre cap. Adică este dus rău. Nu-1 luati în seamă. Si râdea cu toti » , »
dinții pe care îi mai avea în gură. Părea că-1 înțelege pe stăpânul său și că îi este milă de el. Nu punea la inimă brutalitatea lui. Se împăcase cu gândul că omul este așa cum este. Nebunul însă suduia întruna și-1 blestema pe Dumnezeu și jumătate din vorbele care ieșeau din gura sa erau blesteme. însă se liniștea tot așa de repede precum se înfuria. Nouă ne era frică de el și-l

ocoleam. Eram convinși că omul acesta umblă cu necuratul și că-i slujește și noaptea în somn.

Matei asista cu detașare la propriul supliciu. Dacă primea câte un pachet de țigări Mărășești pe zi, era fericit. Poate îi era teamă că n-ar mai găsi alt adăpost. Stătea pe branițe, proptit în bâtă pe lângă cai și

trăgea adânc fumul de țigară în piept. Ochii lui albaștri se pironeau într-un punct deasupra albiei Streiului. Din când în când, împreună cu fumul eliberat printre dinții mari și galbeni se strecura, prudent și stingher și câte un oftat. Părea că încearcă să-și aducă aminte de ceva îndepărtat și îl chinuia îngrozitor neputința aceasta. O ceață interioară se ridica prin porii pielii sale și se contopea cu fumul țigării, învăluindu-i trupul, ochii umezi, gândurile. Nu știu ce mă atrăgea la acest om sărman, care trăia mai mult printre animale decât printre oameni. Mângâia caii și-i răsfăța ca pe niște tovarăși. L-am văzut cum le ungea cu o cârpă muiată în untdelemn rănile făcute de hamuri și uneori de loviturile de par administrate de Boban. Acesta își bătea cu cruzime și animalele și se spunea că în tinerețe omorâse în bătaie mai mulți cai. Când intra în târgul de vite, țiganii, geambași de cai ca și el, se dădeau la o parte din calea lui, preferând să nu aibă de-a face cu omul acesta rău și răzbunător. Pățiseră destule necazuri din cauza lui.

„Ce-or mai face a noști de-acasă?" se întreba Matei în clipele sale de singurătate. Și tot el își răspundea: „ce-or mai face?" Uneori începea să vorbească într-o limbă pe care nu o înțelegeam. Price- peam doar că era o conversație militărească, se părea că omul făcea intrucție, își saluta superiorii și tot el răspundea. „Eins, zwei, drei! Eins, zwei, drei! Liegen! Liegen!

Eins, zwei, drei! Eins, zwei, drei!" Ulterior am aflat că vorbea limba germană și

că era un „uitat". Adică era un fost militar german uitat pe meleagurile noastre încă din timpul războiului. Fusese rănit, împușcat în burtă și în picior. Dacă rănile i se vindecaseră și chiar dacă piciorul rănit rămăsese aproape țeapăn, amnezia îl făcea să nu-și mai amintească numele locului de unde vine și nici numele rudelor sale. O poveste scurtă și tristă. Vedeam deci un soldat german în carne și oase. Un neamț total diferit de soldatul prezentat în filmele cu nemți și cu americani. Mi se elucidase în acest fel și misterul întrebării lui, aparent fără sens: ce-or mai face ai noștri de acasă? Si totodată tristetea acestei întrebări. De bună » »
seamă, omul acesta uitat printre străini a fost și el copil, apoi a fost adolescent și a avut o casă unde a trăit, părinți, frați, surori sau chiar o iubită, o soție și poate chiar un copil, pe care îi vedea în amintirile sale însă nu putea realiza cine sunt și nici care este numele lor. Deși îi cunoaște bine și empatizează cu imaginile lor. îi sunt familiare locurile din amintirile sale, dar nu știe cum se numesc și nici unde se află. Vorbește o limbă despre care află că este limba germană, dar nu știe unde este țara în care se vorbește această limbă. Și întunericul obsesiv din care se întrupează aceste imagini... Singura amintire materială pe care o mai avea din patria sa era o tabacheră argintie în care își așeza tacticos țigările. De multe ori l-am surprins stând pe marginea râului și zâmbind fericit. Unor năluci din trecut. „Ce-or mai face a noști de-acasă!"?

- Tulai... s-a omorât! Tulai... s-a omorât!.. Liniștea Branștii s-a revoltat stârnind ecouri prelungi. Duceau strigătul disperat al Marișcăi.

Au alergat vecinii. Poarta era larg deschisă. Caii legați sub șopronul de lângă șură sforăiau pe nări, lovind cadențat cu copitele în pavajul de piatră. Ușile casei erau larg deschise, iar în camera din față Matei îmbrățișa neputincios picioarele țepene ale lui Boban, care se legăna în lanț, opintindu-se neputincios să-l ridice ca să nu se sufoce de tot. Venele gâtului i se umflaseră sub apăsarea lanțului de oțel iar ochii umflați stăteau să-i sară din orbite. Era alb la față. Limba îi atârna deja în colțul gurii, dând chipului său transfigurat un aer batjocurilor. Norocul a venit însă de unde nu te aștepți. Doi bărbați de la blocuri, care lucrau la conducta de apă, au auzit strigătele disperate ale femeii și au dat buzna în casă. Au găsit repede o rangă de fier și au rupt cuiul din grindă de care era prins lanțul de care atârna Boban. I-au eliberat gâtul și au reușit să-1 resusciteze. Când a deschis ochii era speriat și se întorcea din altă lume. Cu siguranță că-1 văzuse pe Diavol venind spre el cu o furcă pe care încerca să i-o împlânte în ochi. De bună seamă că i-a văzut întunecatului și rânjetul înfiorător. însă despre această întâlnire n-a mai putut să povestească niciodată.

Dar ce-au văzut în încăpere salvatorii a fost mult mai straniu decât imaginea înfiorătoare a spânzuratului. Resturile unui sac de iută, ros de șoareci și în jur un morman uriaș de bani de o sută, roși și ei și

aproape putreziți. Podelele erau scoase și lăsau să se vadă un loc săpat în pământ, cât un mormânt pentru un copil, în care fuseseră ascunși banii. Se spune că erau vreo trei sute de mii de lei, bani pe care Boban i-ar fi strâns leu cu leu și i-ar fi pus la adăpost în această ascunzătoare de sub podele. Numai că șoarecii au ros și sacul și banii și și-au făcut cuib chiar între bancnotele albastre de o sută, care s-au mucegăit și au prins să putrezească din cauza umezelii. Când a umblat la acunzătoare și a constat dezastrul, Boban și-a pierdut mințile. S-a blestemat în fel și chip și a jurat că se spânzură. Se dusese dracului agoniseala lui de-o viață. Nu, nu mai avea niciun rost să trăiască. A luat un lanț și l-a bătut în cuie în grinda de lemn și și-a făcut felul. Se adunase multă lume, încercau să mai salveze ceva din averea scoasă de sub podelele casei. însă totul părea în zadar. Uitaseră de Boban. Acesta stătea întins pe pat cât era de lung. Nu se văita. Nu scotea niciun sunet. Avea ochii larg deschiși, și privirile goale erau fixate în grindă. Matei stătea aplecat deasupra sa și îi tampona fruntea cu un ștergar de cânepă umezit în apă cu oțet. Gesturile lui erau tandre. Se purta ca atunci când oblojea cu untdelemn rănile cailor, după bătaie.

- Lasă că o să fie bine. Lasă că o să treacă... îi șoptea ca unui copil și plângea.

îmi petrecusem ziua în moară. Morarul Romoluț mă lăsase să mă uit cum se fabrică făina între pietrele mari și cenușii, de unde curge ca o apă albă în jgea- burile de lemn, lustruite de atâta folosință, apoi se

adună în niște lăzi înclinate la care se leagă gura sacului. în sac alunecă făina caldă. Când se umplea sacul, morarul închidea orificiul de scurgere a făinii cu un șubăr de lemn și lega în loc alt sac gol, după care deschidea șubărul ca să curgă făina. M-am repezit să iau și eu un sac plin ca să-l duc în moară. Sacul era cald și moale și am avut senzația unei îmbrățișări, încât m-am înfiorat. Când am așezat sacul lângă cântar, mi-am spus că acesta chiar avea forma trupului unei femei și am fost cuprins de o senzație necunoscută până atunci.

însoțit de acest sentiment necunoscut, am trecut mai târziu pe la Mili ca să văd ce mai face. Locuia într-o aripă a conacului vechi al familiei Szocsi, care fusese cumpărat de bunicul ei și totuși naționalizat la colectivizare. Așa că, într-o parte a casei, aferentă curții din spate, îi lăsaseră încă să locuiască pe vechii proprietari, iar în partea din față, în anticameră și în sufrageria cu boltă se mutase sediul colectivului. Am bătut timid la ușă, dar n-a răspuns nimeni. Am intrat în veranda întunecoasă și am văzut silueta suplă a unei femei care se aranja în oglindă. Am tușit și atunci aceasta s-a întors și s-a îndreptat spre mine. Am recunoscut-o pe Mili sub rochia elegantă de culoare verde topaz. Se tunsese scurt și părul ei castaniu îi scotea în evidență ochii verzi și luminoși. Avea o aluniță deasupra buzei de sus, în partea dreaptă și mi-am dat seama câtă dreptate aveau cei care spuneau că seamănă cu cântăreața Margareta Pâslaru. Pășea apăsat, iar pantofii cu toc înalt de

culoare crem o făceau să pară mai înaltă decât era în realitate. M-am dat instinctiv înapoi. Parcă m-aș fi apărat de o nălucă. îmi era un fel de ciudă și îmi spuneam că femeia din fața mea nu putea să fie Mili, tovarășa mea de pescuit. Nu, femeia aceasta era o străină!

- Plec la școală, mi-a spus simplu și s-a postat în fața mea. îți las în grijă cristacul meu de prins pești și căpăstrul pentru călărie. Să ai grije de ele ca de ochii din cap. Să vii mâine să ți le dau. La vară avem iarăși nevoie de ele. Era cu un cap mai înaltă decât mine. A vrut să mă prindă de mână, dar mie îmi venea să plâng. Mă simțeam neputincios. Nu doream să am de-a face cu femeiușcă aceasta agresivă. Bineînțeles că n-am vrut să mă vadă plângând. Aveam și eu demnitatea mea. Am făcut stânga-mprejur și am luat- o la fugă. Nu m-am oprit decât în Branișteе. Am alergat pe porțiuni întregi de teren chiar prin albia iazului. Nici nu simțeam sub tălpi pietrele ascuțite de pe fundul apei. îmi spuneam că inima mea este împărțită în două: tot așa cum apa râului împărțea satul în două jumătăți. Și nici nu aveam nevoie de cristacul de prins pești! Și nici de căpăstrul pentru călărit caii ceapeului. Nu aveam nevoie de nimic de la ea!

Când am ajuns în Branișteе se însera. Mă minunam că ferestrele lui Boban nu sunt luminate încă. Cele trei corpuri de clădiri din curte erau pe jumătate cufundate în beznă. Mi se părea că sunt într-un tărâm părăsit. Mi-am amintit că Boban a murit după vreun

an de la tentativa de suicid. Muțise. Uneori părea că se roagă și atunci i se umezeau ochii. Matei nu s-a mișcat de lângă el și l-a îngrijit ca pe un copil. Dar de moarte tot n-a putut să-l scape.

- Vai, vai! Vai,vai! se văita oftând și privind cu ochii triști undeva departe.

Când a murit și Marișca, casele au fost moștenite de o rudă mai îndepărtată care s-a îngrijit și de bătrânul Matei. într-o zi însă, în sat a sosit pe neașteptate un străin. Era înaintat în vârstă și semăna leit cu Matei. Știa exact unde este acesta. S-au măsurat înde- »
lung din priviri. Au vorbit în limba germană și i-a spus acestuia că este fratele său geamăn. I-a povestit și despre familia lor și despre faptul că l-a căutat cincizeci de ani. însă Matei a rămas indiferent la vorbele străinului în chipul căruia se vedea ca într-o oglindă magică și chiar s-a tras înapoi ca ars, când celălalt eu a vrut să-l îmbrățișeze. Părea un copil supărat că a fost lăsat prea mult timp în grija doicii sale. N-am mai aflat ce s-a întâmplat între cei doi în acea zi. Străinul s-a întors dezamăgit în patria sa îndepărtată și nu a mai revenit. Se aștepta să regăsească un frate, dar a descoperit doar un copil bătrân cu sufletul mort. Și nici nu mai avea de ce să revină pentru că în acel an Matei a refuzat să mai fie Matei.

Dacă-1 întrebai: „Matei, ce-or mai face ai noști de-acasă?" te privea melancolic și tăcea. Nu mai răspundea vesel ca altădată. Uneori tăcerea sa era cea mai tristă tăcere de pe pământ. Când a venit iama, a murit și el. Aflase răspunsul la întrebarea care l-a

 chinuit cincizeci de ani. Poate pentru prima dată în viață a înțeles singurătatea. Și nu mai dorea să se întoarcă la imaginile acelea din tinerețea sa, pe care le văzuse o jumătate de secol ca într-o oglindă, fără să le poată localiza. Când locurile copilăriei sale au avut nume și când și-a amintit, poate, de lumea care a trăit fără el timp de cincizeci de ani a constat că toată viața lui era lipsită de sens. Nu mai avea de ce să rămână aici. L-au îngropat creștinește în cimitirul din marginea orașului, aproape de Boban și de Marișca. De atunci a trecut multă vreme și crucea de lemn de la mormântul său a putrezit și s-a prăvălit pe pământ și nu a fost nimeni să-i pună un alt semn de aducere aminte. Locul mormântului său îl mai știe doar vântul.

Era târziu când m-am întors din lumea aceasta exilată sub tâmple. Auzeam doar apele iazului morii murmurând, îngânând pietrele peste care alunecau aproape de locul în care se vărsau în Strei. Dar eu simțeam parcă un alt râu, un râu subteran, care mă străbătea și care își camufla apele ce își continuau curgerea în veșnicie. Și dincolo de albia acestui râu care izvora din memorie, percepeam toate lucrurile adăpostite sub umbra lui Dumnezeu. Le simțeam ca pe o altă prezență. Simțeam cum se năruie și revin iarăși în ființă. O mână nevăzută le dărâma și le așeza la loc. Și toate se făceau noi. Ca la început.

Eins, zwei, drei! Eins, zwei, drei!

197

Cățelul pământului

Cu toate că anii au trecut și multe s-au

întâmplat în aceste locuri, cocioaba lui Rusalin a rămas neschimbată. Streiul curgea chiar prin spatele grădinii, iar în vremea aceea grădina părea părăsită din cauza mușuroaielor de cârtiță. Erau atât de multe mușuroaie, unele lângă altele, încât aproape că nu aveau pe unde să pășești fără să calci în picioare un mușuroi. Când eram mic nu auzisem de cârtiță. Acest mic mamifer, orb din naștere, care trăiește întreaga viață în subteran, era numit prin partea locului cățelul pământului. Când se făcea ora de culcare, mama ne spunea în glumă că trebuie să ne băgăm în așternut ca să ascultăm cum latră cățelul pământului. Dar n-am auzit vreun lătrat în timp ce dormeam. M-am lămurit când am mai crescut că mama folosea doar o expresie populară, care se referea la faptul că trebuia să ne culcăm și să încetăm să mai facem gălăgie. Nu înțelegeam de ce i se spunea cățel. Deoarece nu am auzit niciodată vreun lătrat pe sub straturile cu ceapă. Dar m-am lămurit într-o zi în care mama s-a așezat la pândă. Stătea nemișcată în straturi și când m-am apropiat de ea mi-a făcut semn să tac, arătându-mi un mușuroi proaspăt, la care cineva încă lucra de zor. Știam că în ultimul timp

 aceste ființe făcuseră ravagii în grădina de legume a mamei mele, zădărnicindu-i munca din primăvara aceea. Am tăcut, așa cum îmi ceruse ea. Am văzut cum un botișor râma în mijlocul mușuroiului, dar momentul a fost foarte scurt, fiind întrerupt de o bufnitură puternică. Mama împlântase sapa în mușuroi. în același moment cățelul pământului, de mărimea unui șobolan, a țâșnit afară din galerie. Se zbătea și scotea un lătrat asemănător lătratului unui cățeluș. Doar că era mult mai intens și avea o tonalitate mai ascuțită. S-a întins în țărână, dându-și ultima suflare.

- Mamă, de ce îi spune cățelul pământului? am întrebat-o în timp ce am întors vietatea moartă cu piciorușele în sus, constatând că blana sa brună era foarte fină.

- Pentru că păzește pământul și mănâncă furnicile și larvele din interiorul lui. Numai că strică și straturile cu legume.

Citindu-mi în ochi un mic reproș, mama a încercat să se scuze:

- Uneori faci și ceea ce nu-ți place să faci. De multă vreme îmi strică grădina și nu am nici o soluție. Acum restul familie va pleca. Ia acum cățelul mort și îngroapă-1 în spatele ogrăzii.

Mi-am amintit de grădina lui Rusalin, grădina pe care acesta a construit-o chiar pe albia râului, din mușuroaiele de cârtiță. Grădina se vede și acum din drum: înconjurată de sălcii și de piersici. Doar din râul furios de altădată nu a rămas decât un pui de

râu. Cocioaba lui Rusalin era ridicată chiar sub drumul din piatră. La doar câțiva metri distanță. Mi se părea întotdeauna, când treceam pe acolo, că este coborâtă sub drum

direct dintr-un film de desene animate. Parcă era transportată lângă albia râului din altă poveste, poate chiar din stepa rusească, de unde omul reușise să dezerteze în plin război mondial. Ciudata construcție de nuiele împletite și lipite cu pământ avea un aspect oriental, asemănător construcțiilor ridicate în deșert. Clădirea avea doar vreo cincisprezece metri pătrați: o singură încăpere luminată printr-un ochi de geam. în odaie se intra dintr-un antreu deschis. Treptele de lemn erau prinse între cei doi stâlpi de susținere ai antreului. Acoperișul casei era în așa fel făcut încât putea să fie lesne folosit ca o terasă și nu se înălța cu mai mult de un metru peste nivelul drumului. De pe strada înaltă se putea vedea toată curtea din față în care se afla un coteț de găini și o cușcă pentru câine. Sub vița de vie, întinsă pe pari de salcâm chiar în fața casei, se afla o masă de bârne fixată pe stâlpi bătuți în pământ și o bancă; toate din lemn de salcâm.

Acesta era locul unde familia lui Rusalin lua masa, cam de pe la începutul primăverii și până toamna târziu. Rusalin era un bătrân înalt și uscățiv. Pletele îi cădeau pe umeri, într-o mată prefigurare, în timp ce barba deasă și ninsă îi cădea pe piept. Se ridica din pat o dată cu răsăritul soarelui și zăbovea, o vreme, pe scaunul de piatră de lângă casă, gân- dindu-se la ce avea să facă în acea zi. După aceste

200 momente de meditație se apuca de treabă. Nu mai avea în curte decât un câine jigărit care dormita în cotețul de sub vie și o pisică care făta sub pat, de trei ori pe an. însă, de fiecare dată după un astfel de eveniment, Rusalin lua puii, care nu deschiseseră încă ochii, îi învelea într-un ziar vechi și arunca coletul în valurile Streiului, chiar sub privirile uimite ale pisicii, care nu înțelegea graba stăpânului său. în ultimi ani bătrânul locuia mai mult singur. Maria, soția sa, își ducea zilele mai mult pe la singurul lor fiu, Belu, care avea o casă nouă, nu departe de casa bătrânească. Pe bătrân îl vedeam deseori picotind, așezat pe scăunelul de sub vița de vie.

- Bună ziua, domnu Rusalin, îi strigam de departe.

- Bună să-ți fie inima, om bun, răspundea bine dispus.

- Sănătos, sănătos?

- Ne străduim. Ne străduim.

Treceam mai departe și-mi vedeam de treburile mele. Bătrânul rămânea cu amintirile lui. Mulți au uitat, poate, povestea acestui om. Mulți au murit și cei care au rămas după ei nu au mai fost interesați de amintirile vechi. Cine mai poate învia un mort? Și la ce îți folosește un mort? Am constatat, în ultima vreme, că pentru cei mai mulți oameni trecutul este ca un mort. Nu-1 păstrezi în preajma ta. Un mort trebuie pus în groapa lui. Mă rog. Este o chestiune legată de perspectiva pe care o ai în vedere atunci când privești în trecut. Pentru mine trecutul este viu.

Este chiar ca o carte deschisă și în care trebuie să citesc în fiecare zi. Doar citind înțeleg cine

este cel care înnoadă, în mine întâi, firul trecutului de viitor. Și de ce? îmi spun în fiecare dimineață: sunt viu pentru că am încă în față un viitor. Deși chiar și prezentul meu este în trecut. Rusalin, chiar dacă nu mai călătorea în lume, călătorea în trecut.

într-o zi, cândva, Rusalin a plecat la război. Era un bărbat chipeș: înalt, cu mustață de honved. Atunci, în timp ce-și îmbrățișa nevasta, i-ar fi șoptit: „Mărie, n-oi lipsi prea mult. Așteaptă-mă". Și bărbatul a plecat în rând cu toți bărbații din sat. Ultima scrisoare adresată soției sale venea din Crimeea. îi spunea femeii să stea liniștită că el este bine. Nu după multe zile de la sosirea scrisorii, într- o seară de toamnă, Maria s-a trezit cu poliția militară la poartă. Ofițerii au spus femeii ce caută. I-a poftit în casă. Au intrat. Au scotocit prin curte, au căutat prin cotețul găinilor și prin singura încăpere a casei. S-au uitat pe malul râului, pe sub garduri și chiar în cotețul câinelui. La sfârșit au întocmit un proces verbal și au plecat. Nici un vecin n-a avut curajul s-o întrebe pe Maria despre ce căutaseră polițiștii. Nu trebuia să știe. Era adevărat că Rusalin și Maria nu erau de-ai locului. Dar erau oameni de treabă. Tata lucrase mai târziu cu bătrânul în turnătoria de fontă. Doar câțiva ani lucrase, pentru că acesta se pensionase. Dar au rămas prieteni. Bătrânul Rusalin îi povestise câte ceva din biografia sa. Așa a aflat tatăl meu că Rusalin și Maria veniseră din Lupeni, chiar

 după greva din 1933, și că Rusalin se angajase muncitor în turnătoria de radiatoare de fontă de la Călan. Uzina de fier, cum îi spuneau localnicii, era pe atunci proprietatea unor evrei, pe care, însă, nimeni nu-i văzuse la față: frații Edgar și Max Auschnitt. Se mai spunea că Rusalin și Maria erau evrei unguri, dar când se mutaseră în aceste locuri erau deja convertiți la catolicism. Cu toate acestea, Rusalin nu fusese văzut niciodată în biserică. Tata mi-a mai spus, cu glas scăzut, că ar fi existat o bănuială, cum că Rusalin ar fi fost implicat în organizarea grevei minerilor de la Lupeni. Dar nu avea nici o dovadă.

- Se zvonea că ar fi avut o discretă legătură cu unele servicii secrete ruse, povestea tata. Faptul că circulau asemenea zvonuri arătau că legătura nu era chiar așa de discretă. Probabil că omul nu a fost străin nici de mișcările muncitorești din anii 37-38, de la Călan. Pe atunci uzinele aveau în jur de 4900 de muncitori și o cifră de afaceri de peste un milion de lei de aur. Cea mai mare cifră de afacere a unei societăți pe acțiuni din România. în '38, Max Auschnitt era aruncat în închisoare. Și nu de oricine! Chiar de prietenul său de petreceri, regele Carol. Se spunea că industriașul a căzut în dizgrație, în urma unelti-rilor noului favorit al regelui, Nicolae Malaxa. Oricum, ceva a fost. în timpul dictaturii regale uzinele Titan-Nădrag-Călan au fost naționalizate. Și pregătite să fabrice material de război, pentru armată.

După plecarea poliției militare, Maria a continuat să trăiască modest, în mica lor căsuță. Aproape din nimic. Doar din ce câștiga cu torsul cânepii în timpul iernii. Este adevărat

că la muncă o mai ajuta și băiatul lor, Belu. Dar angajase atât de mult de lucru și luase atât de mult fuior pentru tors încât femeile din sat se minunau și se întrebau când mai putea să răzbească să toarcă singură. Dar nu s-a întâmplat niciodată să depășească termenul în care trebuia să predea lucrul gata făcut. Misterul s-a lămurit la sfârșitul războiului. Dacă mulți bărbați nu s-au mai întors de pe front, încât aproape fiecare casă avea un mort sau un dispărut, Rusalin a fost văzut, într-o dimineață, în grădina casei sale. Tata îmi spunea că omul avea în acea vreme o barbă sură și lungă până la brâu. Vecinii l-au zărit stând nemișcat, cu privirile rătăcite dincolo de albia Streiului, poate prin lunca înconjurată de sălcii, încercând să distingă holdele îngălbenite de cânepă înflorită. în fața fiecărei cânepiști erau săpate topilele - niște bazine pline de apă stătută în care se așezau snopii de cânepă la topit. Pânza freatică era, în această zonă, aproape de suprafață. Dacă săpai un metru în pământul mâlos dădeai de apă. Pe lângă topile, fiecare proprietate avea săpată fântâna sa: un ochi de apă întunecată, acoperit de mușchi verde și lipicios. Este adevărat că apa era cam sălcie însă era rece ca gheața. Cânepa se ținea în topile până când se distingeau de sub coajă firele de fuior care urmau să fie uscate la soare și apoi duse la scărmănat. Tata mi-a spus că vara, în vremea când săpau porumbul a

doua oară, la amiază, topitele erau pline de copii care se scăldau. însă nu stăteau în topile decât puțină vreme, pentru a se răcori. Dacă ar fi stat mai mult adormeau si se înecau. Pe atunci nimeni nu știa că în * I
inima cânepii se afla un demon. Adică un drog ucigător...

N-a avut nimeni curajul să-1 întrebe pe Rusalin cum și când a ajuns acasă din război. Nici despre ce s-a întâmplat pe front. însă toată lumea din sat știa că a reușit să dezerteze de la Cotul Donului, unde au murit aproape două sute de mii de români, în chip miraculos. Și că a stat câțiva ani ascuns într-o pivniță pe care o săpase înainte de război, chiar sub drumul de lângă casa sa, fiind torcătorul de serviciu al întregului sat. Tata mi-a explicat, mult mai târziu, că mulți au bănuit că bărbatul a fugit de pe front și că se află într-o ascunzătoare din apropiere. Dar nimeni nu s-ar fi gândit că era ascuns chiar sub drumul pe care treceau în fiecare zi. De felul lui, Rusalin era un om tăcut. Nu a povestit niciodată despre această perioadă din viața sa. Unii ar zice că a fost o perioadă neagră de viață. Tata avea însă altă părere. îmi spunea că omul a avut curaj și dacă n-ar fi dezertat de pe Don ar fi fost de multă vreme și el un pumn de țărână, într-o groapă comună. Chiar și această misterioasă perioadă pe care a trăit-o a fost una glorioasă. Pentru că omul aproape că și-a învins propriul destin. Femeile din sat aveau, însă, o altă opinie: așa a vrut Dumnezeu. Cu toate că recunoșteau că așa a fost să fie, în glasul lor se simțea un ușor

reproș. Și această nemulțumire, chiar nerostită, avea o justificare, pentru că cei mai multi bărbați din sat și-au lăsat oasele de pomană la ruși. Tatăl mătușii Nica lui Piu nu s-a mai întors. Cu toate că nu se știe cineva ar fi putut să jure că l-a văzut în came și oase, mai târziu, într-un sat din Crimeea. Că era însurat cu fata gospodarilor care l-au găsit aproape mort în smârcuri. Și drept recunoștință a rămas în casa

celor care l-au salvat de la moarte și că și-a șters după aceea din minte orice amintire cu nevasta sa și cu fata sa care rămăseseră în țară. Drept recunoștință le-a jurat rușilor că va uita de familia sa.

Mătușa Oprița lui Cocoloș a avut patru copii: toți ca brazii și cu unchiul Pătru Cocoloș, tatăl lor - cinci bărbați. Patru au pierit la Don. Femeia a primit, într-o singură zi, vestea cumplită a morții celor patru băieți ai săi. Toți în același Ioc, în aceeași zi și la aceeași oră. Pentru că fiind frați, au fost înregimentați în aceeași companie și în același pluton. Un obuz i-a spulberat pe toți patru în aceeași fracțiune de secundă. Iar carnea lor s-a amestecat, deopotrivă, în clica luncii Donului. Probabil sufletele lor desprinse de trupurile sfârtecate brutal, și-au găsit liniștea, ridicându-se la Dumnezeu chiar pe deasupra apelor fumurii ale marelui fluviu. „Poate îmi rămâne bărbatul", și-a spus femeia într-un târziu, când și-a mai venit în fire. Nu a putut să verse, însă, nici o lacrimă. De parcă cei patru copii ai săi pe care îi hrănise cu atâta bucurie la piept erau doar plecați prin lume, undeva. I-a jelit în tăcere. în sufletul ei băieții săi erau vii. A mai așteptat

206 încă un semn. Peste șase luni avea să primească vestea că Pătru, bărbatul său, este dat dispărut. „Mai am o nădejde", și-a spus ea. „Poate e rănit și zace prin cine știe ce infirmerie de campanie", și-a spus ea. Și a trăit o vreme măcinată de acest gând. După vreo două luni femeia a luat o hotărâre greu de prevăzut: „Mă duc să-l caut", și-a spus ea. A ridicat în fundul grădinii cinci cruci. Pentru fiecare o cruce. Le-a încrustat numele în lemn, a aprins câte o lumânare pentru sufletele lor și a plecat în lume. „Eu nu mai am nimic aici", și-a spus. „Mai am o nădejde. Dacă Pătru e numai dispărut, e bine. Putere mai am. N-am decât patruzeci și doi de ani". Și a plecat. S-a oprit la Centrul Militar și ce a spus, cum a reușit să-i convingă pe ofițeri, nu s-a știut nici până azi. Când a ieșit din acel loc era infirmieră. Iar în mână strângea ordinul de repartizare pe front, împăturit în patru. Hârtia aceasta avea să fie mângâierea ei. „O să-l caut și o să-l găsesc!"s-a încurajat singură. Câțiva ani a văzut multe grozăvii și a adunat în inima ei multă durere. Dar nici o suferință, oricât de mare ar fi fost, nu a putut egala pe cea făcută de dispariția bărbaților din familia sa. Și a umblat prin toată Europa, a văzut multe locuri noi și a văzut că omul de rând este la fel de amărât. Si că războiul nu are nici o noimă. Aici a

J

fost de acord cu ecleziastul care spune că viața omului nu-i decât „trudă și durere".

Tata avea o teorie interesantă despre Rusalin. Și se jura că nu mi-o împărtășise decât mie. „Nu îmi pot răspunde la câteva întrebări", afirma el. „Unu: cum a

reușit să fugă de pe Don, când erau încercui ți

de armata dușmană? Doi: Cum a reușit să vină atâta amar de drum singur și flămând? Trei: Cum de nu a fost prins în acest timp? Deoarece dezerta din rândurile armatei române! Clar, nu? întrebarea este cine l-a ajutat?" Erau corecte întrebările tatălui meu. La sfârșitul războiului, după ce ieșise la lumină din ascunzătoarea de sub drum, Rusalin agățase sub vița de vie dinaintea casei sale o scândură pe care scrisese cu litere de o șchioapă: „Stalin și poporul rus, libertate ne-a adus!". Lozinca se putea citi din drum și a stat o bună bucată de timp în acel loc. Dar într-o zi a dispărut nu se știe din ce motive. Spun și eu din ce mi-a povestit tata. Până la urmă cineva l-a convins să dea jos scândura omagială. Cert este că peste ani Rusalin ajunsese secretarul organizației locale a partidului comunist. Maria, soția sa, a devenit brigadier la colhozul din localitate imediat după întovărășire; a fost aleasă chiar deputat în Adunarea Populară Națională. Răsplată binemeritată! Noul partid a considerat originea lor una foarte sănătoasă. Dovadă a stat și faptul că n-au avut avere și chiar n-au adus nici măcar un cap de vită în colectiv. Maria era bună de gură și avea și o inteligență nativă. Așa că foarte repede s-a familiarizat cu discursurile marca partidul comunist, spre deosebire de bărbatul ei care era scump la vorbă. In organizația de partid se mai aciuase și tânărul activist Avram. Lumea din sat îi spunea Avram Țiganu, deoarece avea un frate tuciuriu.. Avram era de loc tot din Lupeni și avea și

|iyhu [iii

el o origine foarte sănătoasă. Venise în aceste locuri însoțit de fratele său mai mare în căutare de lucru, deoarece minele din Lupeni nu mai

angajau personal nou. Dar nici la uzina de fier n-au găsit de lucru și s-au tocmit slugi la o familie mai înstărită. Avram, care era un tânăr oacheș dar frumos, despre care n-ai fi putut spune că este țigan, s-a încurcat cu o fată din sat și, deși părinții fetei s-au împotrivit, profitând de o conjunctură favorabilă, s-a căsătorit cu ea. Reușise să-și convingă viitorul socru că nu este țigan și că este, de fapt, nepotul lui Rusalin. Tata nu mi-a dat explicații cu privire la felul în care a acceptat Rusalin rolul ingrat, de rudă a lui Avram. Ca să nu mai fie batjocorit că e țigan s-a despărțit de fratele său, care a plecat la alt stăpân și l-a renegat până la sfârșitul vieții sale.

Tot tata îmi povestea că la adunările de partid și la ședințele de mai târziu ale ceapeului conducerea organizației de partid era structurată în jurul nucleului Maria, Rusalin și Avram. Pentru a arăta că relațiile de familie nu au nici o valoare în fața intereselor partidului conducerea a hotărât să adopte o exprimare protocolară. Rusalin, care conducea în calitate de prezident aceste adunări, dădea întotdeauna cel dintâi cuvânt secretarului și se adresa întotdeauna cu formula, care s-a și păstrat vie și nealterată în memoria participanților la ședință: „Și acum dau cu- vântul tovarășului Nepotul!". Și junele politruc lua cuvântul. Avram fusese identificat de partid și chemat în rândurile sale tocmai din pricină că avea o origine

sănătoasă, adică nu avea decât cămașa de pe el și era bun de gură. Mai mult decât atât, știa să se semneze. Și acesta nu era un lucru de căpătat. Mai târziu avea să termine și cursurile

de alfabetizare. Când termina de vorbit, tânărul activist Avram nu uita să menționeze: „Dau cuvântul tovarășei Mătușa!". în acel moment, când Maria Belu se îndrepta spre tribună, nu se mai auzea nici musca: „Tovarăși, a răsărit și pentru noi soarele! Și știm cu toți că soarele răsare de la Răsărit!". Urmau aplauze puternice. Tata mi-a confirmat că această importantă parte introductivă a discursului nu lipsea din nici o cuvântare.

- Rusalin nu avea prieteni, îmi povestea tata. Gurile rele afirmau că nu era capabil să țină la cineva. Era ateu pe față. Dumnezeii lui se numeau Stalin și Dej. Când au murit a agățat, de fiecare dată, un steag negru în vița de vie din fața casei. Toată viața Rusalin s-a îmbrăcat doar în salopetă. Pentru că el era proletar. Așa se lăuda. Tot în salopetă mergea și la uzină, pe jos, trecând peste luncă. Se împrietenise, totuși, cu Dumitrana, vecinul care locuia lângă Turbină. Era o asociere ciudată. Se spunea că nu aveau nimic în comun. în afară de sminteala lor. Nimeni nu știa de unde era Dumitrana. Și nici nu l-a întrebat nimeni, își făcuse o casă mică, pe o străduță, chiar lângă canalul de aducțiune a apei la Turbină. Venea seara în vizită la Rusalin. Stăteau până noaptea târziu în fața măsuței de sub vie, luminați de becul orb din colțul casei. Nu se auzea niciodată despre ce vorbesc. Dacă vorbeau. Fumul care se ridica spre cer printre

210 frunzele viei confirma că cei doi ardeau până la miezul nopții cel puțin un pachet de Mărășești. Despre Dumitrana se spunea că era tot un comunist convins. Dar nu după modelul lui Stalin, ci după modelul lui Fidel Castro. Purta barbă lungă și bască neagră și era un om tăcut și singuratic. Avea și el doar două rânduri de haine. De fapt două perechi de salopetă, de aceeași culoare albastră. Cu o salopetă se ducea la fabrică și o numise echipament de lucru. Cu celălalt costum de salopetă se ducea în oraș. Când s-a înscris la liceul seral a fost văzut timp de cinci ani în această ținută de oraș. în fiecare zi trecea mândru pe drumul ce urca spre Orașul Nou, cu mapa sub braț. Puteai regla ceasul după el. Trecea exact la ora patru fără un sfert. Se întorcea pe același drum, cu aceeași exactitate, seara la ora opt și un sfert.

Tata avea un anumit fel de a povesti care nu-mi permitea niciodată să evaluez procentul exact de ironie strecurat în umbra cuvintelor sale. Despre Dumitrana auzisem și eu multe lucruri ciudate, dar nu le-am crezut. însă odată am avut ocazia să intru în curtea sa. Se rugase de tata să îi transporte mobila nouă pe care o cumpărase. Când am intrat în curtea pavată cu piatră rotundă de râu am fost surprins să constat că Dumitrana era îmbrăcat într-o salopetă curată și că purta pe dedesubt o cămașă de bumbac roșie, cu carouri negre. Eram obișnuit să-l văd doar în ținuta în care se întorcea, zilnic, din Cocseria Veche, unde lucra: călare pe bicicletă, îmbrăcat în salopeta care lucea pe sub praful de cărbune. Când

am intrat în curte Dumitrana ne-a făcut semn să așteptăm puțin deoarece era ocupat. Trăgea cu putere de o funie și era total absorbit de

această activitate itinerantă. Ne-am dumirit despre ce este vorba atunci când am văzut că trăgea un fel de teleferic, care aluneca pe role, pe un cablu de oțel ancorat dincolo de malul canalului de aducțiune a apei la turbină, canal ale cărui maluri se înălțau deasupra de casa sa. Pe acest monorai sau teleferic, cum îl denumea el, era așezat cu grijă pe o platformă fânul uscat. îl transporta în curte de pe celălalt mal al canalului, cu ajutorul acestei ingenioase instalații.

- îmi transport fânul pentru iarnă, ne-a lămurit Dumitrana. Pe celălalt mal am îngrădit o bucată de pământ și am încropit un coteț pentru capre. Iama le aduc aici. Să nu le mânce vreun lup...

- Le aduceți pe drum? l-am întrebat cu tâlc.

- Nu. Le leg în chingi și le transport tot așa. Cu telefericul.

M-am uitat instinctiv la tata. Cu greu ne stăpâneam ca să nu râdem. îmi închipuiam deja o namilă de țap cu barba lungă, la fel de lungă ca barba stăpânului său, bălăbănindu-se în teleferic deasupra apei și behăind disperat, în timp ce era transportat mecanizat pe acest mal. Cred că Dumitrana ne-a citit și a înțeles ironia de pe fețele noastre, suspect de serioase. Deoarece a devenit circumspect și bănuitor. Ne-a rugat să punem pachetele cu mobilier jos, chiar în fața ușii de la intrare a casei și după ce ne-a plătit ne-a invitat să plecăm, urându-ne sec: noroc bun!

în timpul inundațiilor din anul șaptezeci Streiul a luat podul de lemn. Acesta făcea legătura între sat și Orașul Nou cu Orașul Vechi. înainte de această » »

dramă a plouat mai bine de treizeci de zile. Clopotele bisericilor au fost trase în fiecare zi, de trei ori, pentru ca Dumnezeu să se îndure și să oprească potopul. Chiar și partidul a închis

ochii la această aberantă acțiune bisericească. Apa a curs fără încetare prin cerul deschis, cu o înverșunare deluviană. Au fost deschise toate zăgazurile înaltului și bătrânii recunoscusem semnele sfârșitului. După treizeci de zile, ca din senin, potopul s-a oprit. Dar atunci au început urgiile. într-o dimineață Rusalin a fost trezit din somn de un zgomot foarte puternic. S-a repezit în curtea casei și a constat că vuietul era făcut de apele Streiului care mușcaseră cu lăcomie din malurile înalte și acum curgeau prin grădina sa. Valurile furioase aduceau copaci, rădăcini, leșuri de animale și împingeau cu putere la vale cam tot ce întâlneau în cale. Strada era înțesată de oameni înspăimântați, deoarece apele creșteau cu fiecare minut, iar Dumnezeu părea că scăpase din mână cârma. Dacă trecerea pe sub pod se bloca cu arborii și aluviunile aduse de apele furioase, atunci cel puțin o sută de case ar fi fost luate de râu. Pericolul era iminent. Rusalin a înțeles cum stăteau lucrurile. Dar era conștient că omenește nu se mai putea face nimic. A ajuns destul de repede în fața crâșmei numită „La Nana", chiar în dreptul podului care scrâșnea din toate încheieturile. Lunca de pe malul opus era deja

în întregime acoperită de ape, iar râul se transformase într-un fluviu amenințător. Cât vedeai cu ochii era numai o apă. Atunci când se părea că nici o forță terestră nu mai putea face nimic, pentru ca jumătate de sat să nu fie scufundat sub ape, a intervenit Dumnezeu. Mai întâi mulțimea înspăimântată a văzut cum pe creasta unui val aluneca la vale o cocină de lemn. în cocină se vedea foarte clar un porc viu. Vuietul apei nu putea să acopere în întregime

guițatul disperat al porcului captiv între scândurile de stejar. Strada era înțesată de oameni înspăimântați, deoarece apele creșteau cu fiecare minut, iar Dumnezeu părea că scăpase din mână cârma. Dacă trecerea pe sub pod se bloca cu arborii și aluviumele aduse de apele furioase, cel puțin o sută de case ar fi fost luate de râu. Pericolul era iminent. Rusalin a înțeles cum stăteau lucrurile. Dar era conștient că omenește nu se mai putea face nimic. A ajuns destul de repede în fața crâșmei numită „La Nana", chiar în dreptul podului care scrâșnea din toate încheieturile. Lunca de pe malul opus era deja în întregime sub ape iar râul se transformase într-un fluviu amenințător. Cât vedeai cu ochii era numai o apă. Atunci când se părea că nici o forță terestră nu mai putea face nimic pentru ca jumătate de sat să nu fie scufundat ă sub ape a intervenit Dumnezeu. Mai întâi mulțimea înspăimântată a văzut cum pe creasta unui val aluneca la vale o cocină din lemn. în cocină se vedea foarte clar un porc viu. Vuietul apei nu putea să acopere în întregime guițatul disperat al porcului

 captiv între scândurile de stejar. Apoi pe râu a coborât, plutind în derivă, acoperișul de șindrilă al unei case, urmat îndeaproape de un cal înecat. S-a făcut liniște și deodată s-a auzit o bufnitură puternică; în același timp o mână nevăzută a smuls picioarele podului. Acesta s-a opintit de câteva ori și s-a desprins ca o jucărie: întâi de malul dinspre luncă și apoi de malul dinspre sat. Podul s-a rotit încet înspre axa râului și a început să plutească ca o lungă corabie, cu pânzele coborâte. Un fulger a brăzdat cerul cenușiu de la apus și până la răsărit și după câteva momente stropii mari de ploaie s-au izbit de pământ. Negura a învăluit podul plutitor și deodată s-a întunecat atât de tare încât nu se mai vedea la doi pași înaintea noastră. Atunci l-am zărit pe Rusalin care tremura din tot corpul în dreapta mea. Era desculț și îmbrăcat în izmene. Așa cum fugise din așternut. Picioarele lui mari semănau cu cele două picioare care susținuseră podul. L-am privit atunci de jos în sus. în barbă avea un zâmbet triumfător, de parcă purta un dialog interior cu cineva care încerca să-l lămurească de ce nu există Dumnezeu.

- Mătușa Oprița s-a întors de pe front la sfârșitul războiului, mi-a povestit tata. Cutreierase prin toată Europa. Dar a venit așa cum a plecat. Nu-și găsise bărbatul. Nu-și aflase liniștea. Dar nu-și pierduse nădejdea. Timp de doi ani de zile nimeni n-a mai auzit-o vorbind. Ieșea din casă doar la răsăritul soarelui, când lucra cele câteva straturi din grădină. Nu mai avea în bătătură nici măcar un suflet de

câine. Timp de doi ani din coșul casei sale nu a ieșit nici un firicel de fum. întro-zi, la sfârșitul acestor ani grei de singurătate, a zărit prin

ochiul de geam care dădea spre prispa casei, un omuleț îmbrăcat într-o manta militară. Când l-a văzut cum ridică cu grijă portița hodorogită, împingând-o cu șoldul, și-a dat seama că este bărbatul ei. în acea clipă s-a izbit de ușă cu toată putera și dintr-o săritură a ajuns în mijlocul curții. în acel moment din pieptul ei a izbucnit cel mai puternic țipăt care s-a auzit vreodată în sat. A fost atât de intens încât clopotul din turla bisericii s- a mișcat și a prins să bată în dungă, ca pentru mort, iar crucea de lemn din grădinița din spatele casei pe care era scris numele lui Pătru Cocoloș s-a rupt și a căzut pe pământ. Celelalte patru cruci din lemn ale copiilor morți pe front au rămas la locul lor. Cei doi au stat față în față și s-au privit îndelung. Bărbatul a înțeles tot ce trebuia să înțeleagă citind în ochii femeii sale. A luat-o de după umeri și au intrat împreună în casă. Femeia n-a scos nici un cuvânt și nu a vorbit încă vreo cinci ani de zile, a încheiat tata.

Mi-o aminteam și eu pe mătușa Oprița, cea din vremea în care am început să înțeleg câte ceva despre lumea din jurul meu. îmi amintesc că era foarte bătrână și adusă tare de spate. Mergea aplecată și se ajuta de un scăunel pe care se așeza să se odihnească. Peste veșmintele cernite purta un șorț gri. Din buzunarul șorțului scotea cu răbdare o batistă curată. O deznoda și îmi punea în palmă câteva bucăți albe de zahăr cubic. Pe vremea aceea nu știam de bomboane.

Bătrâna își ștergea, pe ascuns, lacrimile din ochi. Am crezut multă vreme că-i o femeie rea. Dar acum știu că nu era rea. Era doar o mamă rănită de moarte. Petru Cocoloș a povestit mai târziu că a fost rănit grav pe front și a stat șase

ani într-un spital militar într- o comă profundă. Nimeni nu știa cine este deoarece asupra lui nu s-a găsit nici un act. Și nu-i dădeau nici o șansă de vindecare. După șase ani însă, așa cum îi plăcea să spună, Dumnezeu l-a readus la viață. Din clipa cînd a deschis ochii, amintindu-și cine este s-a pocăit și mărturisea oriunde și oricând avea ocazia că Isus Hristos, fiul lui Dumnezeu, este stăpânul și mântuitorul său. Că numai el l-a salvat. Mai târziu, după moartea soției, în curtea lui Pătru Cocoloș s-a ridicat lăcașul de închinare al pocăiților din localitate. însă mătușa Oprița nu a a vrut să audă de credință și nu l-a iertat niciodată pe Dumnezeu pentru că a îngăduit să-i moară toți copiii pe front.

Anii mulți n-au reușit să-l încovoaie niciodată de tot pe Rusalin. îl vedeam cărând cu roaba de dimineața și până seara spini și piatră. Ulterior am aflat că le aduna de pe marginea Streiului. își pusese în gând să se ia la trântă cu râul. Toți vecinii spuneau că se scrântise și mai rău. Se scula cu noaptea în cap, lua roaba și pleca să aducă spini. A curățat astfel toată pășunea comunală de pe care au dispărut chiar și tufele de coroabe. După amiaza căra piatră. A reușit să aducă atâta piatră încât, pe o rază de un kilometru de casa sa, cu greu ai fi reușit să mai găsești vreo beuță pentru o fundație de casă. Când bătrânul constata că

în spatele grădinii sale de pe malul apei s-au strâns suficiente materiale se apuca să bată țăruși ascuțiți de salcie în albia apei. își făcuse în acest scop un mai din lemn, mare cât toate zilele, cu care lovea stâlpii împlântați în pietriș. Așeza cu grijă spinii peste care bascula roaba cu piatră. Repeta de câteva ori această operație

până când constata că digul prinde consistență iar apele Streiului nu mai reușesc să treacă pe dedesupt. In fiecare zi digul avansa puțin câte puțin, concomitent cu țărmul care se întindea tot mai mult în interiorul albiei râului. In curând se conturase o peninsulă cu o lungime de vreo cincizeci de metri. încet, încet, râul a adus aluviuni în partea din amonte a digului și acestea au înălțat malul până la nivelul digului. Streiul și-a schimbat încet, încet, dar sigur, cursul, dar și albia. Pe digul său, desupra pietrelor, Rusalin a basculat zilnic mușuroaiele de cârtiță din grădina sa. Pentru că, spunea el, din cauza pământului nisipos în care trăiau furnicile, nu mai putea să se scape de acest cățel al pămîntului. La un moment dat nu mai aveau loc mușuroaiele în grădină, iar cârtițele le-au împins unele în altele, ca pe niște morminte.Când i-a venit gândul cel bun, bătrânul a pus mâna pe roabă și cărând mușuroaie și le-a întins peste pietrele de pe dig. A fost o luptă lungă.

Dacă ridica si căra un mușuroi dimineața - la « » » asfințit găsea trei mușuroaie în același loc. Când grădina sa de pe dig a fost gata, cârtițele s-au liniștit și s-au mutat în altă gospodărie. Rusalin a plantat de jur împrejur sălcii. La mijloc, în șiruri paralele, a sădit

218 piersici. Și-a zis că piersicilor le place să crească în umezeala pământului și în curentul de lângă râu. Sălciilor plângătoare le-au crescut crengile asemeni unor aripi; aripile s-au întins protectoare deasupra grădinii și au speriat apele care s-au îndepărtat de țărm. Piersicii au crescut și ei mari. Intr-un an au înflorit și au dat rod. Apele și-au schimbat definitiv cursul și malul s-a remodelat văzând cu ochii. Rusalin a privit mulțumit lucrarea sa. Și-a spus că a făcut un lucru bun. Albia râului era acum departe, departe, la peste cincizeci de metri depărtare de vechea albie. Și-a zis că râul nu mai are putere acum. Și-a privit cu dragoste grădina și a fost mulțumit că nu s-a lăsat ademenit de gândul cel rău și că nu a omorât cârtițele. Nu-i dădea pace un vers, pe care nu știa de la cine l-a auzit și care spunea că un lucru rău poate deveni un lucru bun. Tata i-a tălmăcit acest gând și i-a spus că este un verset din Biblie, care spune că Dumnezeu schimbă întotdeauna răul în bine.

- Am căutat în magazie butoiașul cu carbid, a povestit după aceea Rusalin, tatălui meu. Știi, carbidul ăla pe care-1 aveam pentru pește. M-am hotărât să bag câte o bucată în fiecare gaură de cârtiță, să tom peste el apă cu găleata și să astup gaura. Să le gazez. Ha... ha. Dar mi-am amintit de lagărele de concentrare de la Auschwitz și mi-a părut rău. Cum au putut, oare, să omoare atâta popor? Ca pe niște cârtițe. M-a prins și Maria asupra faptului, pe când pregăteam carbidul. A crezut că-mi pregătesc o bombă cu carbid, să o explodez în râu și să prind

iarăși pești, așa cum făceam în tinerețe. Dar când i- am spus că aveam de gând să gazez

cârtițele mi-a făcut o critică pe linie de partid!... Credeam că nu se mai oprește. Că doar cârtița sau, mă rog, cățelul pământului, cum îi zicem pe aici, este ocrotită de lege. Și că nu e voie să o distrugem. M-am gândit și eu la vorbele Măriei și mi-am spus că are dreptate. Cârtițele sunt doar niște vietăți oarbe. Prin urmare fără apărare! Cum să le omorâm? Este ca și când ai omori copilul la naștere. Copiii se nasc orbi. Se spune că nu văd timp de câteva zile. Până când li se colorează ochii și lumea devine vizibilă. Dar ce spun eu că doar copiii se nasc fără vedere. Unii oameni sunt orbi de la naștere și până la moarte. Tot așa, ca niște copii. Cum să fii ucigaș de copii?

- Dumnezeu nu ne-a creat ca să fim ucigași!, a accentuat intenționat tata, știind că bătrânul a afirmat întotdeauna că este ateu convins. Era sigur că va sări în sus când îi va pomeni de Dumnezeul pe care l-a negat toată viața sa.

- Dumnezeu? se auzi șoptind retoric Rusalin. Nu l-am întâlnit niciodată. Dar nu pot să nu recunosc că am simțit întotdeauna pe cineva în preajma mea. In ultimul timp am constatat că nu i-am negat existența. I-am contestat doar puterea. Uneori simt cum coboară în conștiința mea o umbră. Nu o simt ca pe o remușcare. Este mai mult decât atât. Cred că sunt la o etate când îmi doresc să cred. Dar nu mai pot. Și umbra aceea... o simt ca pe o prezență continuă. Știu și eu ... Poate este chiar umbra necredinței mele...

Viata la Oarba

In toamna aceea plouase mult. Săptămâni la

rând cerul a curs pe pământ până i-au secat toate izvoarele. Atunci și-a destrămat veșmintele ude și a coborât în chip de ceață pe străzile orașului, bântuind printre oameni și printre copaci. Mă trezisem devreme cu o nemulțumire în suflet. întreaga noapte mă luptasem cu stihiile din mintea mea, încercam să găsesc o soluție folosind drept pretext o disoluție. Astfel, între veghe și somn, mintea mea o luase razna, până când spre cântatul cocoșilor trupul meu nu mai rezistase acestui supliciu și am adormit. Când a sunat ceasul am avut strania senzație că mă reîncarnez direct din neant. Nu-mi mai aminteam nimic din ceea ce experimentasem în starea dintre veghe și somn. Dar după câteva guri de cafea am trecut la sentimente mai bune și mi-am amintit că trebuie să mă întâlnesc cu amicul meu, avocatul Marius P., la ora nouă fix. In drum spre primăria din Orașul Vechi priveam cu atenție terenul din partea dreaptă a șoselei și în același timp mă încerca o senzație ciudată: mi se părea că după norii de ceață se ascunde stafia metalică a defunctului combinat sidererurgic. Desigur, nu era decât o amăgire. La fel cum trupul unui mort e îngropat în lutul din care a fost creat și

uzina cu oamenii și evenimentele care au existat cândva a fost înmormântată în amintire. Când se va întoarce în neființă și ultimul angajat din combinat nu va mai rămâne nimic de scos la lumină. Pentru că în mormânt nu domnește decât întunericul.

Fără să vreau mi-am adus aminte de anii de

liceu, ani în care am făcut practică în uzină. Fusesem repartizat la secția „Turnătoria de radiatoare" împreună cu câțiva colegi de liceu. M-au impresionat halele impozante, negre; sub bolta lor, ca o mare tulbure, vălu- reau totdeauna nori de praf sângerii. M-a impresionat furnicarul de muncitori și de macarale, cuptoarele fumegânde în care se elabora fonta, oalele de turnare unde clocotea metalul fluid; sinistre imagini desprinse dintr-un film horror. Eram repartizat la atelierul mecanic deoarece mă pregăteam să mă calific în domeniul mașinilor și utilajelor siderurgice - un anonim în acest furnicar. Maistrul Danciu, un omuleț simpatic și taciturn, îmbrăcat în halat albastru pe care sclipeau particule de grafit, ne-a dat în grija șefilor de echipă. Dar ăia nu ne prea puneau la treabă, preferând să ne trimită să le cumpărăm țigări și alcool din oraș.

Secția de radiatoare era ea însăși o adevărată uzină. Fonta cenușie se prepara în șase cubilouri, un fel de furnale mai mici cu înveliș din oțel cu instalație proprie de răcire cu apă. Cubilourile erau alimentate cu minereu, resturi de metal, șpan, cocs, magneziu și calcar. Toate acestea se transformau într-un amestec fluid de fontă și zgură, sub presiunea aerului cald

222 care era insuflat prin gurile de vânt la o temperatură înaltă. De fapt întreaga tehnologie a uzinei, așa cum aveam să aflu mult mai târziu, era destul de veche, fiind concepută după modelul rusesc al anilor '45, deși activiștii de partid se lăudau că uzina era dotată cu o tehnologie de ultimă generație. însă, cu toate neajunsurile, fonta cenușie produsă era de bună calitate și din ea se fabricau piese mecanice pentru industria grea, industria de armament și în industria constructoare de mașini. Radiatoarele din fontă erau la acea vreme cele mai vestite produse ale uzinei. Imediat după turnare radiatoarele eliberate din miezul de nisip fierbinte erau transportate în secția de curățătorie și erau băgate la Oarbă. în acest compartiment praful era cuvântul de ordine. Oarba nu era altceva decât o instalație care funcționa într-o încăpere închisă, de câțiva metri pătrați, căptușită cu un covor din bandă de cauciuc, cu o platformă cilindrică rotativă pe care se așezau elemenții din fontă spre a fi curățați de resturile de nisip și de grafit, această operație fiind numită desțunderizare. După închiderea ușilor, platforma cilindrică se rotea, iar piesele erau bombardate cu particule de nisip până când străluceau ca argintul.

Mă uimise încă de la început această instalație. Stăteam în praf ore în șir, urmărind fluxul tehnologic care culmina cu introducerea pieselor în camera instalației în vederea ultimului finisaj. Am înțeles că o botezaseră „Oarba" deoarece încăperea era ca o închisoare fără ferestre. în secția de curățătorie

persista tot timpul un praf dens încât aproape că nu se vedea om cu om. Mi se părea că nimerisem într-o furtună de nisip în plin deșert.

Muncitorii de aici erau bine plătiți. Dar cei mai multi dintre ei se îmbolnăveau de silicoză sau făceau cancer pulmonar și mureau înainte de a se pensiona. Șeful de echipă mă repartizase împreună cu un muncitor mai tânăr să supraveghez acest compartiment pe care îl avea echipa noastră în întreținere. Praful permanent din aer îți dădea mereu impresia că este tot noapte. Instalația de iluminat nu reușea să străpungă particulele de nisip, iar ventilația era inexistentă. Ulterior am aflat că sub turnătorie exista o altă uzină compusă dintr-un sistem de benzi care transportau nisipul rezidual în urma turnării. Așa am înțeles de ce la sfârșitul schimbului ieșeau parcă din pământ oameni necunoscuți cu fețele înnegrite de grafit, ca niște morți la învierea de apoi. Oameni pe care nu-i cunoște nimeni, deoarece își petreceau jumătate din viață în *uzina de sub uzină.* Adevărați oameni ai nopții...

Mi-am dat seama că această uzină subterană se întindea pe sub tot combinatul și făcea posibilă comunicarea între sectoare. Ce loc straniu, mi-am spus. Odată intrat aici era greu să mai pleci. Mi-am spus încă de la început că nu doresc să rămân în acest infern. însă cu timpul am uitat și m-am obișnuit. Mă învățasem. Uneori mă îngrozea rotativa Oarbei, șuieratul nisipului care lovea ritmic metalul în întuneric. îmi insufla teama de spațiu închis și de

neputință. Știam că nu voi rămâne o viață întreagă în acel loc unde timpul își pierdea semnificația și viața își secretiza sensul.

Cu toate acestea în acea vreme orășelul era frumos, leafa era leafă, școlile erau bunicele, siguranța era siguranță. Te întrebai dacă vei găsi un loc mai bun în altă parte. Mai puteai,

oare, să te desprinzi din lațul care te cuprindea cu fiecare zi care trecea? Mai aveai suficiente resurse să scapi? Dar de ce să pleci? Și unde? Nici tata nu a plecat. Nici tatăl său nu a plecat. Din locul acesta a evadat doar străbunicul, însă demult, prin anul 1910. Și nu s-a mai întors niciodată. Despre el nu știam decât că ar fi existat. El era simbolul Americii. Al libertății! Care libertate, mă întrebam? Nu se naște omul liber? Atunci de ce să pleci, dacă la naștere toți oamenii sunt egali și liberi? îmi greșisem oare drumul? Prietena mea Michelle se întreba de ce eram tot mai tăcut în ultima vreme. „Ce faceți voi, acolo?", m-a întrebat într-o zi, fixându-mă cu ochii ei albaștri. „Ne uităm la Oarba", i-am răspuns într-o doară. M-a privit ciudat. Am lăsat-o să înțeleagă ce vroia ea. Nu, nu voi rămâne veșnic aici, mi-am repetat în gând.

Când retrăiesc aceste momente din propria-mi viață îmi tulbură mintea un poem cu accent două- miist: „tot ce a fost viață în mine/ nu va mai fi decât o conservă/ din tablă strălucitoare/ desțunderizată la Oarba/ în care se sparg dinții ei din nisip/ ai alungat din mine orice mâine/ și nimic nu va mai fi/ ca și cum n-ar fi fost/ ca și cum." Cert este faptul că nu mi-am

ținut promisiunea că voi pleca unde voi vedea cu ochii... Unde să plec? In lumea bolnavă de capitalism în care plecase străbunicul meu al cărui nume îl port? Auzisem de la profesori despre tot felul de orori din acea lume a „falsei democrații". O lume dezumanizată, pe care nu o văzuse nimeni dintre cunoscuții mei. Aici era însă bine. Luam chenzina, aveam cu ce să trăiesc și aveam totuși un loc de muncă asigurat. Așa mă învățase mama și îmi dădea ca

exemplu pe toți antecesorii mei. Măcar să stau să strâng niște bani. Poate fac o școală de maiștri. Deocamdată ea mi-a pus la mână o brățară de aur: meseria de lăcătuș mecanic. Tata însă nu spunea nimic. Mă privea și tăcea. își cerceta palmele mari, cu bătăturile înnegrite de mânerul din oțel al lingurii cu care turna fonta incandescentă. Din când în când scotea un briceag din buzunarul pantalonilor și își tăia bătăturile, oftând. Nu suportam această mazilire a palmelor sale și priveam în altă parte.

Tata nu-i avea la inimă pe comuniști. Când se îmbăta se lua la harță cu ei... Bineînțeles, acest film se derula doar în mintea lui aburită. îi înjura pe rând: pe Dej, pe Ana Pauker, pe Ceaușescu. Atunci mama îl împingea în casă de pe treptele casei ca să nu-1 audă Bată-1 Toaca... El ne putea face mult rău. Bată-1 Toaca era porecla sectoristului Rebenaru, plutonier major originar din Oltenia, repartizat la miliția locală. Era spaima orașului. Un milițian înalt încât aproape că dădea cu fruntea de cer, ciolănos și brutal; îi plăcea să se laude, afirmând că el nu iartă pe nimeni. Nici

 măcar pe tatăl său, dacă ar fi greșit. Numai că acesta era de mult la doi metri sub pământ și nu mai avea cum să mai greșească în lumea asta. Și probabil nu i-ar conveni să apuce pe mâna odraslei sale. Unii spun că și-a amendat chiar și propria soție pentru că a traversat greșit strada, pe când se îndrepta spre barul unde era chelneriță. Ba mai mult- că s-ar fi amendat chiar pe el însuși când și-a dat seama că a trecut strada printr-un loc nepermis. Refuzam să cred aceste povești de adormit copiii, pe care le calificam ca fiind absurde, și eram încredințat că milițianul încercase cu disperare tovărășească să construiască un mit în jurul propriei persoane. Din această cauză Bată-1 Toaca își dovedea din plin zelul de a face lucrurile ca la carte. O carte subiectiv interpretată în mintea sa. Printre altele i-a făcut dosar penal și l-a băgat la pușcărie pe nea Dumitru Fluierice, cel ce-și ridicase o casă lângă podul vechi. Bată-1 Toaca l-a prins pe Fluierice aducând de pe câmp doi saci de cartofi aproape degerați, pe care-i adunase de sub stratul de brumă de pe arătura de toamnă, de pe câmp. în zadar i-a explicat omul că dacă avea intenție să fure n-ar fi venit cu căruțul pe strada principală ziua în amiaza mare. Ar fi venit pe ascuns, ca un hoț!

A fost purtat ca un osândit la moarte pe ulițele satului. Așa cum era slab și amărât, omul fusese obligat să împingă căruciorul cu cei doi saci de cartofi pe strada principală până în curtea ceapeului din vecinătatea casei noastre. Toți îl urmăreau

ascunși pe după porți. Nu s-a găsit nici unul măcar să iasă în stradă să-i ia apărarea. Deși acești amărâți chiar îl compătimeau și sufereau

sincer împreună cu el. Dar pe ascuns. Doar atât puteau face pentru consăteanul lor, Fluierice. Să-l căineze în ascuns. Când a răsturnat sacii în fața magaziei s-a împrăștiat pe beton o grămadă de cartofi mărunți ca boabele de mazăre, tăiați de plug va vai de ei; bietul Dumitru îi adunase de pe urma plugurilor care pregăteau pământul pentru cultura de toamnă. Se gândea că tot vor putrezi pe câmp și nici nu-și putuse imagina că va fi închis ca un hoț.

In acel an Cooperativa Agricolă „înfrățirea" din localitate a trăit o experiență similară pildei biblice cu cea a bogatului căruia i-a rodit țarina. S-au făcut foarte mulți cartofi. Pentru că nu mai era loc în silozuri i-au depozitat în beciul de sub sediul cea- peului. De fapt ceape-ul funcționa în fostul conac al familiei Szoci... Printre altele, beciul a fost folosit cândva și ca închisoare comunală. Din cauza căldurii din beci cartofii s-au stricat în câteva săptămâni, iar mirosul lor greu se simțea de departe, încă de la marginea orașului. loșca-baci, președintele ceapeului se întunecase la față și nu scotea din gură nici o vorbă bună. Se temea să nu afle cei de la partid despre această pierdere. S-a tocmit cu tata și cu unchiul Diordică ca să scoată cartofii din beci și să-i arunce în Bărâce, un fir de apă care curgea pe lângă fostul conac. Aceștia au scos în câteva nopți la rând cartofii stricați cu targa și i-au basculat în albia pârâului. La

^nyhil [ui

raion nu s-a aflat nimic, deși toată lumea din localitatate știa povestea cartofilor. loșca- baci a ieșit basma curată. Tata și cu unchiul Diordică au fost pontați cu 30 zile de muncă, așa că și-au depășit norma în acea lună... Când au terminat treaba cineva le-a adus o sticlă de țuică. Au

gustat în tăcere. Tata a vărsat câteva de picături pe jos. „Pentru bietul Dumitru! L-au băgat la zdup nevinovat", a zis el și și-a făcut o cruce largă. în mintea lui, Dumitru Fluierice era ca și mort. Apoi s-au îmbătat rău de tot.

In acea toamnă tata s-a îmbolnăvit și era să moară. Avea frisoane, grețuri și vomita tot timpul. L-au dus la spital. Doctorii l-au găsit cu hepatită. Mirosul din beci îl dăduse gata. Cât timp a stat în spital pe mine m-a lovit o motocicletă. Ne jucam în stradă chiar în fața casei noastre de lângă poarta ceapeului. Mama ne lăsa să ne jucăm pe uliță deoarece foarte rar se întâmpla să treacă vreo mașină prin aceste locuri. Ne mai întrerupea joaca, din când în când, câte o căruță. Nici n-am văzut când prietenii mei s-au refugiat lângă gard... Doar Pavel Floca îmi făcea semne disperate să fug din drum. Acesta avea ochii mai bulbucați decât îi avea de obicei și, în disperare, se făcuseră cât cepele încât fața lui oacheșă semăna cu fața unui spânzurat. Nu înțelegeam ce vrea de la mine de se strâmba atât de urât. N-am avut timp să mă dumiresc deoarece am fost trântit la pământ. în clipa următoare roata motocicletei s-a oprit pe burta mea... Și azi îmi amintesc fața îngrozită a pădurarului Cela... parcă se uita la mine din cer, că omul

era un uriaș. După aceea mi-am pierdut cunoștința. M-am trezit doar când doctorul Isaac îmi așeza mațele la locul lor. Nu și-au dat sema că eram conștient. Tifonul de pe față mi se dăduse la o parte și mă uitam nepăsător în oglinda imensă din tavan în care îi vedeam cum umblă prin intestinele mele, însă asistam la

acest spectacol ca și când pe masa de operație nu eram eu, ci o altă persoană. De bună seamă că din cauza anesteziei aveam acea stare confuză și o senzație de apatie față de tot ce se întâmpla în jur. Doctorul Isaac mi-a salvat viața.

Tatălui meu nu i-au spus nimic. El era internat la contagioși în spitalul din Hunedoara iar eu la secția chirurgie a spitalului din orășelul nostru. La vizita săptămânală mama vorbea cu tata prin geam. Ca să pară totul în regulă i-a dus într-o zi chiar și aparatul de radio și tata a părut că a uitat să întrebe de ce nu m-a adus și pe mine să-l văd. Despre tot ce s-a întâmplat i-a povestit câteva luni mai târziu... Atunci a privit-o lung și a oftat. Nu a certat-o. M-a mângâiat pe frunte și privirea lui s-a oprit într-un punct de deasupra sobei. Pădurarul Cela nu m-a vizitat niciodată și nici nu cred că s-a interesat vreodată de mine. Iar mama nu a avut nici o pretenție de la el. O vedeam înainte de culcare cum își făcea doar o cruce mare cu gesturi largi în fața icoanei vechi din perete: îi mulțumea lui Dumnezeu că eram în viață.

M-am angajat în luna februarie la secția de Mecanică Veche din uzină. începuseră lucrările de extindere a uzinei. Creștea. Ca un copil. într-o zi va

deveni combinat siderurgic. Au fost dărâmate băile comunale și autogara, spitalul vechi, câteva magazine, dar și stadionul de fotbal cu parcul și piața din vecinătate. Tot atunci au fost demolate mai multe case din orașul vechi. Locatarii au ajuns peste noapte orășeni, au fost mutați fără să fie întrebați dacă vor sau nu să locuiască în noile blocuri din Orașul Nou. Uzina creștea. Creștea și orașul. Vedeam zilnic fețe noi. Oamenii erau aduși din toate colțurile țării.

Secția de mecanică era împărțită în două: Mecanică Nouă și Mecanică Veche. Cea din urmă era amplasată lângă furnalul unu, de 250, chiar în apropierea silozului vechi. Am fost repartizat în echipa condusă de Bandi-baci, un bărbat mic, rotofei la față și vorbăreț. Ne-a depănat încă din prima zi de lucru o mulțime de amintiri. Lucrase pe mai multe platforme industriale din țară. Avea doar cuvinte de laudă despre oamenii puterii și de fiecare dată când vorbea despre președinte îi rostea numele cu glas tremurat „tovarășul Ceaușescu!"... Mai târziu aveam să aflu că era un apropiat al maistrului principal, raportân- du-i cam tot ce se întâmpla în secție. Cu toate acestea, omul părea simpatic, deși nu ne scutea deloc de la muncă. Ne spunea că trebuie să ne străduim să învățăm meserie: doar așa vom răzbi în viață. Și, de fiecare dată, nu uita să se dea pe el drept exemplu. Aveam si un subiect comun de discuție. Unul din 1 ♦
frații săi emigrase la sfârșitul războiului în America și era foarte mândru de el. Acest secret era însă ascuns cu grije de neaveniții din jur de frică să nu fie dat afară

din partid. Când i-am povestit despre străbunicul Ioan, care a emigrat în America în anul 1910, și-a schimbat atitudinea față de mine... Atunci am înțeles că în el locuiau în același timp două persoane: omul nou, comunist, și omul vechi, care nu poate să moară de nostalgia trecutului. Mi-a povestit că lucrase pentru toată conducerea uzinei și chiar și a județului, încerca să mă învețe și pe mine meserie. îmi spuneam în sinea mea că sunt doar pentru un timp foarte scurt în această situație și că voi pleca cu siguranță la facultate și nu mă

interesa să învăț mecanică. Ansă mă prefăceam că mă interesează. Ba chiar arătam pricepere în unele lucrări pe care mi le încredința. învățasem destul de repede jocul dedublării sinelui. Mă maturizam încet, dar sigur, adaptându-mă acestei lumi ciudate, și îmi dădeam toată silința să mă port ca un ins responsabil. Una din sarcinile mele principale era curățenia de la locul de muncă. Lucram de la orele 6 la 14, un program infernal. Mă trezea tata cu noaptea-n cap după sunetul sirenei uzinei, exact la ora cinci dimineață. „Trezeș- te-te, a sunat duda!", îmi spunea deschizând ușa camerei. După câteva zile am început să urăsc sunetul dudei care mă fascinase în copilărie. Ne îmbrăcam în grabă să prindem autobuzul care transporta muncitori la fabricile din oraș. Autobuzul era întot- deuna full de oameni. Ne prelua din întuneric și ne ducea până la poarta uzinei.

La ora șase fără un sfert trebuia să coborâm în secție, gata îmbrăcați în salopete. Se făcea apelul. Ne

232 ponta, strigându-ne pe nume, însuși Colonelul Pascu, maistrul principal, care tăia și spânzura în acel loc. încă din prima zi de muncă mi-a fost antipatic și nu l-am putut suporta. Mi se părea un țăran pripit și ciudat. Atunci am aflat că fusesem repartizat la „batalionul disciplinar" al uzinei. Secția avea această faimă din pricina muncii grele, dar și a disciplinei impuse de maistrul Pascu. Dacă întârziam câteva minute la apel, îmi tăia o oră. Ceea ce mi se părea complet nedrept. Tot o oră ne tăia și dacă părăseam locul de muncă mai repede cu câteva minute înainte de încheierea programului... Dar sub acest ultim aspect lucrurile s-au îmbunătățit repede datorită faptului că la secție au fost repartizate două clase de femei: o clasă de sudorițe și o clasă de electrocariste, în total vreo 60 de femei care aveau între 20 și 30 de ani, cele mai multe necăsătorite ori divorțate. Aveam să constat că fiecare venise împreună cu povestea vieții ei. Pentru noi, cei peste treizeci de tineri care am fost repartizați în această secție - cei mai mulți eram încă adolescenți - a fost ceva nou. Chiar... sublim. Baia comună avea doar trei dușuri amărâte, iar muncitoarele erau lăsate să plece la baie la ora unu și un sfert. După ce terminau, intrau la dușuri și bărbații. Așa că ne-am adaptat și noi, cei tineri, foarte repede acestei situații... Pe geamurile băii, vopsite în verde, au apărut mici zgârieturi, aproape invizibile, prin care ne uitam curioși. Atunci am deslușit prima dată misterele trupului femeiesc... Ne așezam vreo doisprezece inși de-a lungul ferestrelor băii în spatele

secției. Eram foarte preocupat de ceea ce văd dincolo de sticlă, de farmecul aburului de la duș mângâind trupurile tinere și, în timp ce mă

delectam cu fruntea proptită de geam, nu am observat când am rămas singur la fereastră. M-a trezit doar o palmă mare care a căzut cu greutate pe ceafa mea, apoi încă una mi-a zburat la vreo doi metri casca de protecție de pe cap. „Rușine, măgarule. Ți s-a făcut de femeie, nu-i așa? Pe azi ești nemotivat. Hai la mine în birou!" Colonelul Pascu era enervat de-a binelea. Purta o cască albă de protecție și de sub halatul albastru îi ieșea burta proeminentă, ca un balon introdus pe sub haine. L-am urmat în birou în hohotele de râs ale muncitorilor. Mi-a ținut o lungă morală tovărășească compusă din trei părți: introducere, cuprins și încheiere. Mi-a spus că a fost coleg cu tatăl meu și că trebuie să vin a doua zi cu el la muncă. S-a prezentat doar tata. Mie mi-a luat trei zile de concediu medical de la doctorul de întreprindere, Nicoară, căruia i-a dus drept suvenir doi cerbi turnați din bronz. Tata m-a iertat. S-a dus și a vorbit cu Colonelul, iar lucrurile s-au schimbat în bine. Insă eu mi-am jurat că o să plec la școală și nu o să stau mai mult de un an în acest infern. „O să scot om din tine. Așa am convenit cu tatăl tău. Și nu uita, tatăl tău mi-a dat dreptul să te bat. Ne-am înțeles?" Nu înțelesesem și nu i-am cerut nici tatălui meu să-și justifice acordul dat Colonelului. Dar din ziua aceea am hotărât să devin un răzvrătit. înțelegeam că tot ce învățasem la școală despre omul nou era doar o găselniță prezentată cu

 importanță prin cărți și la adunările uteceului, iar teoriile despre transformare, demnitate și umanism nu erau decât simple povești însăilate într-o lume cu două fețe.

Singura consolare din acea vreme era prietenia mea cu Michelle. Era o ființă atât de firavă încât mi se părea că se strecoară vântul prin oasele ei. Gusturile noastre masculine nu

apucaseră încă să se emancipeze încă: nu ne dădeam în vânt după fetele slabe despre care afirmam că au două grisine înfipte în fund. îmi amintesc că una dintre aceste femei slabe de care ne amuzam a fost și „doamna Grisina", profesoara de chimie, al cărei nume real nu mă obosisem să mi-1 întipăresc în memorie. Era atât de sfrijită încât nu cred că i-am contemplat vreodată formele vagi de sub halatul bej pe care-1 purta pe deasupra hainelor, când venea în laborator. Mi-au rămas în amintire doar ochii ei întunecați și chipul melancolic. Orele ei erau monotone. La lucrările de control se prefăcea că nu observă fițuicile din care ne inspiram. Poate din această cauză, atunci când a plecat la altă școală, aproape că nici nu i-am observat lipsa. Mult mai târziu, când am cunoscut-o pe Michelle, mi-am amintit de profesoara mea de chimie, însă nu mia țineam minte decât porecla sa. Nu mi-a rămas de constatat decât ingratitudinea mea din acea vreme. Michelle avea o frumusețe naturală, chiar dacă mie mi se părea neinteresantă din cauză că era foarte slabă. Ceilalți colegi erau chiar invidioși pe prietenia noastră și făceau deseori pe seama ei glume pe care

personal nu le gustam și mă făceam că nu le aud. Ne plimbam adeseori, în fiecare duminică seara, pe strada Florilor și mergeam așa, fără să ne spunem nici un cuvânt, minute în șir. O așteptam cuminte la capătul străzii și mă străbătea un mic fior întotdeauna când îi zăream silueta firavă plutind parcă deasupra trotuarului. Sau nu. Plutea deasupra trotuarului. „Facem un tur de oraș?" o întrebam și alunecam în stânga ei fără să mai aștept

răspunsul. O priveam pe furiș. Avea ochii albaștri, albaștri precum cerul în diminețile de mai. Sau ca petalele de cicoare. De câte ori îi întâlneam privirea, mă întristam fără motiv și îmi veneau în minte versurile lui Esenin: „Nu știu voi muri curând/ mai trăi-voi oare?/ vinul mi-a făcut apoși/ ochii de cicoare."

Habar n-am de ce îmi veneau în minte acele versuri ori de câte ori o întâlneam pe Michelle. Era ceva straniu. Prinsesem gustul boemei și al băuturii. Iată un motiv pentru care mă simțeam cumva vinovat când ieșeam în compania ei: mi se părea că o compromit. Probabil de aceea îmi veneau în minte acele versuri ale poetului cu a cărui dramă existențială părea că doream să mă identific și, nu știu de ce, aveam convingerea că și pe mine mă aștepta un destin la fel de tragic. Michelle citise foarte multă literatură bună și îmi împrumuta cărți. Sursa aveam să o aflu cu mult mai târziu. In acea vreme se pregătea să susțină examenul de admitere la facultatea de filologie din Iași. La început nu m-am dumirit de ce alesese tocmai acest centru universitar atât de

236 îndepărtat; după o vreme am înțeles că avea rude în acea parte a țării. Intr-o zi i-am mărturisit că nu voi rămâne mult în uzină. Mă simțeam înlănțuit. Aș fi vrut să plec încotro văd cu ochii, dar aveam și o teribilă teamă de necunoscut.

Când mă despărțeam de Michelle și mă întorceam în camera mea din căminul de nefamiliști mă aruncam direct în pat și stăteam în întuneric ore în șir. îmi plăcea să visez. Erau cele mai frumoase clipe din singurătatea mea. Stăteam multă vreme nemișcat, însă ușor, ușor, treceam granița în închipuire și trăiam poveste după poveste. Confecționam povești pe bandă rulantă. Cel mai mult îmi plăcea să mă închipui

că plecam în lume, departe de casă, de cunoscuți, de părinți. întotdeauna povestea începea ca în filmele la modă în acea vreme. Se făcea că eram tânăr și lucram pe un șantier, îmi făceam studiile la seral, apoi se făcea că mă înapoiam în uzină. în închipuire, de cele mai multe ori eram inginer specialist și se făcea nu mă mai cunoștea nimeni, iar eu trăiam viața unui personaj misterios. Altă dată mă refugiam într-o mănăstire unde întâlneam un personaj ciudat, gen Pascalopol, însă cu mult mai bătrân, de fapt un compozitor ratat care mă ajuta să îmi descopăr talentul pentru muzică și mă învăța să cânt la pian. După o vreme îndelungată prietenii mei m-ar fi întâlnit în acel loc fără să știe cine sunt. Iar povestea nu se sfârșea niciodată. într-una din variante Michelle era căsătorită cu unul dintre amicii noștri pe care - trebuie să recunosc - fusesem gelos. Nu mă

recunoșteau de prima dată și trăiam cu toții o stranie poveste. Un fel de conte de Monte Cristo. Alteori eram ofițer sub acoperire și mă întorceam în oraș deoarece doar eu puteam să îndeplinesc o misiune importantă. Toate aceste povești pe care le construiam în mintea mea aveau însă ca final trecerea graniței în împărăția lui Morfeu. Când mă trezeam și constatam că trebuie să plec iar la muncă deveneam ursuz. Nu, nu voi rămâne în acest loc blestemat!

M-am întors de la Brașov într-o primăvară. îmi amintesc că aveam fața arsă de soare și eram schimbat deoarece mulți prieteni nu m-au recunoscut imediat. Jurasem că nu mai revin în combinat, dar, cum nu aveam alternativă, m-am angajat mecanic de întreținere la Secția Furnale. Nu găsisem alt loc în care să muncesc

și să îmi reiau în același timp ultimul an de liceu, liceu pe care îl abandonasem și să-mi dau bacalureatul. Locuiam cu părinții și acesta era un mic avantaj. După ce făcusem armata și văzusem cam ce se întâmplă prin lume îmi schimbasem oarecum concepția despre viață. Perioada de lipsuri și îngrădiri petrecută la unitatea militară din Brașov mă ajutase să deschid ochii, să văd mai limpede tot ce se petrece în jurul meu. Am înțeles că societatea socialistă multilateral dezvoltată nu era perfecă și că, de-a lungul istoriei, s-au succedat și eram încredințat că se vor mai succeda multe alte forme de organizare socială... Aflasem despre protestele din anii '80 din Valea Jiului și despre așa numita opoziție din dias-

 pora. Mă descurajau acum salariile înjumătățite, fețele mohorâte ale oamenilor, dar și lipsa alimentelor din magazine. Nu mai credeam orbește în sublimul „epocii de aur". într-o zi maistrul Sava ne- a informat că se va pune în funcțiune furnalul de 1000 metri cubi numărul 4 și că va fi prezent la această ceremonie însuși tovarășul Nicolae Ceaușescu... Eram în schimbul de noapte și știam că a doua zi va avea loc evenimentul. Mă bucuram chiar că voi ieși din schimb la ora 7 și nu voi fi nevoit să particip la acest fiasco care a fost pregătit cu foarte mare atenție. în ultimele zile s-au reparat drumuri, s-a betonat în câteva ore platforma imensă din fața furnalelor și platforma autogării, unde avea să aterizeze elicopterul prezidențial... S-au plantat pomi gata înfrunziți și flori deja înflorite și s-au afișat benere cu lozinci de partid; la sfârșit s-a împodobit platforma furnalelor cu flori și cu tot felul de ornamente...

Printre noi vermuiau activiștii de partid. O armată așa de numeroasă de activiști încât te minunai pur și simplu de unde au răsărit. Unul, Oargă, secretar de partid pe uzină chiar m-a

apostrofat că eu de ce nu fac nimic. Ce să-i spun? Că misiunea mea era să păzesc instalația de răcire a furnalului de care răspundeam? L-am lăsat să mă mustruluiască. Știam că furnalul nr. 4 nu este încă pregătit pentru a fi pus în funcțiune. Bântuiau și multi băieți cu ochii albaștri. îi identificam ușor, chiar dacă purtau salopete noi. Se vedea de la o poștă că nu sunt dintre ai noștri. Nu

lipseau nici organele de stat. Era pe atunci unul, Coca, procuror la Parchetul de pe lângă Judecătoria Hunedoara, înalt, bine hrănit, cu tâmplele argintate și o față de cal, care își făcea veacul printre muncitori. Avea misiunea să identifice „elementele nesănătoase" și - eventual - să le prelucreze spre a fi „recuperate". Recuperarea era musai printr-o repriză de pușcărie. Făcuse câteva arestări ad hoc și reușise să bage spaima în bieții pălmași.

Mă trezisem cu el în spatele meu în timp ce sudam două țevi de oțel... Mă aflam chiar la vatra furnalului și o voce severă m-a apostrofat: „Ce faci aici, tovarășe?". Mi se oprise pe buze o înjurătură urâtă, foarte urâtă, din bogatul meu repertoriu, când procurorul a sărit în fața mea. Se holba la mine de sus. „Dumneata nu auzi, tovarășe?". „Sudez țevi pentru oxigen", i-am răspuns. M-a privit ca și când știa totul despre mine. Probabil că deja auzise destul de multe. Ce gândeam, ce spuneam, ce beam în timpul serviciului, ce făceam în timpul liber, ce mâneam, ce și cum înjuram și resturile cărui tip de băutură îmi colorau pișatul dimineața. „Tovarășe, cum adică muncești? Cu țigara în gură, tovarășe? Dacă te arestez ? Știi că poți să ne arunci pe toți în aer?" Era clar că încerca să

mă intimideze. „Știi cine sunt eu?" Am ridicat din umeri, deși știam cine este. Ignoranța mea l-a scos din sărite. Să vină maistrul tău aici! A trimis pe un cauperist care stătea și el gură-cască după maistru Sava. Acesta a venit în scurt timp. Gâfâia din cauza celor 30 de scări pe care le urcase în grabă.

„Tovarășe Sava. Ce-i cu ăsta aici? Să mi-1 treci pe listă și să mi-1 trimiți la instruire. Uite ce face: fumează în timp ce sudeaza! Asta nu-i disciplină, tovarășe Sava!". în zadar am încercat să-i explic idiotului că arcul voltaic al electrodului dezvolta o temperatură mai mare cu peste o mie de grade decât jarul țigării mele și că la 10 metri depărtare de locul în care stăteam, pe rina mare, curgea fontă fluidă care avea o temperatură de vreo mie de grade Celsius. Mi-a spus să tac și așa am ajuns pe lista proscrișilor. Când m-a lăsat în pace s-au adunat în jurul meu fumaliștii să afle ce s- a întâmplat. Tot în jurul nostru continuau de zor pregătirile pentru vizita președintelui.

De fapt pornirea furnalului se făcea doar cu numele. Numai că tovarășii au aranjat lucrurile în așa fel încât această minciună să pară reală. In dimineața când urma să aibă loc vizita lui Nicolae Ceaușescu am aflat consternat că pentru siguranță nu se vor mai efectua schimburile și noi, cei din tura de noapte, vom rămâne la posturi și nu vom părăsi furnalul decât după plecarea șefului statului. Eram singurul lăcătuș apaducter din schimb. îmi era somn și simțeam o oboseală puternică în tot trupul. Era efectul nopții nedormite. După opt ore de petrecute în căldură, în zgomot și în praf

nu aveam cum să par vioi. La ora cinci dimineața hala furnalului a fost ocupată de securiști îmbrăcați în civil pe care nu i-am mai văzut niciodată și care s-au răsfirat, postându-se peste tot: în liftul furnalului, pe pasarela dintre lift și gâtul furnalului, pe platforma podului rulant din

hala de turnare și chiar pe acoperișul de tablă zincată de unde au coborât însă repede după ce li s-a spus că se pot gaza cu monoxid de carbon. Un civil de vreo patruzeci de ani s-a prezentat și mi-a spus numele și gradul pe care-1 avea și m-a întrebat care era rolul meu la furnal. După ce s-a edificat mi-a șoptit amenințător: „Dacă se va sparge o sticluță de cobalt când se va uita Tovarășul în fumai, vei ajunge la mititica! Să ții minte!". A plecat, însă s-a întors repede. „Tovarășe, cum poți să apari în fața tovarășului Președinte cu hainele astea murdare? Repede, la magazie, să-ți dea o salopetă nouă!"... Am plecat la magazie. Am remarcat că tot schimbul primise haine de lucru noi. Ofițerii de securitate supravegheau orice amănunt... Sticlele de cobalt se foloseau la capacele prin care se urmărea topirea minereului în zona gurilor de vânt. Trebuiau însă decupate cu patentul din bucățile mai mari, până când se potriveau în capacele rotunde de metal prevăzute în acest scop. Era frumos cobaltul. Avea o culoare albastru indigo. Ne proteja vederea atunci când ne uitam în furnal unde se desfășura un spectacol fascinant jucat de bucățile de cocs și de minereu care alunecau în cuva furnalului ca niște meteoriți incandescenți, aproape fluizi. în dimineața aceea ca un făcut mi se spărgeau pe

rând toate plăcuțele de cobalt și nu mai eram capabil să le înlocuiesc singur. Mă cuprinsese un sentiment de groază. Ce să fac? Dacă se va uita tovarășul în furnal? Slavă Domnului că nu s-a uitat.

Am auzit aplauzele venite dinspre furnalul 4, pe care se prefăceau că-1 pornesc. Aduseseră în acest scop sub hala furnalului o oală de 90 de tone cu fontă fluidă de la Furnalul 3 și începuseră manevra de descărcare a monstrului de oțel, fixând în șticul de elaborare a fontei mașina de perforat. Apoi, după o vreme, în valurile de rumoare s-a auzit printre fur- naliști: „Vineee!". Eram între diuzele nr. 6 și 7 ale furnalului. Atunci a apărut mărețul conducător, urcând încet scările de pe platforma gurilor de vânt, flancat de directorul Bucur și de Agachi, ministrul metalurgiei. Părea o mică fantomă. Mic, pipernicit, tras la față și palid. Purta un costum deschis la culoare și o șapcă gen spărgător de grevă. Mi-am spus că arată chiar foarte rău și nu-1 ajută cu nimic perfuziile cu sânge de copil pe care se spunea că le face săptămânal. Am remarcat doar ochii lui zglobii; pentru o clipă s-au intersectat cu ai mei. M-a surprins faptul că pupilele îi mișcau într-una, neliniștite, refuzând să se fixeze pe imaginea unui lucru anume. Dacă se uită în furnal? am auzit ecoul gândului cuibărit în mine. Dar nu s-a uitat. Ajuns la doi metri de mine s-a oprit și l-a întrebat ceva pe directorul Bucur. Acesta i-a răspuns binevoitor. După care privirile lui au alunecat peste scheletul de metal și peste capetele fumaliștilor aflați la câțiva metri în fața sa. „Noroc bun, tovarăși!" s-a auzit glasul lui

răgușit, venit parcă dintr-o realitate paralelă. A plecat însoțit de scandările celor prezenți: „Ceaușecu și poporul! Ceaușescu și poporul!" Mi s-a făcut milă de el.

Marele om nu era decât un biet bătrânel. „Ai grijă! Ai grijă!" am auzit șoaptele oaselor mele și am simțit groaza poverii întunericului din interiorul meu.

Mi-am adus aminte că în copilărie oamenii care locuiau în satul Reia, unde mergeam în fiecare vacanță la sora mamei mele, mă porecliseră Ceau- șescu. în acea vreme nu știam cine era acel personaj. Dar mi-au spus că seamăn leit cu el. Nu-mi plăcea porecla și nu înțelegeam cum altora le face plăcere să mă strige cu acel nume străin și aveau și impresia că mă alintă în acest fel. Mai târziu, când am realizat cine este Ceaușescu, am recunoscut că mă asemăn puțin cu el: aveam aceeași fața mică și ovală, urechile depărtate de cap, eram lins de vacă chiar deasupra frunții și când vorbeam gura mi se jimba asemenea lui. Dar nu-mi plăcea să fiu în pielea altui personaj. Mă simțeam mai bine în pielea mea. Atunci am realizat că, de fapt, viața mea ar putea să devină o simplă parodie. Dacă nu voi fi atent cum o trăiesc și dacă o să uit că eram destinat unui drum de care m-am îndepărtat.

Cu timpul am uitat de porecla cu care mă alintau în copilărie oamenii din satul Reia. Când am revenit în acele locuri, ei înșiși o uitaseră... Așa cum, de altfel, cred că mă uitaseră și pe mine.

Repere critice

AL SĂNDULESCU

In ambele volume se revine la o temă centrală a vieții satului: colectivizarea, chiaburii, caii, herghelia de cai. Deposedat, bătrânul Ieronim Turtariu, venea la grajd cu drag, să-și îngrijească fostele animale care nu-i mai aparțineau. Romulus Groza, cel mai înstărit om din sat, în fiecare an cobora din pod trăsura ce-I rămăsese, s-o revopsească și să i se pară ca nouă. Alții, mai modești, se îmbolnăvesc și cad în darul beției. Din cauza ei strigă prin curte „jos comunismul"și ajung să plângă pentru că-și aminteau că Ceaușescu și ai lui le- au luat pământul și animalele. Obsedat și îmbibat de votca rusească și poloneză, unul din ei încercă să se sinucidă, fiind salvat în ultima clipă de familie. Cănile pline cu rachiu, cu țuică fiartă, sunt prezente mai peste tot, ca și superstițiile, rudele pregătind un țepuș de salcâm pentru a-1 înfige în inima mortului, ca să nu se facă strigoi și să se întoarcă noaptea acasă.

Acești oameni atât de năpăstuiți de cominiști, îmbogățiți ai satului, nu fuseseră, le dă o bună definiție povestitorul, decât niște bieți robi ai propriei lor averi.

RADU CIOBANU

Ioan Barb a avut o evoluție literară mai puțin obișnuită. A debutat editorial cu poezie în 1998, fără a produce vreun ecou semnificativ, pentru

a reveni în forță abia peste 12 ani. între 2010 și 2012 a apărut, la edituri de notorietate, cu cinci cărți de poezie, care l-au consacrat ca poet autentic, introspectiv, cu predilecție pentru evocarea unui trecut resimțit în plan intim ca fabulos, dar fără vreo propensiune de a se integra trendului postmodernist. Ioan Barb face parte dintre scriitorii moderni, dar bine ancorați în tradiție, pe care nu-i interesează trendurile, ci în primul rând propria devenire într-un context sever bulversat de Istoria cu majusculă. Tocmai această imposibilitate de a se detașa de context, de „vremuri", l-au orientat în cele din urmă în mod firesc și, pentru un observator atent al evoluției sale, previzibil, înspre proză.

Ioan Barb se pare că are o strategie a desfășurării tematice în continuitatea volumului precedent, perceptibilă în modul cum își urmează bătălia împotriva „uitării ființei" - vorba lui Milan Kundera - în tumultul lumii dezvrăjite de azi, pe frontul salvării de la uitare a ființei unei lumi crepusculare și a unui tărâm împovărat de Istorie și istorii, ființa orașului, a oamenilor săi, a cailor, a copacilor și caselor, ființa sa, la urma urmelor, care din valorile trecutului își trage sevele creatoare.

în mod cert, în prozele scurte ale lui Ioan Barb se poate distinge totodată procesul lent și tainic de configurare a unui nou romancier.

SILVIU GUGA

După ce a publicat șase cărți de poezie, dorința de a se exprima mai explicit pe sine, ajutat de amintiri și de experiențe de viață, mai mult sau mai puțin insolite și de idei care străbat până la cuvinte fără să se metamorforizeze, l-au făcut pe Ioan Barb să-și

mărturisească vocația sa de prozator.

Acest prim volum de proză al său dovedește că nu-și hazardează schimbarea "carierei". Prozatorul Ioan Barb nu-1 contrazice pe poetul Ioan Barb. Multe "elemente" poetice regăsim în proza acestui volum, dar putem spune și altfel, că proza lui Ioan Barb nu adumbrește poezia sa, deși are valoare de sine stătătoare. Chiar de la acest prim volum, Ioan Barb e un prozator remarcabil ce are capacitatea de a înțelege lumea în care trăiește și de a istorisi fapte și relații dintre oameni. Reușește să pătrundă în esența, numai de el știută, a întâmplărilor și cu o mișcare epică dibace, făcută cu un discernământ estetic nativ, le dă învelitori melancolice sau pasionale, ironice sau polemice.

Prozatorul Ioan Barb scrie istoria unor oameni dintr-un spațiu geografic de care e îndrăgostit și căruia îi legiferează intrearea în literatură, este spațiul aflat pe malurile Streiului, la intrarea în Țara Hațegului. Un spațiu, odată intrat în literatură, poate să fie oriunde.

Imperturbabil în fața a ceea ce se poate numi modă literară, prozatorul Ioan Barb relevă fapte și întîmplări din propria sa existență, cărora le conferă o vădită înfățișare personală, tocmai prin debordanța și siceritatea confesiuni.

Fiecare proză denotă talentul de povestaș al autorului, recunoscut încă de la apariția primei sale cărți de gen. Apetitul narativ cu care Ioan Barb se istorisește, de fapt, pe sine prin

intermediul personajelor sale atent selectate dintr-o realitate revolută e unul de bun augur. Faptele și trăirile evocate de majoritatea protagoniștilor acestor proze sunt emblematice pentru perioada dinainte de 1989 și fiecare proză conține un titlu prin care autorul își mărturisește propriile convingeri existențiale.

Ioan Barb lucrează cu o paletă de simboluri variate care o dată puse în mișcare fac accesibilă calea spre o lume sortită evanescenței, însă readusă la viață, prin abilitatea cu care autorul o transmută în actualitate.

Fie că e vorba despre universal copilăriei, adolescenței, armatei ori maturității, fie că este descris portretul tatălui sau al unei foste iubiri din perioda puberală, însă păstrată vie în memoria obiectivă, autorul știe să-și îmbrace scriitura într-o ingenioasă aură romantic-misterioasă, fără a plăti tribute desuetudinii, convingând prin dezinvoltura cu care-și abordează subiectele.

Discursul lui Ioan Barb este asemeni imaginii unui rau care, o dată pornit la vale, aduce cu sine un conglomerat de narațiuni, lăsând impresia că mereu mai rămâne ceva de spus și că fără transfigurare în text, orice realitate devine parisabilă.

Spațiul evocat, recunoscut prin unicitate, peisaj și oameni - Valea de jos a Streiului - are încă o neepuizată marjă de mister, de ceva care vine - ca și cântecul cu jocul *lina* - de la cântărețul trac încoace.E un spațiu pe care, cum spunea scriitorul și criticul literar Silviu Guga, îl legiferează cu timp și spațiu în literatură. Titlul prozelor, cu miez epic de Gaură neagră, de galaxie devenită Stea, pun în gardă cititorul vis-a-vis de tente ale prozei fantastice a la Hoffmann, ori mito- folclorice a la Vasile Voiculescu.

Al doilea lucru de subliniat este acela că Ioan Barb stăpânește arta portretizării tridimensionale, cu tușe groase. La capătul lecturii oricăreia dintre condensatele proze, rămâi oarecum nedumerit în insațietate, sau chiar dacă ești tentat să epuizezi tu faptul ori întâmplarea, fiindcă, însumate, au substanța epică a unui miniroman mito-istoric.

Autorul este un iscusit realizator de imagini halucinante, precum cea terifiantă a hergheliei de cai cu lanțuri și lacăte la picioare.în totului-tot, prozele evocă o dramă a disoluției unor localități-marcă și a unei lumi intrate în malaxorul vremurilor noi...

ELIZA POP

Episoadele istorice joacă un rol important deoarece sunt alese pentru a arăta felul în care

nu doar personajele, ci și locul poartă povara istoriei colective. Totul pare a se refleca în trecut și toate valorile par a fi extrase din acesta, ceea ce indică faptul că Ioan Barb este "bine ancorat în tradiție". Firul narativ este adesea întrerupt de episoade- amintiri, istorii personale din trecutul personajelor, care favorizează o perspectivă aprofundată în psihologia actanților.

Cuprins

îngerii lui Bologan 5
Orașul scufundat 19
Tulipan_____ 30
Cea mai frumoasă zi de după viață 38
In spatele regretelor e veșnic toamnă 43
La numărul 99 nu mai locuiesc oameni 55
Pentru învinși nu este loc între îngeri! 65
Neînțelesul joc al rătăcirii _ 73
Simple suspiciuni dintr-o toamnă târzie 90
Parastas cu Eurogold _____ ___ ....___ _____ 96
Nopțile unui proscris 110
Calea regală..... 119
Legământul de castitate 126
Noaptea în care m-am născut din nou 133
Pavel Floca 144
Bocancii pădurarului 163
Dumnezeul din paharul cu votcă 169
Uitatul..... 177
Cățelul pământului 198
Viața la Oarba..... 221
Repere critice ..... - 245